

Ів. Азовський

Ясна

Зброя

527

х

50079

ІВ. АЗОВСЬКИЙ

ЯСНА ЗБРОЯ

06 110 30079 949

ЯСНА ЗБРОЯ

ЗРАЗКИ З УКРАЇНСЬКОГО
КРАСНОГО ПИСЬМЕНСТВА

ДЛЯ ЧИТАННЯ
Й ДЕКЛАМАЦІЇ.

38

но содержані

63527

СКЛАВ
ІВ. АЗОВСЬКИЙ.

КИЇВ
Друкарня „Союзбанку“
1918.

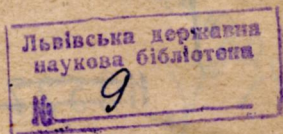
Львів. Бібліотека
АН. УРСР

415(2-уу)-65943

РОСНА АНОР

СТАНОВИЩА І НАСТАВЛЕННЯ
АНОРІСТІВ І АНОРІСТІВ

ІНШІ АНОРІ
ІНШІ АНОРІ

СНІП

ІВ АНОРІ

КНІП

ІВ АНОРІ

1911

* * *

У долині село лежить,
По над селом туман дріжить,
А на горбі край села
Стоїть кузня не мала.

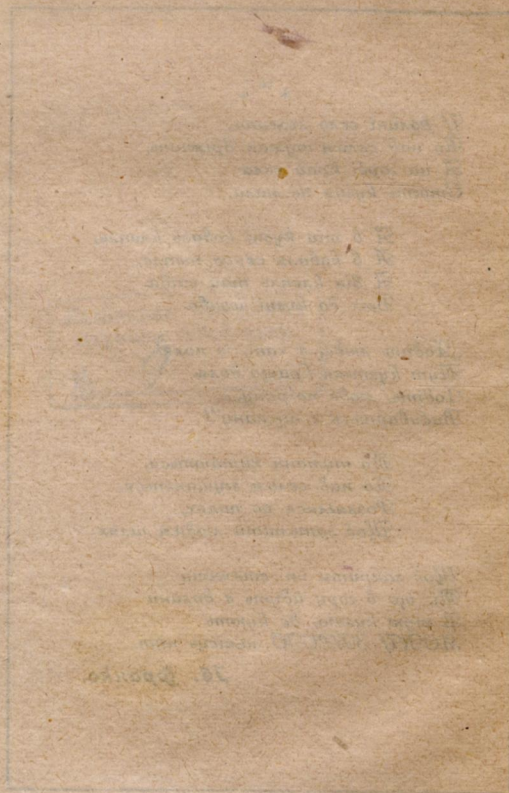
А в тій кузні коваль клеple,
А в коваля серце тепле,
А він клеple тай співа,
Всіх до кузні іззива.

„Ходіть люде, з хат, із поля!
Пут кується краща доля.
Ходіть, люде по-рану,
Вибивайтесь з туману“!

Та тумани хитаються,
По над селом згуцаються,
Розляглися по полях,
Щоб затьмити людям шлях,

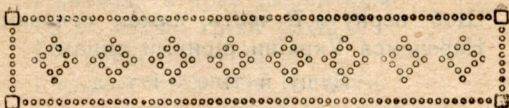
Щоб закрити ім стежини
Мі, що в гору йдуть з долини
В тую кузню, де кують
АСНУ ЗБРЮЮ замісць пут.

Іб. Франко.

ЗА УКРАЇНУ,
ЗА ЇЇ ДОЛЮ!

УНІАЧУ АС
ЮПОД П АС

ЩЕ НЕ ВМЕРЛА УКРАЇНА!

Ще не вмерла Україна і слава, і воля,
Ще нам, браття молодці, усміхнеться
доля!

Згинуть наші вороги, як роса на сонці,
Запануєм, браття, ми у своїй сторонці!

Душу й тіло
Ми положим
За свою свободу
І покажем,
Що ми, браття,
Козацького роду!
Гей, гей, браття милі,
Нумо братися за діло!..
Гей, гей, пора встати,
Пора волю добувати!

Ой, Богдане, Богдане, славний наш
гетьмане,
Нащо оддав Україну ворогам поганим?!

Щоб вернути її честь, ляжем головами,
Наречемся України вірними синами!

Душу й тіло... і т. д.

Спогадаймо тяжкий час, лихую годину
Й тих, що вміли умирати за нашу Вкраїну,
Спогадаймо славу смерть лицарства-
козацтва,
Щоб не стратить марно нам свого
юнацтва!

Душу й тіло... і т. д.

П. Чубинський.

СПОВІДЬ НАЛИВАЙКА.

(З Рил'єїва).

О, не кажи, чернець святий,
Міні про гріх—це не до-речі;
Нехай і гріх, і гріх тяжкий,—
Ти тільки марне тратиш речі.
Щоб Україні дорогій
Здобути иншу, кращу долю,
Щоб повернуть народу волю

І визволить край любий свій—
Гріхи татар, гріхи ляхів,
І перевертнів уніятів,
І душогубства всіх сарматів.
На себе б я прийняв без слів.
Та що міні в твоїх покутах!
Найгірше пекло, старче, знай,—
Міні Вкраїну бачить в путах,
А вільною вбачати—рай!
З дитинних літ в душі моїй
Палав огонь за волю встати.
Мні пісні співала мати
Про незабутній час, святий,
Коли неволею закутий,
Ще не ходив козак у путах,
І шиї мовчки не хилив
В ярмі ганебнім, нерозривнім,
А з ляхом в спільці любо жив,
Як вільний з вільним,
Рівний з рівним.
Та все те зникло, мов омана,
І вже давно пізнав козак
У спільниках своїх тірана.
Швед. уніят, литвин, поляк,
Мов шуляків неситих зграя,
Нас рвуть і шарпають що-мить.
Та що їм стогін всього краю?—
Закон в Варшаві міцно спить...

З того часу в душі буяє
Ненависть тяжка до ляхів,
В очах палає хижий гнів,
В неволі серце замірає.
І в ясний день, і в темну ніч
Чіюсь таємну чую річ.
І стежить скрізь вона за мною,
І не дає міні спокою
Ні в вільних волею степах,
Ні серед брязку й гуку бою,
Ані в святих моїх церквах.
„Вставай!“ я чую що-хвилини,
„Вставай на ворогів України!“
Того, хто перший з-під ярма
На самовладців меч здійма,
Я знаю,—скрізь жде смертна доля...
Мене осуждено, то так.
Але скажи, коли і як,
Де здобулась без жертви воля?
Загину я за рідний край,
Я почуваю те і знаю,
І серцем, повним щастя в-край,
Я свій талан благословляю!

Л. Старицька-Черняхівська.

ХОЛОДНИЙ ЯР.

У всякого своє лихо,
І в мене те лихо;
Хоч не своє, позичене,
А все таки лихо.
Нащо б, бачся, те згадувать,
Що давно минуло,
Будить Бог знає колишне?
Добре, що заснуло!...

Хоч би й Яр той! Вже до його
І стежки малої
Не осталось, і здається,
Що ніхто й ногою
Не ступив там, — а згадаеш,
То була ж дорога
З монастиря Мотриного
До Яру страшного.
У Яр колись сходилися,
Мов із хреста зняті,
Батько з сином, і брат з братом,
Одностайне стати
На ворога лукавого,
На лютого ляха.
В Яру колись гайдамаки
Табором стояли,

Лагодили самопали,
Ратища стругали.

Де ж ти дівся в Яр глибокий
Протоптаний шляху?
Чи сам заріс темним гаєм?
Чи то засадили
Нові кати, щоб до тебе
Люди не ходили
На пораду, що їм діять
З добрими панами,
Людсьідами лихими,
Новими ляхами?
Не сховаєте! над Яром
Залізняк вітає,
Та на Умань поглядає,
Гонту вижидає.
Не ховайте, не топчіте
Святого закона!
І не кличте преподобним
Лютотоу Нерона!
Не славтеся царовою
Святою війною,
Бо ви й самі не знаєте,
Що царики коють,
А кричите, що несете
І душу, і шкуру

„За отечество“! Ій-Богу,
Овеча натура!
Дурний шию підставляє
Й сам не знає, за що,
Та ще й Гонту зневажав
Ледаче ледащо:
— Гайдамакі—не воїни,—
Разбойнікі, вори,
Пятно в нашій історії“!..
Брешеш, людоморе!
За святую правду, волю
Розбійник не встане;
Не роскує закований
У ваші кайдани
Народ темний; не заріже
Лукавого сина;
Не розіб'є живе серце
За свою Україну!
Ви розбійники неситі,
Голодні ворони!
По якому правдивому,
Святому закону
І землею, всім даною.
І сердешним людом
Торгуєте? Стережіться ж,
Бо лихо вам буде,
Тяжке лихо! Дурить дітей

І брата сліпого,
Дурить себе, чужих людей,
Та не дурить Бога!
Бо в день радості над вами
Роспадеться кара,
І повіє новий огонь
З Холодного Яра!

Т. Шевченко.

Мій рідний край—пахуче поле,
Мій рідний край—цвітучий май,

Моя журба, моя невболя,
Незмірний біль, страшний одчай!

Мої невиспівані звуки,
І листя жовте з квітника,
Благально вгору зняті руки
Перед нападом хижака.

Мій рідний край—слова дитячі,
Мій рідний край—думки старі,

І промін ранішній неначе
І світ вечірньої зорі.

Це край страшний, як поле смерти,
Де скрізь одні хрести стоять,
А люде... трупом розпростерті
Й вовки над трупами сидять.

М. Шаповал.

ДО ПРАЦІ

Праця єдина з недолі нас вирве:
Нумо до праці, брати!
Годі лякатись! На діло святее
Сміло ми будемо йти!
Праця єдина нам шлях уторує,
Довгий той шлях і важкий,
Що аж до щастя і долі прямує:
Нумо до праці мерщій!
Праця не згине між людьми даремне:
Сонце засвітить колись,—
Дякою нас тоді люди згадають—
Нум же! до праці берись!

• Хоч у недолі й нещасті звікуєм,—
Долю онукам дамо!
Ми на роботу на світ народились,
Ми для борні живемо!
Сміливо ж, браття, до праці ставайте,—
Час наступає— ходім!
Дяка і шана робітникам щирим,
Сором недбалим усім!

Б. Грінченко.

КАМЕНЯРІ.

Я бачив дивний сон: немов передо мною
Безмірна, та пуста, і дика площа,
А я, прикований ланцем залізним, стою
Під височенною гранітною скалою,
А далі тисячі таких самих, як я.
У кожного чоло життя і жаль порили,
І в оці кожного горить любови жар,
І руки в кожного ланці, мов гадь, обвили,
А плечі вниз усі вони схилили,
Бо давить всіх один страшний якийсь
тягар.
У кожного в руках тяжкий залізний молот.

І голос сильний нам з гори, мов грім,
гремить:

„Лупайте цю скалу! Нехай ні жар, ні
холод,

Не спинить вас! Зносіть і труд, і спрагу,
й голод,

Бо вам призначено скалу оцю розбити“.

І всі ми, як один, підняли в гору руки,

І тисячу молотів о камінь загуло,

І в тисячні боки розприскалися штуки

Та відривки скали; ми з силою роспуки

Раз-по-раз гримали о кам'яне чоло.

Мов водопаду рев, мов битви гук кривавий,

Так наші молоти греміли раз-у-раз,

І пядь за пядею ми місця здобували;

И хоч не одного там калічили ті скали,

Ми далі йшли, ніщо не спинювало нас.

І кожний з нас те знав, що слави нам
не буде,

Ні памяти в людей за цей кривавий труд,

Що аж тоді підуть по цій дорозі люде,

Як ми проб'єм її та порівняєм всюди,

Як наші кості тут під нею зогниють.

Та слави людської ми зовсім не бажали,

Бо не герої ми і не багатирі...

Ні, ми не невольники, хоч добровільно взяли

На себе пута. Ми рабами волі стали:

На шляху поступу ми лиш каменярі.
І всі ми вірили, що своїми руками
Розіб'ємо скалу, роздробимо граніт,
Що кров'ю власною і власними кістками
Твердий змуруємо гостинець, і за нами
Прийде нове життя, добро нове у світ.
І знали ми, що там далеко десь у світі,
Котрий ми кинули для праці, поту й мук,
За нами сльози ллють мами, жінки і діти,
Що други й недруги, гнівнії та сердиті,
І нас, і намір наш, і діло те клянуть.
Ми знали це, і в нас не раз душа боліла
І серце рвалося, і груди жаль стискав:
Та сльози, ані жаль, ні біль пекучий
тіла,

Ані прокляття нас не відтягли від діла,
І молота ніхто із рук не випускав.
Оттак ми всі йдемо, в одну громаду скуті
Святою думкою, а молоти в руках...
Нехай прокляті ми і світом позабуті,
Ми ломимо скалу, рівняєм правді путь
І щастя всіх прийде по наших аж кістках.

І. Франко.

Я НЕ БОЮСЬ ТЮРМИ.

Я не боюсь тюрми і ката,
Вони для мене не страшні.
Страшніш тюрма у рідній хаті,
Неволя в рідній стороні.
Міні не встид носить кайдани
За волю краю і братів.
То сором—золоті жупани
Носить, нанявшись до катів.
Нехай нас мучать і катують,
А слова правди не убьють;
Нехай кати всі бенкетують,
Час прийде — разом пропадуть...
Що нам тюрма?! — То слава наша,
Ми всі тепера у тюрмі,
Всі п'єм одну ми скорбну чашу.
Одна вона — тобі й міні;
В кого є совість і надія,
Того ця чаша не мина,
Той випити її зуміє
Усю, усю, до дна, до дна.
Кого у краще віра гріє,
Тому ця чаша не страшна, —
Вона прибавить ще надії
І більше укріпить вона.

О. Кониський.

БАЛАДА.

(На позичений мотив).

В безкраїх степах України,
Де зорі в блакиті горять,
Могили сумні стародавні
На сонці пекучім стоять.
Ніхто не питає ні в кого,
Навіщо і як, і коли,
Могили в степах України
Насипані людом були.
Над вільним Дніпром є могила
Висока, крута та сумна,
Лежить хто під нею—не знають,
Стоїть в самотині вона.
У день все орел сизокрилий
Кружиться над нею, літа,
То сяде, посиде, то знову
В блакитному саяві віта.
Опівночі хтось із могили
Поважно та тихо встає,
Коня до Дніпра повертає,
На згіррі конем виграє.
При місяці сяє весь в злоті;
Бунчук, булава у руках,
Огонь так і світе у темних,
Як ніч, його гарних очах.

На Дніпр позирає і гучно
Отаманів кличе своїх,
Казачество він призиває,—
Не чути нікого із їх.
Лежать вони скрізь у могилах
Лежать і не встануть по вік,
Ніяка їх сила не збуде,
Не то щоб збудив чоловік...
Одні повмірали у полі,
З татарами люто бьючи;
А другі, попавши в неволю,
Умерли усі, сміючись.
А інших спалили в Варшаві
У мідних, страшенних биках,
Других же, зідравши волося,
Пустили в червоних шапках.
І довго стоїть він, зітхає,
Вкраїну свою спомина,
Казацтво своє він скликає,
Аж котиться лугом луна...
А потім коня повертає,
Як тільки що стане світець,—
І миттю тією ж зникає,
Шумить тільки буйний вітрець.
Над тою могилою зранку
Орел сизокрилий літа,
Полине до хмарки, за хмарку

І знову над нею віта.
І буде стояти могила
В степу не один, може, вік...
Чи хто їз людей коли внає,
То хто за мана—чоловік?!

Я. Жарко.

* * *

О, правда! мій народ смішний безкрає...
Сліпий, горбатий і чудний,
Він старцем з лірою блукає,
І навіть, — хто він, — він не знає, —
Такий... безпам'ятний такий!...

Але я всім вселюдно признаюся, —
Я—син його, я — старців син...
За руку, гляньте, з ним беруся
І завжди з ним іти клянуся
Кудись на гори із долин.

Брати! Ваш глум і дикий сміх лунає!...
Людці!... Ні, той на вік ганебний син,
Хто п'є і їсть і в злоті сяє, —
А батько руку простягає
І на ніч спати йде під тин.

О. Олесь,

УКРАЇНСЬКА МОВА.

Пам'яті Т. Шевченка.

Діамант дорогий на дорозі лежав,—
Тим великим шляхом люд усякий минав,
І ніхто не впізнав діаманта того.
Йшло багато людей і топтали його.
Але раз тим шляхом хтось чудовий ішов
І в пилу на шляху діамант він найшов.
Камінець дорогий він одразу пізнав
І додому приніс і гарненько, як знав,
Обробив, обточив дивний той камінець
І уставив його у коштовний вінець.
Сталось диво тоді: камінець засияв.
І промінням ясним всіх людей зди узав,
І палючим огнем кольористо блищить,
І проміння його усім очі сліпить.

Так в пилу на шляху наша мова була,
І мислива рука її з пилу взяла.
Полюбила її, обробила її,
Положила на ню усі сили свої,
І в народній вінець, як в оправу, ввела,
І як зорю ясну вище хмар піднесла.
І на злість ворогам засияла вона,
Як алмаз дорогий, як та зоря ясна.
І сятиме вік, поки сонце стоїть,
І лихим ворогам буде очі сліпить.

Хай же ті вороги поніміють скоріш,
Наша ж мова сия що-години ясніш!
Хай коштовним добром вона буде у нас,
Щоб і сам здивувавсь у могилі Тарас,
Щоб, поглянувши сам на створіння своє,
Він лебожно сказав: „Відкіля нам сіє?“

В. Самійленко.

* * *

Гомоніла Україна,
Довго гомоніла,—
Довго-довго кров степам
Текла, червоніла;
Текла, текла, та й висохла.
Степи зеленіють;
Діди лежать, а над ними
Могили синіють.
Та що з того, що високі?
Ніхто їх не знає,
Ніхто щиро не заплаче,
Ніхто не згадає.
Тільки вітер тихесенько
Повіє над ними,
Тільки роси ранесенько

Сльозами дрібними
Іх умиють. Зійде сонце,
Осушить, пригріє;
А унуки? Ім байдуже,—
Жито панам сіють.
Багато їх, а хто скаже,
Де Гонти могила?
Мученика праведного
Де похоронили?
Залізник де, душа щира,
Де одпочиває?
Тяжко—важко! Кат панує,
А їх не згадають.

Гомоніла Україна,
Довго гомоніла,—
Довго-довго кров степами
Текла, червоніла.
І день і ніч гвалт, гармати;
Земля стогне, гнеться;
Сумно, страшно, а згадаєш—
Серце усміхнеться.

Т. Шевченко.

НА РІЦІ ВАВИЛОНСЬКІЙ.

На реках вавилонских
тамо сѣдохом...

На ріці вавилонській—і я там сидів,
На розбитий орган у роспуці глядів.
Наді мною ругавсь вавилонців собор:
„Заспівай нам що будь! Про Сіон, про
Табор!“

Про Сіон? Про Табор? Ім вже чести нема:
На Таборі—пустель! На Сіоні—тюрма!
Лиш одну хіба пісню я вмію стару:
Я рабом уродивсь та рабом і умру.
Я на світ народився під свист батогів
Із невольника батька, в землі ворогів.
Я хилитись привик од дитинячих літ,
І всміхаться до тих, що катують мій рід.
Мій учитель був пес, що на лапки стає
І що лиже ту руку, яка його б'є.
І хоч зріс я, мов кедр, що вінчає Ливан,
Та душа в мні похила, повзка, мов бур'ян.
І хоч часом, мов грім, гримне слово мое,
То це бляшаний грім, що нікого не вб'є.
І хоч в душу вірвесь часом волі приваб,
Але кров моя—раб! Але мозок мій—раб!
Хоч я пут не носив на руках, на ногах,
Але в нервах ношу все невільницький
страх.

Хоч я вільним зовусь, а як раб спину гну,
І свобідно в лице нікому не зирну.

Перед блазнем усяким корюся, брешу,
Вільне слово в душі, наче свічку, гашу.
Хоч тружусь день і ніч, не доїм, не
досплю,

А все чується, це я на панськім роблю.
І хоч труд свій люблю, а все чуєсь гачок:
Ти прикутий до його, мов раб до тачок.
Хоч добра доробивсь, та воно лишь тя-
жить,

Мов чуже для когось мушу я сторожить.
З ким в життю не зійдусь, все підляжу
йому;

Сяк чи так вибірай—все найтяжче візьму.
І хоч часом в душі піднімається бунт,
Щоб із пут отрястись, стати твердо на
грунт,—

Ах, то й це не той гнів, що шаблюку
стиска,

Це лиш злоба низька і сердитість рабська!..
Вавилонські жінки, одвернувшись ідіть,
І на мене здивовано так не глядіть!
Щоб не впало прокляття моє на ваш плід,
Не прийшлось би раба привести нам не
світ.

Вавилонські дівчата, минайте мене,

Хай мій вид співчуттям серце вам не
торкне,
Щоби вам не судилась найтяжча судьба,
Найстрашніша клятьба—полюбити раба!“
І. Франко.

Х Р Е С Т.

І тут у горах хрест! От край проклятий!
Куди не глянеш, Бог на хрест расп'ятий.
Знання нема, а скрізь бе. одня віри,
І всюди рабських шибениць без міри,
Землею гомонять пісні воскресні,
А люди ждуть на ласощі небесні.
Споганюють святе лице природи
Страшним кінцем Христової пригоди.
Сами ж ідуть чортівськими шляхами—
Звірюки од колиски, аж до ями!
О, глянь, Христе: ті Юди та Пилати
Од тебе ждуть небесної заплати!
Хрестом Твоїм зацятькують сумління,
А їх серця, як ті хрести, з каміння.
І шибениця в їх серцях є Богом,
А ти стоїш, Ісусе, за порогом...

О. Маковей.

РІДНИЙ КРАЙ.

Роскішний степ... Убогі села...
Це ти, мій краю чарівний?
Мій рідний край такий веселий,
Мій рідний край такий сумний!

Як часто я в своїх надіях
З тобою, краю мій, живу,
Та вірю я—не тільки в мріях—
Ти будеш вільним наяву!

Твої сини на всі дороги
Старцями вбогими пішли;
Давно чумацькі круторогі
Вони попродали воли.

Давно стеги твої широкі
Вони задармо оддали,
Гаї ж роскішні і високі
Другії власники звели.

Нашадки прадідів дебелих
В ярмі ідуть твої сини!..
Мій рідний край такий веселий,
Мій рідний край такий сумний!

А все ж надійним вільним жаром
Твої сини вже распеклись;
О, краю! Може незабаром
Ти будеш вільним, як колись.

Роскішний степ... Убогі села...
Це ти, мій краю чарівний?
Мій рідний край такий веселий,
Мій рідний край такий сумний!

Г. Чупринка.

Не пора, не пора, не пора
Москалеві, ляхові служити!
Довершилась України кривда стара—
Нам пора Україні служити!

Не пора, не пора, не пора
За неvigласків лить свою кров,
І любити царя, що наш люд обдира,
Для України наша любов!

Не пора, не пора, не пора
В рідну хату вносити роздор,
Хай пропаде незгоди проклята мара—
Під Вкраїни єднаймося прапор!

Бо пора ця великая єсть,
У великій страшній боротьбі
Ми поляжем, щоб славу, і волю, і честь,
Рідний краю, здобути тобі!..

Ів. Франко.

* * *

О, люде, люде небораки!
На що здалися вам царі?
На що здалися вам псарі?
Ви ж такі люде, не собаки!

В-ночі і ожеледь і мряка,
І сніг, і холод. І Нева
Тихесенько кудись несла
Тоненьку кригу по-під мостом,
А я, отож таки в-ночі,

Іду та кашляю йдучи.
Дивлюсь: неначе ті ягнята,
Ідуть задрипані дівчата,
А дід, сердешний інвалід,
За ними гнеться, шкандибає,
Мов у кошару загання
Чужу худобу... Де-ж той світ?
І де та правда? Горе! горе!
Ненагодованих і голих
Дівчаточок, як ту отару,
Женуть („*последній долгъ отдать*“),
Женуть до матері байстрят!—
Чи буде суд? Чи буде кара,
Царям, царятам на землі?
Чи буде правда між людьми?..
Повинна бути! бо сонце стане
І осквернену землю спалить.

Т. Шевченко.

КОЗАЧИЙ КІСТЯК.

Налігши над плугом, оре хлібороб,
І піт крапельястий укрив йому лоб;
Аж ось захрустіло, і плуг зупинивсь:
Кістяк під широкий леміш підхопивсь.

Спинився плугатирь, кістки розрива
І бачить: укупі і шабля крива,
І зєднене ржею списа остріє,
Вся зброя козацька до крихти гние...
І вже свою ниву плугатирь забув,
Бо сум йому дивний чоло обгорнув.

— А гей ти, плугатирь, а гей, працьовник!
Чого головою так сумно поник?
Які тебе думи зненацька взяли,
Од ріллі, од плуга куди завели?
А гей, роботяго, а гей, неборак!
Про волю згадавши, міркуєш ти так;
„Оції останки, що стілили на вік,
Це був колись справді живий чоловік;
Це був колись лицарь, гетьманець-козак.
За нас хліборобів завзятий вояк.
І, може, хоч часом і нужди зазнав,
За те по степах він на волі гуляв,
І гордої шиї в ярмо не хилив,
І в праці нагальній себе не морив;
І воля козака була золота,
І здобич, і сила, і воля свята!“

— А гей ти, плугатирь, а гей ти, небож!
Збагнуть цее диво мабуть ти не гож!
Козацька та слава і воля свята—
Даремна була то лише суєта!
Бо тее козацтво, навикши бурхатъ,

Не вміло свободи других шанувать;
На лихо Вкраїні вродились пани.
За ради користи, за-ради чинів
Пани одреклися од менших братів!
І все те, за віщо під шум корогов
Сторіками довго лилась у нас кров—
Свободу Вкраїни, народнюю честь
І волю поспільства, і все, що не єсть,—
Усе те продали іуди пани,
Своєї родини ледачі сини...
Минули, мій друже, козацькі часи,
Пропали гармати, шаблі і списи,
Зоставивши слави кривавої шум
Та тяжке кріпацтво на горе і глум!..
Покинь же, небоже, думки золоті,
Притисни у серці чуття ті святі,
Та в руки жорстокі чепігу бери,
Та землю стернисту на жито ори,
І хлібом, здобутим у поті лица,
Згодуй для Вкраїни синка-молодця.
І замість козацьких рушниць та шаблук,
Нехай він береться мерщій до наук;
Нехай він доходить умом молодим—
Чого й звідкіля отак гнітом важким
Гнітить нас недоля? Нехай допита—
Чого Україна кругом сирота?
Чого одреклися од неї пани,

Чого родовищем гордують вони?

Чого за панами пішли і попи,

.....

Зоставивши нидіть народ в самоті,

У`нуждах великих, в густій темноті?

І як з отих злиднів народ рятувать,

І як Україну з зневаги піднять?..

Оттак то, до правди направивши ум,

Нехай набереться він праведних дум,

Та борючи духом важкі тягарі,

Нехай загартує він серце в добрі,

І в правді твердий

Нехай виступає в поход молодий...

І щастям розсвітить людське життя,—

Ото йому поле для герця-биття!

Міжлюдська кривда—ото його враг;

Народнеє щастя—то лицарський стяг,

Високая думка—ото його міч,

То сила до бою,

А чесная річ—

Ото його зброя!..

Гей, друже мій темний! Над силу ума

Вже дужчої сили й на світі нема;

І треба нам, друже, у тямку те взять,

Що вчена громада—могучая рать.

Як стануть у лаву такі вояки,

То більш порятують, а ніж козаки.

В. Мова.

ДО МОЛОДІ.

На вас, завзяті-юнаки,
Що возлюбили Україну,
Кладу найкращії гадки,
Мою сподіванку єдину:

В вас молода ще грає кров,
В думках у вас немає бруду,
І в серці гріється любов
До обездоленого люду.

Ховайте ж ви її в собі,
Не розмантачуючи всує:
Нехай ваш дух вона гартує
В житті у чесній боротьбі.

Не забувайте рідних хат,
Де лихо гіршає що днини...
Не можна гаяти й хвилини,
Поки ще стогне менший брат;

Поки живий,—мерщій несіть
Сліпому світливо просвіти,
І в серце, смертю сповите,
Живу надію закропите!

Вшануйте, друзі, рідну річ,
Назвіть голосно своєю,
Та розженіте над землею
Непереможню, темну ніч!

Хай всяк жене, а ви любіть
Свою знесилену родину—
Й за неї сили до загину
І навіть душу положіть!

М. Старицький.

КІНЕЦЬ ДОРОШЕНКА.

Із Запорожжа й Гетьманщини
На раду гетьман в Чигирині
В останнє братчиків збірав.
Мовчало військо, ніби став
Ущерть наповнений водою,
Як Дорошенко з булавою
Вклонився раді військовій.
І сивоусий кошовий,
Іван Сірко, йому вклонився
Так саме мовчки... І дивився
На їх весь люд, стояв і ждав,
Щоб гетьман слово починав.

— „Я скликав Вас сюди, панове,
Товаришів і всіх братів“, —
Немов у дзвона адзвонив
Спотиху гетьман слово в слово —
„Я скликав вас чинити суд
Не над чужою головою,
А над самим оце собою,
І весь у владі вашій тут.
Увесь, братове, перед вами!
Ви знаєте мої діла...
Ви знаєте, яка була
Багата кров'ю й пожарами
Моя дорога... Та по ній
Не за своїм я йшов прибутком,
Я не журився власним смутком.
Країні рідній я своїй
Служив, як син. Ії я волю,
Немов зіницю ту, беріг...
Я за її нещасну долю
Весь вік боровся, яко міг.
Моя і перша, і остання
Свята мета була - з'єднання
Обох Дніпрових берегів.
Коли б зміг їх об'єднати
І весь народ єдиним взнати,
Ми б не боялись ворогів!...
Та бач, така вже мабуть доля:

Усюди свари, нелади,
І трупом пахне, де не жди,
Бо де не глянь, скрізь мертве поле!...

Замовчав гетьман. Мов очам
Вьявилось мертве тее поле.
— „Не знаю, як, братове, вам...“ —
Спотиху гетьман знов глаголе —

„Я ж чую, як серед руїн,
Серед степів осиротілих
І людських трупів почорнілих,
Де часом вкупі батько й син
Лягли даремне головами,
Лягли одурені братами, —
Ридає рідная земля...
Я чую, як вона словами
Свій жаль і тугу вимовля...
Я чую, як рида Україна,
Убита горем удова:

— „Верніть мені і батька, й сина!
Візьміть собі оті права
Перекидатись булавами,
Од рала п'ястись у пани,
Щоб потім темними братами
Орать скрівавлені лани!
Панів за Вислу ви прогнали,
Самим щоб краще панувать,

Щоб те, чого ляхи не вкрали,
Самим вільніше розскрадать...
Ви, мов свиней, четвертували
Панів за ті свої права,
Тепер сами понаживали
Товстіщі вдвоє черева...
О, горе, горенько зі мною!
До кого серцем притулюсь?
Куди старою головою
В лиху годину прихилюсь?..."

Так тяжко плаче Україна,
Дніпрови стогнуть береги,
(Заблисла в гетьмана сльозина),
Сміються ж наші вороги:
— „Огні погаснуть, розлетиться
За вітром попіл по степах
І, кров'ю п'яний, край проспиться,
Але у наших вже руках!“

— Бодай ніколи не проснувся,
Коли призначено йому,
Щоб вільний духом — обернувся
Він у раба!... Свою тюрму
За вільний світ він буде мати
І цілувати канчука,
За шаг продасть сестру і мати,
І батька, й брата ошука.

Нехай ніколи не проснеться
Нікчемний раб! Нехай кона
І, мов трава за вітром, гнеться
На віковічні времена!...

— „Так, батьку, так!“ — загомоніли,
Мов ліс у бурю, козаки, —
„Пани Вкраїну опосіли
І в крові неньку утопили
Прокляті дуки ницаки!
У їх їх вивішать не шкода!...“
Гукнули другі: „цитьте! згода!“

І знову гетьман річ повіл!...
І він казав, що вже доволі
Крові даремне й він пролив
І не добув Вкраїні волі,
А тільки більше розорив.
Бо всюди й скрізь сама руїна,
І занепала Україна,
Мов Божий гнів її прибив.
— „Не можу більше я держати
Корогву волі в цих руках.
Нема кому її й оддати...
Візьміть же ви, і у степах,
У комишах переховайте
До часу кращого її!

Мені ж, братове, вибачайте
Гріхи і помилки мої,
Усе, чим винен перед вами!..."

І вмився гетьман враз сльозами,
І золотую булаву
Подав, ридаючи, Сіркові:
— „У Січі-матері на схові
Хай буде..." — мовив і главу
Схилив на плечі кошовому
Сіркові славному старому.
І той у гору руку звів
І Дорошенка булавою
Майнув. — Потряс над головою:
— „До запорожських козаків
Іде вона, як прапор волі.
І буде воля в Січі жить,
Аж поки світ ясний стоїть
І віє вітер в чистім полі!..."
І ніби море заревло
Усе навколо... І гуло
І довго, довго не змовкало:
Клялось справдити той заповіт...

А через сотню рівно літ
І Січі-матері не стало...

М. Чернявський.

НЕ ПИТАЙ.

Не питай, чого в мене заплакані очі,
Чого завжди тікаю я в гай
Та блукаю по темних лісах до півночі,
Не питай, не питай!..

Не питай! Хоч і палко тебе я кохаю
І до віку кохатиму, миле дитя,
Але знай,—тільки рідному краю
Я оддам своє вільне життя..

Ти ніколи не вміла заглянути в душу,
Так заглянути в неї до самого дна,
Щоб дізнать, чого завжди сумує вона,
Чого часто я плакати мушу...

Рідний край раз-у-раз мене кличе до
праці,

Його пута важкі в мене завжди в очах...

Треба дати допомогу сліпцю-небораці,

Поки він не зачах!

Ось ходімо в село, там побачимо горе,
Та таке, що ніколи й не снилось тобі...
Як би сльози села, що проліті в журбі,
Та злилися в одно—було б справжнєе
море...

Подивися на все, й коли любиш ти брата,
Коли ще не забула ти рідне село,—

То й тобі ця обідрана хата
Сумом вкриє веселе чоло..
Коли гляну кругом по селу — тільки й
бачу,—
Зневажається рідний наш край...
...Не питай же мене, чого часто я плачу,
Чого завжди сумний.. Не питай!.

І. Огієнко.

* * *

О, слово рідне! Орле скутий!
Чужинцям кинуте на сміх!
Співочий грім батьків моїх,
Дітьми безпам'ятно забутий.

О, слово рідне! Шум дерев!
Музика зорь блакитнооких,
Шовковий спів степів широ. их
Дніпра між ними левій рев...

О, слово! будь мечем моїм!
Ні, сонцем стань! в горі спинис
Осяй мій край і розлетися
Дощами судними над ним.

О. Олесь.

ЮРОДИВИЙ.

Во дні фельдфебеля-царя
Капрал Гаврилович Безрукий
Та унтер п'яний, Долгорукий
Україну правили. Добра
Таки чимало натворили,—
Чимало люду оголили
Оці сатрапи ундіра.
А надто стрижений Гаврилич
З своїм єфрейтором малим
Та жвавим, на-лихо лихим,
До того люд домуштрували,
Що сам фельдфебель дивувались
І маршировкою і всім,
І „благосклонні перебували
Всегда к єфрейторам своїм“.
А ми дивились і мовчали,
Та мовчки чухали чуби,—
Німії, подлії раби,
Підніжки царські, лакеї
Капрала п'яного! Не вам,
Не вам, в мережаній лівреї
Донощики і фарисеї,
За правду пресвятую статъ
І за свободу! Розпинать,
А не любить ви вчились братат!
О, роде суєтний, проклятий,

Коли ти видохнеш? Коли
Ми діждемося Вашингтона
З новим і праведним законом?
А діждемось таки колись!

Не сотні вас, а мільйони
Полян, Дулебів і Древлян
Гаврилич гнув во время оно;
А вас, моїх святих Киян,
І ваших чепурних Киянок
Оддав своїм прафосам п'яним
У наймички сатрап капрал,—
Вам і байдуже. А між вами
Найшовсь таки якийсь проява,
Якийсь дурний оригінал,
Що в морду затопив капрала,
Та ще й у церкві,—і пропало,
Як на собаці.

Так-то, так!
Найшовсь таки один козак
Із мільйона свинопасів,
Що царство все оголосив:
Сатрапа в морду затопив.
А ви, юродиві, тим часом,
Поки нездужає капрал,
Ви огласили юродивим
Святого лицаря! А бивий

Фельдфебель ваш, Сарданапал,
Послав на каторгу святого,
А до побитого старого
Сатрапа „навсегда“ оставсь
Преблагосклонним.

Більш нічого
Не викроїлось, і драму
Глухими, темними рядами
На смітник винесли. А я...
О, зоре ясная моя!
Ведеш мене з тюрми, з неволі,
Як раз на смітничок Миколи,
І світиш, і гориш над ним
Огнем невидимим, святим,
Животворящим, а із гною
Встають стовпом передо мною
Його безбожні діла...
Безбожний царю, творче зла,
Правди гонителю жестокий!
Чого накоїв на землі!

А ти, Всевидящее Око!
Чи ти дивилося з-висока,
Як сотнями в кайданах гнали
В Сібір невольників святих,
Як мордували, розпинали
І вішали?! А ти не знало?

І ти дивилося на них
І не осліпло?! Око, Око!
Не дуже бачиш ти глибоко!
Ти спиш в киоті, а царі—
Та цур їм, тим царям поганим!
Нехай верзуться їм кайдани,
А я полину на Сібір
Аж за Байкал; загляну в гори,
В вертепи темнії і в нори
Без дна глибокії, і вас,
Споборники святої волі—
із тьми, із смрада і з неволі
Царям і людям на показ,
На світ вас виведу на-далі
Рядами довгими в кайданах...

Т. Шевченко.

ТИ НЕ МОЯ!

Нехай з-поміж усіх ти мов зірниця сяєш,
Хай цінний скарб краса твоя,
І чарами її ти всіх собі скоряєш,
Та коли ти України не кохаш—
Ти не моя!

Нехай у грудях ти чудове серце маєш
І серце те усіх збавля,
Бо всіх до нього ти ласкаво пригортаєш,
Та коли ти Вкраїни не кохаєш—
Ти не моя!

Нехай ти розумом всю землю оглядаєш
Згори, мов сміливе орля,
А стріхи рідної не бачиш і не знаєш,
Та коли ти Вкраїни не кохаєш—
Ти не моя!

Нехай за правду в бій ти чесно висту-
паєш,
Нехай не жалуєш життя,
А кривди нації в душі не відчуваєш,
Та коли ти Вкраїни не кохаєш—
Ти не моя!

Ти не моя! Й сама ти навіть не гадаєш,
Який тобі далекий я,
І ти мого жалю напевно не пізнаєш...
Бо коли ти Вкраїни не кохаєш—
Ти не моя.

М. Вороний.

НЕНАЧЕ.

Неначе і світ таким гарним здається,
І сонечко з неба блищить.
І пісня дівочая голосно льється,
І весело ліс шепотить,
І дивиться всюди усе так звабливо,
Що тільки б, здається, радів
Та на світі весело так та щасливо,
Без думки та гадки б ти жив...
Та здумаєш ти, що ті співи дівочі
Не співи—ридання сумні,
Що гаснуть од сліз ті карії очі,
Ізмалку веселі й ясні;
Згадаєш про тих, що у лютій недолі,
Не знаючи щастя, живуть,
Що діти їх бігають босі і голі
І хліба, голодні, ждуть,—
І серце зание, і сам я не знаю,
Як співи—ридання летять...
Коли ж то ми будемо в нашому краю
Про щастя і долю співать?

Б. Грінченко.

* * *

Так, ми раби, немає гірших в світі!
Феллахи, парії—щасливіші од нас,
Бо в них і розум, і думки сповиті,
А в нас вогонь Тітана ще не згас.

Ми паралітики з блискучими очима,
Великі духом, силою малі;
Орлині крила чуєм за плечима,
Самі ж кайданами прикуті до землі.

Ми навіть власної не маєм хати,
Усе одкрите в нас тюремним ключарам.
Не нам, обідраним невільника́м, казати
Речення гордее: „Мій дом—мій храм!“

Народ наш, мов дитя сліпее зроду,
Ніколи світа—сонця не видав,
За ворогів іде в огонь і в воду,
Катам своїх поводитарів оддав.

Одвага наша—меч, политий кровью,
Брязчить у пихвах, ржа його взяла.
Чия рука, порушена любовью,
Той меч із пихвів видобусть здола?

Нехай же ми раби, невільники продажні,
Без сорому, без чести,—хай же й так!
А хто ж були ті вояки одважні,
Що їх зібрав під прапор свій Спартак?...

Леся Українка.

ОСН ГЛАВА XIV.

(подражаніє).

Погинеш, згинеш, Україно!
Не стане знаку на землі!
А ти пишалася колись
В добрі і роскоші! Вкраїно,
Мій любий краю неповинний!
За що тебе Господь кара,
Карає тяжко? За Богдана
Та за скаженого Петра,
Та за панів отих поганих
До краю нищить,—покара,
Уб'є незримо.. І правдиво!
Бо довго довготерпеливий
Дивився мовчки на твою,
Гріховную твою утробу,

І рік во гніві: „Потреблю
Твою красу, твою оздобу;
Сама розіпнешся! Во злобі
Сини твої тебе убьють
Оперені, а злозачаті
Во чреві згинуть пропадуть,
Мов недолежані курчата,
І плача, матернього плача,
Ісполню гради і поля,
Да зрить ростленная земля,
Що я—держатель, і все бачу!“
Воскресни мамо! І вернися
В світлицю—хати, опочий!
Бо ти аж надто вже втомилась,
Гріхи синовні несучи.
Спочивши, скорбная, скажи,
Прорци своїм лукавим чадам,
Що пропадуть вони лихі,
Що їх безчестіє, і зрада,
І криводушіє—огнем,
Кровавим, пламенним мечем
Нарізані на людських душах;
Що крикне кара невсипуща,
Що не спасе їх добрий царь,
Іх кроткий, п'яний господарь!
Не дасть їм пить, не дасть їм їсти,
Не дасть коня вам, охляп сісти

Та утікають; не втечете
І не сховаєтеся! Всюди
Вас найде правда — мста, а люде
Підстерезуть вас, на то-те-ж
Уловлять, і судить не будуть;
В кайдани туги окують,
В село на зрище приведуть,
І на хресті, без ката
І без царя, вас, біснுவатих,
Розтнуть, розірвуть, розіпнуть,
А кров'ю вашою, собаки,
Собак напоять!..

І додай.

Такеє слово їм додай,
Без притчі і викажи: зробили,
Руками скверними створили
Свою надію, й речете,
Що царь—наш Бог, і царь—надія
І нагодує і огріє
Вдову і сирот... Ні не те!
Скажи, їм, ось-що: брешуть боги,
Ті ідоли в чужих чертогах!
Скажи, що правда оживе,
Натхе, накіне, нажене
Не ветхее, не древле слово
Ростліннее, а слово нове
Між людьми криком пронесе

І люд окрадений спасе
Од ласки царскої.

Т. Шевченко.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО.

Не на шовкових подушках,
Не у величному палаці,—
В хатині бідній він родивсь
Серед неволі, тьми і праці.

Нещасна мати повила
його малого й зажурилась,
І цілу ніченьку вона
За сина, кріпака, молилась.

І Бог почув молитву ту,
І дав душі убогій силу,
І в руки хлопцеві вложив
Співецьку надзвичайну ліру.

І виріс він і кобзу взяв,
І струн її торкнувсь рукою—
І пісня дивна полилась,
Повитна вічною журбою.

В тій пісні людям він співав
Про щастя, про добро, про волю,
Будив зі сну, пророкував
Ім вищу і найкращу долю;

Співав про чесну боротьбу,
Про сором кайданів брязкучих...
І не жалів він сил своїх,
І не втирав він сліз пекучих.

І пісня голосно лилась...
Але недовго і ворог лютий
Підкрався нишком—і замовк
Співець, кайданами окутий.

Замовкла пісня на устах,
Але в душі жила, бреніла,
І в серці бідному співця
Вогнем палаючим горіла.

І довго у степу глухім,
В неволі жив між москалями
Співець самотній, мовчазний
З своїми думками й піснями.

Він рвався серцем із тюрми
На волю, до ланів широких,

До синіх хвиль Дніпра — ріки,
До тихих тих могил високих.

Він рвався — і прийшла вона —
Сподівана, бажана воля —
І все, чого не знав раніш,
Тепер дала лукава доля.

Та сил в співця вже не було...
Остання пісня продзвеніла —
І в небо тихо піднялась
Душа поета наболіла.

Умер співець!.. І привезли
Його на рідну Україну,
І коло синього Дніпра
Йому насипали могилу.

Умер співець. Але живуть
В серцях людей слова безсмертні
І тихо по Україні всій
Бренять його пісні славетні.

Галина Комарівна.

* * *

Хто се збройний проти нас?
Царський крук?
Та байдуже—заговорить
Проти зброї брук.

Хто сі хижі проти нас
Стали в ряд?
Та байдуже—виб'єм швидко
Всіх з-за барикад.

Хто сей грізний проти нас?
Се сам царь?
Та байдуже—тільки сміло
Підійди і вдарь!

Як сього повалиш, брате—,
Спочивай:
Розлетяться хижі круки
І настане рай.

Петро Стах.

НА СУДІ.

Судить мене, судді мої,
Без милости хвальшивої, —
Не найдітесь, що зйду я
З „дороги нечестивої“,
Не надійтесь, що голову
Перед вами смирно схилю я;
Що в добрість вашу вірити
Буду одну хоч хвилию я...
Судить мене без боязні:—
Бо ж сильні ви—те знаєте;
Судить без встиду, бо ви встид
На прив'язі тримаєте.
Судить, як каже право вам,
Судить гостріше, тяжче ще—
Бо ви і право—то одно
В одній машині колісцє...
Тільки одно прошу я вас:
Скажіть виразно й сміло ви,
Яка вина моя і тих,
Що разом з нами йдуть і йшли?
Скажіть виразно —люди ці
То зрадники—вони хочять
Перетворить, перевернуть,
Звалити весь суспільний лад...
Та й ще скажіть, за що хочять
Перевернути лад цілий?—

За те—що паном в нім багач,
А гнесь слугою люд німий!
За те, що чесна праця в нім
Придавлена, понижена,
Хоч весь той ваш суспільний лад
Піддержує й живить вона!
За те, що дармоїдство тут
З робучих рук ссе кров і піт!
За те, що в школах в вас і скрізь
Темнота ллється, а не світ!
За те, що людям тут—
Кати, боги, раби, гірш псів!
Та й ще скажіть, як той лад
Перевернути хочем ми!...—
Не зброєю, не силою
Огню, заліза і війни,
А правдою, і працею
И наукою...
Та й ще скажіть, що ви самі
Не одвомляєте нам то,—
Що правду ми говоримо,
Що прямо й чесно ми йдемо
За правдою... Все це скажіть,
Судді мої, по щирости, —
Тоді в ім'я цього ладу
Судіть мене без милости!

І. Франко.

НЕ ПРИЗИВАЙТЕ ВСУЄ БОГА

Не призывайте всує Бога,
Не призывайте ви Христа,
Не оскверняйте ви святого,
Животворящого хреста!

Христос учив народ любити.
І за народ Христос страждав;
А ви грабуєте освіту
І те, що Бог народу дав.

Христос носив вінець терновий,
Святу кров свою пролив,
Своею смертю святою
Народ з неволі іскупив;

А ви—народ рабом зробили,
Братів за гроші продали,
Народ у терніях водили,
І піт, і кров його пили.

Не христіяни ви—іуди!
Цілуєте ви хрест святий,
А хрест народові на груди
Щодня кладете ви тяжкий.

Ви гірш іуди!—той вдавився,
Ви тими грішми живете,

Що менший брат для вас трудився,
І брату жить не даєте!

Не призывайте ж всує Бога,
Не призывайте ви Христа,
Не оскверняйте ви святого
Животворящего хреста!

О. Кониський.

ВОСКРЕСНИ, БОЯНЕ!

Воскресни, Бояне, пресвітлий співаче!
Та де ж ти так довго кочуєш?
Давно вже по тобі Слав'янщина плаче,
А ти нас, Бояне, не чуєш...

Воскресни, воскресни—вже літо надхо-
дить,

Вже зоря нам ясна світає;
Лиш сонце на небі без тебе не сходить,
Бо сонце на тебе чекає.

Воскресни, Бояне, воскресни!—чи чуєш,
Як пташка гаями голосить?
А ти десь в могилі у темній ночуєш,
Не чуєш—зозуля тя просить!

Воскресни, воскресни в щасливу годину,
Воскресни, Бояне, наш друже!
Прибуди із могили у нашу гостину,
Нехай так пташина не тужить:

Воскресни, Бояне, не бійся нічого,
Не бійся московської окови:
Слав'яни живуть ще, руснаків є багато,
Що вмерти за тебе готові!
Воскресни, воскресни, заграй нам до бою,
Заграй нам, як громи небесні,
Грай пісню правдиву, грай пісню нам
свою,

І сгинуть крикливці безчесні!
Коли б то ми знали, коли б то видали,
Де твоя, співаче, могила,
То ми би найглибшу могилу заклали,
Вона б тебе певно пустила!
А так ми не знаєм, в котрій ти країні,
В котрім то ти гробі ся клониш:
Чи ти на Поділлю, чи ти на Україні,
Чи ти на Підгір'ю ся слониш.
Країно щаслива, країно кохана,
Пусти нам Бояна з могили;
Пусти, ах пусти нам співака Бояна,
Бо наші поділля зацвіли.
Най пташка не тужить, зозуля не кує,

Най так соловії не плачуть,
І руська земля най Бояна почує,
Най руські сини його загачуть!
О. Федькович.

НАШІ СЕЛА.

Ой, та й гарні вони,
Наші села, здаля,
А зблизу позирни:
Утечеш відтіля!
А піди по хатах,
Придивись до людей—
Окує тебе жах,
Стогін зрине з грудей:
Скрізь нестатки, нужда
Там сидять по кутках,
І хвороба бліда
Там блука по дворах.
Чуєш—дзвоник дзвенить
Наче лютий той змій,
Суд—росправу чинить
То летить становий.
Бачиш хату? одна
На майдані стоїть...

Похилилась вона...
Вітер в вікна свистить...
А в тій хаті лежить
Чоловік... умира...
Коло його стоїть
І рида дівтора.
То, бач, школа у нас,
То учитель кона:
Забарилась на час
В теплім краї весна,
І без сонця, тепла,
Засипає на вік
Сіяч правди, добра,
Умира чоловік.
Ой, та й гарні вони,
Наші села, здаля,
А зблизу позирни—
Утечеш відтіля!
Хто ж, пак, винен у тім?
Хто злочинець наш? Хто
Наш недобрий вітчим?—
Ми самі, більш ніхто:
Сотні років плили,
Люди вчились, росли.
Ми ж такі, як були,
Далі й кроку не йшли.
Люди вчились, а ми

Тільки спали весь час.
Ми боялись самі,
Щоб не рушив хто нас...
О, країно моя,
Сонне царство,—проснись!...
Вже вечірня зоря
Занялась—подивись.
Бо як спуститься ніч,
Обікрадуть тебе,
Тобі буде не в міч
Боронити себе...

М. Чернявський.

КОЛИ Б МІНІ ГОЛОС!

Коли б міні голос великий та дужий,
Як хвиля в негоду на морі бува,
Як грім між горами, як вихор невпинний,
Що й велетня дуба з корінням зрива;
Як буря південна, що хмари безкраї,
Важкі, олив'яні розвіє в мить,
І сонце в прозорій блакиті з'являє,
Щоб землю промінням його звеселить—
Я крикнув би дуже, страшенно, болюче,
Що й мертві б схопились: почув би
весь світ

І крик мій, і біль мій, і лихо пекуче —
То був би вітчини моєї привіт!
Коли б мені голос і дужчий, і ширший,
Що міг би луною зробитися він
Простого народу моєї вітчини—
Тоді б заспівав я виразно, як дзвін;
Тоді б показав я широкому світу,
Де є самоцвіти й величчя краса,
Де перли коштовні, алмази блискучі,
І серце де чисте, як рання роса.
Тоді б розказав я, хто ворог вітчині,
Щоб всі зрозуміли, де зла джерело,
Що нівечить, труїть життя до загуби,
Неначе гадюче, смертельне жало.
Тоді б заспівав я про кривди, зневагу,
Про зраду й надії на краще буття,—
Побачили б люди замучену душу
І скривджене тяжко народне життя.

С. Шелухин.

КОХАННЯ.

I.

„Ой я тебе, козаченьку.
Як душу кохаю,
Але більше є кохання—
До рідного краю.

Обступили Україну
Вороги лукаві:
Йди, коханий, з їми битись,
Добувати слави!

Ой як вернешся, мій милий,
З бою за Вкраїну,
Буду я твоя навіки,
Буду до загину“...

II.

Ой пішов козак із дому
Вкупі з козаками
І не три дні й не три тижні
Бьється він з ляхами.

Ой не три дні й не три тижні
Бьються наші в полі,—

Полягло вже і козацтва
І ляхів доволі.

Як орел той ясно-зорий,
Хміль старий літає,
Пишне панство з України
В Польшу виганяє.

III.

Ой уже, уже додому
Козаки вертають,
Рідні й друзі їх стрівають,
Весело вітають.

А між ними й та дівчина...
Де-ж він, де єдиний?..
Годі, годі виглядати
Мертвих з домовини!

Ой насипали могилу
У степу велику—
Хто поліг за Україну,—
Слава тим довіку!..

IV.

„Ой я тебе, козаченьку,
Кохала й кохаю,

Але ж вище є кохання—
До рідного краю.

Не судилось нам у купі,
Мій єдиний, жити,—
Але ж краще за Вкраїну
Голову зложити.

Одинока у черницях
Я молитись буду:
Хто поліг за Україну,—
Слава тим до суду!..

Б. Грінченко.

НА СВЯТО ПАМ'ЯТНИКА ІВАНУ КОТЛЯРЕВСЬКОМУ.

Був один такий час: на важких терезах
Вже хиталася доля України,
А вона, наша ненька, стояла в сльозах,
В сподіванні страшної хвилини.

По широких степах все котилась луна,
Марний відгук кривавої січі...

І надходила ніч — непрозора, сумна,
Що мов пугач дивилась у вічі.

Де-не-де серед тиші ще хтось з кобзарів
Грав, неначе прохав на подзвіння;
То не дума була, то був лірницький спів,
Над труною тужне голосіння.

Ніч і тиша сумна присипляли усіх,
Навіть тих, хто і в бої не гнувся...
Коли раптом веселий, зневажливий сміх
Серед мертвої тиші почувся!

Іззирнулися всі у питанню німім:
Хто б посмів так одважно сміятись,
Коли звикли усі, щоб не вдарив той грім,
І від власної тіні ховатись?

Ще-ж у пам'яті свіжа подія була,
Як в неволі сконав Калнишевський...
Хто ж сваволець, що має одвагу орла?
То сміявся Іван Котляревський!

Він співав і сміявся. І голос його
То лунав соловейковим співом,
То нараз затихав, і він замість того
Реготався, охоплений гнівом.

Він до бою не кликав, бо знав, що у сні
Спочиває натружена сила,
Що по довгій столітній козацькій війні
Ніч столітня тепер наступила.

Він не плакав, бо серцем прозрів, що
народ,
Відпочивши від бурь лихоліття,
Зрозуміє причини колишніх пригод
І завдання нового століття.

Та він бачив, що люд той не мав голови,
Що вже пан свого краю цурався;
Тоді жовч закипала у нього в крові
І він з панства того... реготався!

Так минали літа... І новітні співці
Відгукнулись на голос той дужий,
Засвітились помалу в хатах каганці,
Прокидався слабий і байдужий.

І збирались один по другім вояки,
І під прапором правди святої
Виростали з землі, шикувались полки
Чувся поклик: „До зброї! До зброї!“

Не неволя чужа і не сила меча —
Гаслом стало „освіта й наука“,

Проти нападу злого і тьми, і бича,
Ся найкраща в життю запорука!

Та не всі вирушали відкинувши страх,
Як ті лицарі славні, завзяті, —
Ще багато їх спить, поховавшись в норах,
Ми не бачимо їх на сім святі!

Годі ж спати! Прокиньтесь! Ви спали
сто літ!

Мабуть виспались добре, нетяги?!
Чи-ж сховали в душі ви святий заповіт?
Чи набралися сил і одваги?

День на дворі. Нас кличе новий наш
гетьман,
Не гетьман польовий, а культурний.
Тим гетьманом у нас тепер батько Іван,
Що вказав нам шлях літературний!

Він між нами тепер! Він зібрав нас усіх!
Хто ж на поклик його не озветься?!
З-по-за довгих ста літ чи ви чуєте сміх?
То Іван Котляревський сміється!...

М. Вороний.

РІДНА МОВА.

Мово рідна, слово рідне!
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько,
Тільки камінь має.
Як ту мову мож забути,
Котрою учила
Нас всіх ненька говорити,
Ненька наша мила?!

Ой, тому плекайте, діти,
Рідненькую мову,
І учіться говорити
Своїм рідним словом!
Мово рідна, слово рідне,—
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько,
Але камінь має!

С, Воробкевич.

* * *

А он там.. Он туди
Полети:
В чужині, по горах,

По ярах
Виступають
За рядами ряди,
Ще живі, молоді,
Йдуть, співають:

Гей, отамане,
Батьку і пане,
Ми не розлучні з тобою:
Тільки прикажеш,
Шлях нам покажеш —
Кинемось сміло до бою;
Шляхом терновим —
В царство обнови,
Шляхом колючим підемо,
В чужу чужину —
Там за Вкраїну
Голови буйні складемо.

О. Кобець.

ЛЮДСКІСТЬ.

Я вірю в кращий час, але душа болить:
Хотілося б тепер, у цю славетну добу,
Душею підвестись, зрадіти хоч на мить,

Таки знайшли його й утішили людину,
Та ставши мудрими, ми кинули на шлях
Найкращую душі людської половину,
Немає серця в нас. Колись кохались ми,
Хоч без теорії, та щиро, серцем чистим;
Тепер міркуємо над світом і людьми,
І над машинами, й над щастям особистим.
Найкращі пориви, гарячі почуття
Розікли ми ножем холодним міркування
І склали ми собі розмірене життя
Без глибини думок, без сили поривання.
Немає творчости, поезія в багні
І філософію тепер ми осміяли.
А геній—нащо він для рою комахні?—
Нам будуть фабрики кувати ідеали!
І сумно за наш час, і шкода тих віків,
Що ніби нам дали великії успіхи,
І хочеться—скоріш щоб промінь заяснів,
Щоб серцеві знайти хоч небагато втіхи.

В. Самійленко.

ПАНИЧЕВІ.

Між гордим панством там, небоже, ти
родився.
В будинку панському, і вчився там, і зріс

Чого ж, бо мов репях, до нас ти при-
чепився,

І по що сунеш ти в мужицьке діло ніс?
Не знаєш певно ти, яка робота наша,
Або як в полі хліб, буває, виб'є гряд.

Це все тобі чуже, якісь далекі муки,
Про котрі досі ти ні разу не гадав;
Бо маючи спокій, сидів, згорнувши руки,
Біду робітника по чутці тільки знав.

Чого ж кричиш про нас та липнеш до
народу?

Чи в пишнім городі наскучило вже жить?
Чи може, пане, тим сповнити хочеш
моду,

Щоб честь собі дешеvu заслужить?

Ні, згинь мерщій з очей! Народ тебе не
знає,

Для тебе він і був, і лишиться чужим,
Він тільки тих людей з надією приймає;
Хто ділом помага і не кричить об цім.

О. Галка.

СМУТНІ КАРТИНИ.

Убогії ниви, убогії села,
Убогий, обшарпаний люд...

Смутнії картини, смутні, невеселі,
А інших не знайдеш ти тут.

Не став би дивитись, схотів би забути,
Так сили забути нема!—
То ріднії села, то ріднії люди,
То наша Вкраїна сама.

Б. Грінченко.

ГЕЙ, БИКИ.

Та гей, бики! Чого ж ви стали?
Чи поле страшно заросло?
Чи леміша іржа поїла?
Чи затупилось чересло?
Вперед, бики!—бадилля зсохло,
Сами валяться будяки,
А чересло, леміш новії...
Чого ж ви стали? Гей, бики!

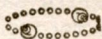
Та гей, бики! Ломіть бадилля,
Ломіть його, валіть на прах:
Нехай не буде того зілля
На наших батьківських полях!

А чересло моє із ліва,
Леміш із правої руки
Зітнуть і корінь того зілля, —
Чого ж ви стали? — Гей, бики!

Та гей, бики! Зоремо поле,
Посієм яреє зерно;
А спаде дощик незабаром,
З землі пробудиться воно.
Пробудиться і на світ гляне,
І, як дівочії вінки,
Зазеленіють наші ниви...
Чого ж ви стали? Гей, бики!

Та гей, бики! Зерно поспіє,
Обіллє золотом поля,
І потече і знову медом
І молоком свята земля:
І все мине, що гірке було,
Настануть дивнії роки,
Чого ж ви стали, мої діти?
Пора настала! — Гей, бики!...

С. Руданський.

ВЕСЕЛИЙ МАРШ.

Шляхом пустелі, нога за ногою, оточені
колом темноти рабів,

Ідуть у кайданах побірники волі, і дзвонять кайдани об камінь шляхів:

Дзень-брязь—дзень-брязь...

Дзень-брязь—дзень-дзень...

Байдужі до глуму, байдужі до горя,—їх
пеклом чи смертю не сила
злякать.

І смуглі юнацькі привабні обличча огнем
перемоги, як сонце, горять.

Дзень-брыз—дзень-брыз...

Дзень-брязь—дзень-дзень...

Дарма, що назустріч страшна невідомість! Дарма, що пустеля і суше,
й пече!

Дарма, що кайдани їдять наше тіло, а
кров безупинно на шлях наш
тече!

Нам тіло—одежа! беріть його, ріжьте,
Хай хижі птахи його рознесуть!

Ми ринем до сонця! до вічного світу!
де слово „неволя“ ніколи не
чуť!

Брязь-дзень—дзень брязь...

Дзень-брязь—дзень-дзень...

Греміть же, кайдани! Ми ж будем спі-
вати про волю, братерство, про
рівність усіх!

Про волю, величність, красу чоловіка хай
пісня лунає! І пісня, і сміх!

За нами ж, хоробрі! За нами, завзяті!
До сонця! до праці! Ставайте,
як ліс!

Дарма, що кайдани нам похорон дзво-
нять,—у будучім царстві не буде
вже сліз!

Дзень-брязь—дзень-брязь...

Дзень-дзень—дзень-брязь...

Дзвени ж ти, залізо, огидливим дзвоном!
Дзвени про наругу над кращим
в людей!

Роздзвонюй свій сором! Буди підупалих!
виховуй для слави ти наших
дітей!

Дзень-брязь—брязь-брязь...

Дзень-брязь—дзень-брязь...

Видзвонюй, залізо, прокляття і сльози,
і кров, що вже більше тебе не
полле:

Із тебе кайдани—оружжа темноти, то й
меч же із тебе, що їх розіб'є!

Дзень-брязь—брязь-дзень...

Дзвонить на подзвіння, кайдани. своє!
Дзень-брязь—дзень-брязь...

Юрій Будяк.

БОГДАНОВА СЛАВА.

Согне Київ старий, аж здригається,
На Подолі луна розлягається,
Всюди дзвони гудуть
І гармати ревуть,
І гукає поспільство завзято...
В славнім Києві свято.

Суне з міста народ лава-лавою,
Бо йде в Київ Богдан вкритий славою,
Із походу верта,
Поминає міста,
Йде у Київ старий із чужини —
В саме серце України.

Не вогонь по шляху розгоряється,
Гей, то військо іде, наближається.
Суне військо здаля,

Стогне мерзла земля,
Корогви гомонять... А на чолі
Іде влюбленець долі.

Ніби лев степовий, ситий славою,
Що шаблями придбав під Пилявою,
Побратимів своїх,
Леопардів грізних,
В Золотії Ворота з собою
Він веде з поля бою.

До Софії іде не хвалитися,
Вкупі з людом усім помолитися,
Що минулась війна
І неволя страшна —
Ті кайдани злих утисків панських
Впали з рук християнських.

А дзвіниці гудуть, аж хитаються!
А Богдан у Софії вклоняється.
І співають попи...
В вікна сонце снопи
Золотого проміння вкидає,
Гетьман сльози втирає:

„Не дарма морем кров розливалася,
Білим трупом земля укривалася, —

Дорога то ціна...
Та минулась війна, —
І немає ніде в цій хвилині
Більш рабів на Вкраїні!..."

М. Чернявський.

* * *

Світе ясний, світе тихий,
Світе вільний, неповитий!
За-що ж тебе, світе-брате,
В своїй добрій, теплій хаті

Оковано, омурано
(Премудрого одурено),
Багрянницями закрито
І розп'ятієм добито?

Не добито! Стрепенися
Та над нами просвітися!
Просвітися!.. Будем, брате,
З багрянниць онучі драти,

Люльки з кадил закурят
„Явленими“ піч топити,
Кропилами будем, брате,
Нову хату вимітати.

Т. Шевченко.

ПРИВИД.

Ніч. Тихо, як в усі. І важко, і душно...
Замовк цілоденний гармидер і шум, —
І я у знемозі лежу непорушно,
Один, самотою, без сили і дум.
Весь день проминув в метушні і турботах,
Весь день був з'ужитий на працю гідку,
Ту працю, що лине в щоденних клопотах
Про власний добробут, у власнім кутку..
Доволі, над силу... Спокою, спокою...
Не треба нічого, байдуже про все —
Знемігся на силах я, впав під вагою...
Нехай же хоч ніч забуття принесе.
Як тихо навколо. Зійшов срібнорогий
Мандрівець північний і все освітив,
Зирнув і до мене в покоїк убогий

І весь своїм лагідним світлом залив.
Химернії тіні прослалися долі
Від столу, завіс і квіток на вікні.
Лежу я, безсилий, позбавлений волі,
І втоплюю очі в портрет на стіні:
Замислене чоло додолу схилилось,
Поважний і змучений вираз лица,
Неначе в нім горе всесвітнє відбилось,
І очі—глибокі, сумні без кінця...
У шапці й кожусі і вуса козачі...
Не можу очей одвести: притягла
Мене якась сила могутня й неначе
Солодка дрімота всього поняла.
Як пильно, докірливо дивляться очі,
Немов би говорять... Ні, се не портрет,
Се в місячнім світлі зімової ночі
Стоїть він, живий, наш великий Поет!
Стоїть і з докором хита головою..
Мій Боже! либонь він говорить зі мною?!

.

— „Пів-століття я дивлюся
З високого неба;
Виглядаю, та не бачу,
Чого мені треба.
Над могилою моєю
Чорний ворон криче,
А душа моя убога

Сумує та плаче...
Сини мої, дочки мої,
Квіти — мої діти —
Знеможені, з'убожені,
Морозом прибиті!
Виростав вас, доглядав вас
На втіху та диво,
Сіяв зерно, сподівався
На добрії жнива...
Та ба! думка одурила,
Як і перш дурила —
Зледащіла, змікчемніла
Козацькая сила!
Пішли в найми до сусіда,
Свое залишили,
Зацурали Україну,
Степи та могили;
Зацурали й свою мову
Землячки кохані —
Славних прадідів великих
Правнуки погані“...

.

І враз я прокинувся... Химерною грою
Сріблясті проміння в вікні миготять;
Портрет на стіні... Але що ж се зі мною?
Чому в мене сльози на віях тремтять?
— Мій батьку коханий! Люблю я Вкраїну,

Прокляття, розпач і ганьба!
Усю пройшов я Україну,
І сам не знаю, де спочину,
І де не стріну я раба.

Зректись себе, забудь ім'я,
Всесвітнім соромом покритись,
І не соромлячись, дивитись,—
Це дійсність, сон?—не знаю я...

О, краю рабський, скільки сліз
Було в мені... і ласк, і втіхи...
Які чудові трави—ліки
Для ран твоїх в собі я ніс.

Ти п'яний спав... А я горів,
Душа ставала крем'яною,
І не слова тепер спокою,
А іскри креше з неї гнів.

І їх, як зерна, кину я
В твоїх полях, степах і луках,
І, може, ти в пекельних муках
Згадаеш згублене ім'я.

О. Олесь

НЕ ПОТУРАЙ!

Не потурай на те, що шлях ще не пробитий,
Що нетрями пустими треба йти,
Де тільки виє звір несамовитий,—
Дарма! Прямуй до світлої мети!

Не потурай на те, що ніч глуха все вкриє,
Ударить грім з-за хмар у тьмі німій,
А вітер лютий з півночі повіє,—
Вперед, вперед сміліше, друже мій!

Не потурай ні на що! Навіть смерти
Не бійсь, її ніхто не оббіжить...
Так краще ж нам у боротьбі померти,
Ніж, у багні гниючи, мовчки жить.

Не потурай на те, як часом добрі люди
Влещатимуть, щоб не виходив сам,
А ждав, поки завзятих більше буде,—
Вперед рушай, бо честь і воля там!

Не потурай! Тоді вас більше стане,
Як знайдеться той перший, що за край
Проти всього на світі сам повстане...
Вперед, вперед! Борись, не потурай!

В. Мальований.

* * *

*

Якби ви знали, паничі,
Де люди плачуть живучи,
То ви б елегій не творили,
Та марне Бога б не хвалили,
На наші сльози сміючись.
За що, не знаю, називають
Хатину в гаї тихим раєм...
Я в хаті мучився колись,
Мої там сльози пролились—
Найперші сльози! Я не знаю,
Чи єсть у Бога люте зло,
Щоб у тій хаті не жило?
А хату раєм називають!..

Не називаю її раєм,
Тиї хатиночки у гаї,
Над чистим ставом край села:
Мене там мати повила,
І, повиваючи, співала—
Свою нудьгу переливала
В свою дитину; в тім гаю,
У тій хатині, у раю—
Я бачив пекло... Там неволя,
Робота тяжкая, ніколи
І помолитись не дають!
Там матір добрую мою,

Ще молодую, у могилу
Нужда та праця положили;
Там батько, плачучи з дітьми,
(А ми малі були і голі)
Не витерпів лихої долі—
Умер на панщині!.. А ми
Розлізлися межи людьми,
Мов мишенята: я до школи—
Носити воду школярам,
Брати на панщину ходили,
Поки лоби їм поголили,
А сестри... сестри!.. Горе вам,
Мої голубки молодії!
Для кого в світі живете?
Ви в наймах вирости, чужії...
У наймах коси побіліють...
У наймах, сестри, й умрете!

Міні аж страшно, як згадаю
Оту хатину край села,—
Такії, Боже наш, діла
Ми творимо у нашім раї,
На праведній Твоїй землі!
Ми в раї пекло розвели,
А в Тебе другого благаєм.
З братами тихо живемо—
Лани братами оремо,
І їх сльозами поливаєм.

А, може, й те ще... (ні, не знаю,
А так здається)—Сам еси,
(Бо без Твоєї, Боже, волі
Ми б не нудились в раї голі)!
А, може, й Сам на небеси
Смієшся, Батечку, над нами
Та, може, радишся з панами,
Як править миром?! Бо дивись—
Он гай зелений похилився,
А он з-за гаю виглядає
Ставок, неначе полотно,
А верби геть по-над ставом
Тихесенько собі купають
Зелені віти... Правда—рай?...
А подивися та спитай,
Що там твориться, у тім раї?!.
Звичайно—радість та хвала
Тобі, єдиному, святому,
За дивнії Твої діла?—
Оттим то й ба!.. хвали нікому!..
А кров, та сльози, та хула,
Хула всьому!.. Ні, ні!.. нічого
Нема святого на землі!
Міні здається, що й Самого
Тебе вже люди прокляли!

Т. Шевченко

ХЛІБОРОБ.

Я убогий родивсь, і в ті дні,
Як вмірать доведеться міні,
Тільки горе та стомлені руки,
Та ще серце, зотділее з муки,
Я зложу у дубовій труні.
Не велике я поле зорав,
Та за плугом ніколи не спав.
Що робив, те робив я до краю,
І всю силу, що мав я і мак,
На роботу невпинную клав.
На тім полі каміння було,
Поле все бурьяном заросло,
Зупинявся мій плуг на тім полі, —
Та не кидав робить я ніколи,
А гострів свій леміш, чересло.
У годину, в негоду я там —
Без роботи погано рукам!
Нехай дощ і кріз драну свитину
Січе згорблену працею спину,
А спочинку собі я не дам!
Скільки поту свого я пролив,
Скільки сили я там положив!
Та дарма! бо поорона нива
Нам давала багатії жнива:
Я недурно невтомно робив.
Такі жнива зазнав я не раз,

А тепер вже минувся мій час:
Я вже чую—останнєє літо
Бачу я золоте своє жито,
Бачу, ниви широкії, вас.
Мої діти зберуть урожай...
Усьому наступає свій край,
Він прийшов і міні: в домовину
Я іду і на-віки спочину,—
Мої ж діти зберуть урожай!
Мої діти—дочки і сини,—
Усі вкупі зібравшись, вони,
Як почнуть до обіду сідати,
Будуть хліб, що придбав я, ламати
І згадають мене у труні.
І за те, що працюючи зміг
Згодувати і викохати їх,
То про мене в їх згадка не згине,—
Після мене ще довгі години
Моє діло не вмере серед їх.
Так, я вбогий родивсь, та в ті дні,
Як вмірять доведеться міні,
То не сором ці стомлені руки
І це серце, зотлілеє з муки,
Положити в дубовій труні!..

Б. Грінченко.

* * *

Ой, поля ви, поля!
Мати—рідна земля!
Скільки крові і сліз
По вас вітер розніс!

Він розносив кругом,
І Дніпром, і Дністром.
В Чорне море котив
Босфор кровью поїв.

Од Карпат за Кубань,
По-за Сейм, за Єсмань,
По траві, по степах,
У ярах, у горах,

І на листі в лісах
Блищить наче роса,
Наша рідна сльоза,
Наша тяжка лиха.

І блищить, і горить,
Жалем серце гнітить:
Та сльоза гаряче
Душу чулу пече.

Сивий діду—Дніпро.
Свої води давнє
Ти всі морю оддав,
Собі сліз ти набрав,

І у Дністер, і в Прут
З гір не води течуть,
То не повинь була.
Що поля залила.

Не водою заливсь
Дніпровою наш Низ,
То з народніх із сліз
Береги розійшлись...

О. Кони ький.

ГІМН.

Слава Україні,
Любій отчині
Слава до віку однині!

Єдність і згода,
Право й свобода —
Доля найкраща народа.

Гніту владики
Край наш великий
Знати не буде во віки!

Люд роботящий,
Всюди трудящий
Знатиме роки найкращі:

Працю і зброю
Ми за собою
Маєм, щоб стати до бою!

Єдність і згода,
Право й свобода
Доля найкраща народа.

Гр. Чупринка

1-11-1918

Dear Mr. [illegible]

I have your letter of the 1st inst.

and am sorry to hear that

you are not well.

I am sure you will

be better soon.

I am, Sir, very

truly yours,

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

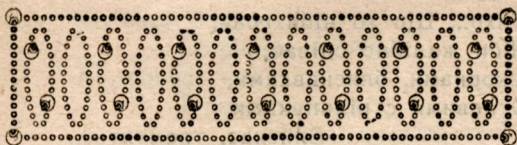
[illegible]

[illegible]

ЛІРИКА

LIBRARY

СКРИПОНЬКА.

Ніч безока над містом стоїть.

Візники... пішоходи... майдан...

Дрібно сіється дощ, хлюпотить;

Світло гасне і знов миготить

Крізь туман.

По-під стінню мов тінь я снуюсь,

Наче злодій скрадаюсь у темі.

Ока людського, світла боюсь,

Бо я раб і ганебно хилюсь

У ярмі.

І здригається серце мое

У стисканнях невольничих пут,

А нудьга, як той спрут,

Присмокталась і кров з нього пье...

.

Тихо... Що то ніби грає,
Ніби жалібно співає,
Іскорками, блискавками,
Огневими стрілоньками
Блискає, тремтить?..

Чуєш знову, чуєш знову
Ту розкішну любу мову,
Що в кольорах темних квітів,
У промінні самоцвітів
Сяючи, бrenить?

То мов стогоном зальється,
То мов буря пронесеться...
Чи ридає? Чи сміється?..
Тихо, серце, цить!

Ось вона хвилями суму хлюпочеться,
В душу вливається, ніжно лоскочеться,
Чайкою скиглить, безтямно ридаючи,
Мов найдорожче в могилу ховаючи...
Мов над життям, переповненим мукою,
Грозить прокльонами, стогне роспукою,
І наче вибух чуття неподільного,
Крик у ній чується—крик божевільного!

То знов звивається
Срібними жалями,
Переливається
І розсипається
Слізьми кришталями..

Мов зомліваючи,
Руки ламаючи,
Хтось на могилі голосить,
Серцем зневаженим,
Тяжко ображеним
Вже не благає, не просить...

.

Скрипонько-зрадонько,
Люба принадонько,
Тихо-помаленьку грай,—
Серця самотнього,
Серця скорботного
В край не вражай!..

.
.

У ночі під дощем,
Загорнувшись плащем,
Я ловлю, я хапаю ті згуки,
А вони все ростуть,

Моє серденько рвуть—

І клубочуться в нім, як гадюки!..

Дрібно дощ капотить,

Світло ледве мигтить...

І поволі туман налягає...

Хто прогляне крізь тьму?

Чи болить то кому,

Що поет безпритульний ридає?

М. Вороний.

*
* * *

Не дивися так привітно,

Яблуновоцвітно.

Стигнуть зорі, як пшениця:

Буду я журиться.

Не милуй мене шовково,

Ясно—соколово.

На схід сонця квітнуть рожі:

Будуть дні погожі.

На схід сонця грають грози—

Будуть знову сльози!

Встали мати, встали й татко:

Де ластовенятко?

А я тут в саду, на лавці,

Де квітки ласкаві...

Що скажу їм?—Все помітно:

Яблуновоцвітно.

П. Тичина.

*

*

*

Думкою останньою в свій суботній час,
Дні мої весняні, —прилечу до вас.

Є у вас захований по-між мрій та
фарб

Веснами вготований мій нетлінний
скарб.

Там десь за дібровами, де синіє
даль,—

Є в вінки лавровії недовитий жаль.

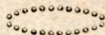
В путь свою таємную, в даль свою
німу,
В обрії надземнії я його візьму.

З ним—пісні, що змолоду в серці
я носив,
Та ще трошки золота з-над ве-
чірніх нив,

Та ті ночі зоряні, що в одну зли-
лись,
Та степи незорані, де блукав ко-
лись...

Все над чим молився я, — все
я заберу,
З чим на світ родився я,—з
тим я і умру.

М. Філянський.

УСМІХ МІСТА.

Не ніч, а птах, як чорний птах,
Крилами тихо має,
І чорний крик, мов чорний жах,
Над містом скрізь літає:
То ніч, як птах, як чорний птах
Од ран тремтить, здихає

*

Шепоти ночі надземні
Сіють бажання таємні,
Всюди розмови, стриманий сміх:
В квіти ожеві кохання
Ніч убірає страждання,
Роспач, злочинство і гріх.

*

Не ніч — кошмар, страшний кошмар
З ожевими очами,
Розлиго скрізь отрути чар
І сміх бренить сльозами,
Не ніч — кошмар, страшний кошмар
Увіч з живими снами,

*

Справляє свято май,
Горять ожеві гірлянди!

— „Дівчинонько, стрівай!
В руці твоїй троянди?
То чом же плачеш ти,
Як сміх лунає всюди
Й тремтять од щастя груди?
Прости мене, прости,
Пречистеє дитя!
Ти продаєш любов
І в реготі життя
Шукаєш забуття?..
А на трояндах кров!
На сих трояндах — кров...
Так геть же маску арлекліна!
Твоїх троянд я не куплю:
Серед юрби свої коліна
Перед тобою я схилю“!..

Не ніч, а гад, отрутний гад
Сидить по-за кутками.
Він любить гук і п'яний чад,
Вино, жінок з квітками,
Не ніч, а гад, отрутний гад
Тут владарем над нами.

*

„Панночко, панночко в білому!
Линоєш на зустріч ти серденьку милому?

Біла, як хмариночка,
Плинеш в юрбі...
Стій! одна хвилиночка,
Щось скажу тобі.
Неба ясного усміх досвітній
В твоїх очах,
Ранок рожевий, ранок привітний
В твоїх устах.
Радість безхмарну, щастя безмежне
Несеш для всіх...
Чом же ридає серце бентежне,
Як всюди сміх?..
Панночко в білому, стій, не тікай!
Серця скорботного,
Серця самотного
Так не вражай!
Панночко в білому, в душу твою
Гостю непрохану,
Думку сполохану
Кину свою:
Ти-ж невпокійную заколисай...
Панночко в білому!
Серцю зотлілому
Помочі дай!

*

Ясні очі
В пітьмі ночі

В іскрах сміху занялись,
Думи-звіри,
Як вампіри,
Знов у серденько впьялись.
Час весільний,
Божевільний
Опановує юрбу.
Де ж полину,
Де закину
Сум пекучий і журбу?
Сиротою
Самотою
Серед гомону стою,
І не-знаю,
Де сховаю
Тугу-гадину свою.
В гамір, згуки
Кину муки
Неподужний свій тягар,
Щоб залити,
Щоб згасити
Серця власного пожар.

*

Не ніч, а блиск, як сонця блиск!
В проміннях бенкет дикий.
Дзвенять чарки, рухливий тиск
Шаліє од музики...

Не ніч, а блиск, як сонця блиск,
Стрибає сміх, лунають крики.

*

Плавко гойдаються постаті білі,—
Вальса чарівного носять їх хвилі
В очах нестримнее сяє бажання,
Щастя жагучого прагне кохання.
В вихрові п'яному чаду і світла
Квіткою буйною пристрасть розквітла.
Тілові млосному тісно в убранні,—
Нудяться постаті в зайвім стисканні...
Скинути б, скинути й в танці оргійнім
Впасти знеможеним в щасті подвійнім!
Плавко гойдаються постаті білі,
Вальса чарівного носять їх хвилі.

*

Вакханка ніч сво'м богам
Побожно вміє послужити...
А я стою серед колон,
Як той ізганьблений Самсон,—
Благаю серце не тужити...
Коли б я міг сей пишний храм
Усім на тім'я повалити!!..

Петро Стах.

ПРИТИЧИНА.

Мамцю, мамцю, що мені?
Щось мабуть зовсім погане!
Мій спокій мов свічка тане,
А в серденьку як в млині.

Щось туркоче, щось біжить —
Тихо-тихо, то знов крепче, —
Щось співає, свище, шепче,
А все згідно: „Жить! жить! жить!“

Без причини я сміюсь,
Без причини гірко плачу,
Щось у млі рожевій бачу,
Всіх люблю і всіх боюсь.

Спать не можу й бачу сни:
Десь немов садок розкішний,
В нім квіток рядок утішний
В тихім сяєві весни.

Між квітками тими й я,
А в садку музика грає,
Рій метеликів гуляє...
Мамко, мамочко моя!

А між ними так один
Пишнокрилий, срібнолатий...
Ах, як би його спіймати!...
Грації якоїсь син.

Він крильцями тріпотить—
Весь рожевий, тло зелене—
Все круг мене, все круг мене —
Відлетить, то прилетить!

Мамцю, мамцю, що се є?
Чи метелик, чи горобчик,
Чи рожевий, гарний хлопчик
Мені спати не дає?..

І. Франко.

* * *

Де ви, сни умріяні, чарами навіяні,
Співи недоспівані—
Колискові сни?

На шляху посіяні, бурями розвіяні,
Ви, мої сподівані,
Дітоньки весни.

Те, що я коханими квітами весняними
Убірав з турбою
І беріг од тьми,

Стоптано поганими, гайдуками п'яними,
Хижою звірюкою,—
Друзями-людьми.

М. Вороний.

* * *

Як ховали Гриця в Чернівцях—
Українську пісню заспівали,
І пливла труна у прапорцях—
Гриця так ховали.

Поховали Гриця в Чернівцях.
А не знає батько й ненька,
І не знають в хуторах і хуторцях,
Ні дівчина молоденька.

Так ховали вранці козака.
Грало сонце і музика.
Товариство плине і гука—
І луна іде велика.

Українця поховали в Чернівцях—
Як умер з німецького гостинця...
Чи озвалось у чиїх тоді серцях,
Що ховали Українця.

М. Шаповал.

КАЗКА НОЧІ.

Ти заснула, мила? встань!
Ніч навколо—срібне море!...
Мила, вийди, вплинь в море...
Ти заснула, мила? встань!

Вдень ходив я по землі,
А хожу по дну морському...
Що це? сон? по дну морському!
Вдень ходив я по землі...

Що за диво!—десь на дні...—
Як то може?—вється річка!...

Під водою вьється річка!..
Що за диво?—десь на дні...

Білі яблуні цвітуть..
Їхня пахощ—хвилі моря..
Десь на дні ясного моря
Білі яблуні цвітуть!

Будь русалкою в цю ніч!
Сядь, схились і слухай пісню.
Я зложу маленьку пісню..
Буд русалкою в цю ніч!

Чуєш?—кличуть солов'ї
З хати—в казку, з ліжка—в море..
Мила, вийди, виплинь в море,—
Чуєш? кличуть солов'ї!

О. Олесь.

ХМАРИ.

Хмари білесенькі, ніжні, легесенькі,
Ледві пливуть.
Ось розриваються, в купи збиваються,
Грають, ростуть.

В сяйві злотистого проміння чистого,
Наче живі,
Срізь лагіднесенько тчуться тонесенько
Взорці нові.
В краю широкому, небі високому
Вільно гулять,
Дива блискучого, сонця пекучого
Світ затулять.
Вітри буйнесенькі хмари легесенькі
Геть понесуть,—
Ім байдужісенько: однаковісенько
В небі пливуть!
Щастя не знаючи, лиха не маючи,
Без боротьби
Завше тиняються, з ворогом граються
Хмари-раби.
Ім байдужісенько, бо нічогоїсенько
Хмарам не жаль!
Вічно гулятимуть, вічно не знатимуть,
Що то печаль!
З ними блукатиме, волі шукатиме
Дума моя,—
Землю покинув би, так і полинув би
З хмарами я.

П. Капельгородський.

Гей, на гори! гей на скелі!
Віє вітер з гір.
Киньмо доли невеселі,
киньмо край зневір!
Серед мертвої пустелі
непривітні дні.
Киньмо заспані оселі
на сумній землі!
На небесній ясній стелі
міріяди зір.
Там заграють нам веселі
струни дивних лір.
Нас чекають ніжні трелі,
радісні пісні.
Годі, годі в підземеллі
сльози лить рясні!
Хто не хоче—зоставайся
між мерців і трун!
Хто ще дужий—не здавайся!
Слухай віщих струн!
Не давайте відлітати
золотим часам!
Не давайте пропадати
молодим серцям!
Хай летять безповоротні,
безпросвітні дні!

Хай лежать в німій безодні
співи жалібні.

Перейшли, прогуркотили
блискавки небес.

Ми так близько долетіли
до нових чудес!

Д. Загуг.

У СПОВІДАЛЬНІ.

Гук веселий карнавалу,
Регіт, співи серед ночі,
Все умовкло, все затихло;
Рим закрив веселі очі.
Він прокинувся уранці
Під сумні, поважні дзвони:
То побожнії сеньйори
Поспішались до Мадони.
От чернець сидить і тихо
„Pater Noster“ він читає
І понуро на прочан
Із віконця поглядає ^{ил дужих своїх}
Підійшла до сповідальни ^{сизокрилий}
І упала на коліна

Бліда, гнучка, мов лілея,
Чорноока сеньйорина.
— „О, рятуй мене, мій падре!
На тебе моя надія..
Mea culpa, mea culpa..
Чи простить свята Марія?..“
І вона йому на ухо
Щось тихесенько сказала,
І сльоза з очей гарячих
На холодний мармур впала.
— „То була одна хвилинка..
О, мій падре! як згадаю,—
Плачу, плачу!.. І сумую,
І вернуть її бажаю...“
— „Затремти ж, гевно, пекло!
Ти річей моїх жахайся,
Сатано, що гріх посіяв!..
Зараз, грішнице, покайся!“
Так хотів чернець сказати,
Та згадав,—неначе вчора
На його дивилась пильно
Теж кохана сеньйора.
Чудово місяць,
Не давайте ж зорі...
мо година!“
Він ~~підняв~~ ді сеньйорі.
В молодих очах надія

І кохання розцвітало...
То була одна хвилинка...
Далі... далі все пропало!
Він забув давно сеньйору,
І вона його забула,
І щасливая година,
Мов чудовий сон, минула.
А тепер в старечім серці
Знов воскресла та хвилинка...
Він мовчить, забув всі речі...
І замовкла сеньйоріна.
Гріх, геєна, пекло, кара,—
Він усе перебірає,
А уста його німіють,
Що сказати—сам не знає.
Хто щасливий був хвилину,
Той ніколи не забуде...
— „Хай простить тебе Мадона
І Господь за гріх не суде!..“

О. Романова.

ОРЕЛ.

Широким помахом крил дужих своїх
Високо піднісся орел сизокрилий,
Все вище та вище—до хмар золотих,

Та й хмари високі його не спинили.
Злетів він над хмари й гукнув відтіля:
„Гей! хто ще за мною? до сонця полинем!“
Та поклик могутній хоч чула земля,
Ніхто не ознався за кликом орлиним.
А сам він ще вище тоді полетів,
Аж поки зовсім од землі заховався.
Він дихав повітрям надхмарних країв,
На сонце дивився і в світлі купався,
І рвався ще вище, але вже не міг—
Не стало ні сили, ні крилам підпори...
І смуток великий орел перемиг,
І тихо спустивсь на високії гори.
Тоді зрозумів він, що син він землі,
Що буде на віки до неї прикутий;
Але його небо манило здалі
І вічно про його не міг він забути.
І в час, як нудьга обгортала його,
Як гидко ставало на землю дивитись,
Літав він за хмари до сонця свого,
Щоб ясним промінням на волі упитись.
А втомлений— знову на землю сідав,
На гору високу край темної кручі,
І другим створінням земним повідав
Про небо, про сонце, про зорі блискучі.

В. Самійленко.

* * *

В нічку беззоряну
Ниву неорану
Дощик полив.
Там замість житечка
В теплу ніченьку
Терен зацвів.
Щирим новаторам,
Щастя фундаторам
Будуть вінки.
Нічки безокої,
Пітьми глибокої,
Вьють їх синки.

Г. Чупринка.

* * *

Косять коси,
Луг голосе,
Косять, косять косарі;
А в моїй душі співають
Срібло струн перебірають,
Грають, грають кобзарі.

В оксамитах,
В сріблі, в злоті
Виступають козаки...
Косять коси,
Ноги босі
І деряві сорочки.

Підійшов я,
Привітався,
І звертаюсь до юрби:
Ось ви в злиднях, босі й голі,
А чи прагнете ви долі,
Чи готові до боротьби?!

В оксамитах,
В сріблі, в злоті
Виступають козаки...
Косять коси,
Ноги босі
І деряві сорочки.

Хтось всміхнувся,
Обернувся
І промовив мені враз:
„Ми, паничу, луки косим—
І вже вас ласкаво просим:
Потурбуйтеся за нас“.

Косять коси,
Луг голосе,
Гнуться низько косарі,
Гнуться низько...
Тане військо...
Замірають кобзарі!

О. О л е с ь.

✱

✱ ✱

В гаю, в маю, у розмаю в квіти-дзвони
задзвоню—

О, які хороші!

В мовчазливому огню,

В буряній роскоші.

В полі, полі на роздолі шум світів я
осягну—

Гей, пахучі шуми!

Тільки з вами я збагну

Соняшніі думи.

Уночі над річку вийду—зорі, зорі,
височінь,—

Плюскіт з під туману!

Славлю духа глубочинь.

Шлях до океану.

Йду від слави, йду на села; кобзарі
там і старці.—
Слухайте, народи!
Лиш поети, лиш творці
Є предтечі згоди.

П. Тичина.

* *
*
З кохання плакав я, ридав,
(Над бором хмари муром!)
Той плач між нею, мною став—
(Мармуровим муром...).

Пливуть молитви угорі.
(Вернися з сміхом—дзвоном!)
Спадає лист на вівтарі—
(Кучерявим дзвоном...).

Уже десь випали сніги.
(Над бором хмари муром!)
Розбиті ніжні вороги—
(Мармуровим муром...).

Самотна ти. Самотний я.
(Весна!—світанок!—вишня!)
Обсипалась душа твоя—
(Вранішня вишня...).

П. Тичина.

ДО ЧАРІВНИЦІ.

Ти гордуєш своєю красою,
Міччю чорних, блискучих очей,
Пишним станом, густою косою,
Чистим мармуром білих плечей,

Ти пишаєшся тим, що усякий
Не погляне на тебе дарма,
І що линуть до тебе юнаки,
Що ти владна звести їх з ума.

Знали й ми колись вродниць чимало,
І у їх грали іскри в очах,
Джерекгелями плечі вкривало
І коралі були на губах.

Те ж саме, ті часи божевільні,
Вже покинутий їх черевик
Ми, палкі й необачно-прихильні,
Підняли б, щоб сховати на вік.

Але молодість й пишную вроду,
Що, здавалось, їй мір не було,
Як листки у осінню негоду,
Безна як і куди рознесло.

І в той час, як вони нами грались,
Вже од їх утікала весна,
Біль плечей і коралі стирались,
В джерекгелі плелась сивина.

О, багато з тих вродниць не стало;
А котрі до зими дожили,
Щастя їх,—як нікчемного мало
На свій захід вони зберегли!

Раю я й тобі, дівчино пишна,
Пам'ятай собі накріпко те,
Що весна і весела й розкішна
Двічі людям у нас не цвіте.

Проживи її так, щоб зуміла
І під старість згадати не раз,
Як ти впору жила і любила,
Мавши чистою душу в той час!

Я. Щоголів.

* * *

Двері, двері замкніть! Затушкуйте вікно,
Ох, і сили терпіти немає:

Хтось кричить, проклина, хтось рида
жалібно

Й моє серце ножами проймає!
Через стіни, кріз піл отой лемент вліта,
І страдниче лице молодиці,
Як у очах стоїть, на і мною віта,
Й моє серце пронизують глищі.

Знаю, вчора пішов у поход чоловік,
А чи може й на вічне розстання...

Скрут і туга тепер сселились на вік
І не втихнуть ніколи ридання.

Б'ється в груди вона, нерозважна вдова,
Рве волосся шовкового хвилі...

Немовлятко кричить... її всю порива,
Але груди сухі та безсилі!

І об піл, і об стіл головою товче

Безпорадна, бозпомішна мати:

Ох, як би не дитя...—серце рве боляче—
А то б знала, як тугу сквитати.

Ой, замкніть, зачиніть двері ці і вікно...

Більш терпіти вже сили немає:

Знов хтось тяжко кричить, хтось рида
жалібно

Й моє серце ножами проймає.

М. Старицький.

ДО ДУБА.

Нехай гнеться лоза,
Куди вітер погне, —
Не обходить вона
Ні тебе ні мене.

Може й важко її,
Може й спина болить,
Але буря її
З корінця не звалить.

На болоті росте,
І, слабая сама,
Вона гнеться собі,
Бо в їй сили нема;

Вона гнеться собі
І так вік прожيه,
І без слави в багні,
Як трава, зогние.

Як трава-осока,
Зогние у багні,
І хіба лиш комарь
Заспіває по ній...

Нехай гнеться лоза,
А ти, дубе, кріпись, —

Ти рости та рости,
Не хились, не кривись!

Ти глибоко у глиб
Твердий корінь пусти,
Гилля вгору роскинь,
Ти рости та рости!

І до пекла дістань,
І у пекло заглянь,
І до хмари дістань,
І на небо поглянь,

І весь світ обдивись,
І усе розпізнай,
І що доброго є,
Ти у себе впивай.

І у силі, в добрі,
Як скала, затвердій,
І, як Бог світовий,
На сторожі ти стій.

І пташки світові
Защобечуть тобі;
І співак одпічне,
Заспіває тобі...

А як буря лиха
Тебе з місця зіб'є,
Або хмара-гора
Тебе громом уб'є,—

Світ почує ту смерть,
І повітря здрижиться,
І ліси загудуть,
І земля задвижить;

І пташки пролетять,
Спогадають тебе, —
І співак перейде,
Не забуде тебе.

С. Руданський.

* * *
Із Хафиза.

Ох, кохання—то таке страждання,
Що і не питайся!
А зануда—то така отрута,
Що і не питайся.

Був тинявся я в світах чимало,
І отож нарешті
Став я бранцем у такої пані,
Що і не питайся.

Був бажав я цілувать пороги,
Де вона ступала,
А не смів.. і сльози так лилися,
Що і не питайся!

І оце, на власні уха, вчора
Я із уст коханих
Вчув, як стій, таку солодку мову,
Що і не питайся!

Нащо губки ти тепер кусаєш?
Се б то, щоб мовчав я?—
Ох, і я вкусив рубіни—губки!..
Тільки ж... не питайся!

А давніше, у своїй хатинці,
Скільки я журився!
Скільки суму я зазнав без тебе!..
Ні, і не питайся!

Ну, тепер кінець моїм блуканням
По шляхах любови!
Вже в Хафиза є такий притулок,
Що і не питайся!

А. Кримський.

ДАЛЕКА ЦАРІВНА. З РОСТАНА.

Обняти білявку, стиснути чорнявку,
Та й так їх кохати не дивно!
А я—так кохаю, кого і не знаю:
Далеку Царівну.
Хто вірний для любки, бо тиска їй руки
Та полу цілує—це легко!
Не можу я й зріти, а буду любити
Царівну далеку!
Бо це—щось високе, бо це—щось глибоке:
Любить, хоч не люблять вас рівно...
Над всякую міру кохаю я щиро
Далеку Царівну.
Любить без надії.. Ховати лиш мрії...
Самісенькі мрії...—чи легко?
Не мріти ж—не жити!—Не кину любити
Царівну далеку.

А. Кримський

МАРІЯ.

Єсть імя жіноче, м'яке і ясне,—
В йому і любов, і журба, і надія,
Воно як зітхання брентить весняне:

Марія.

Мов запах фіялки в осінній імлі,
Мов пісня дівоча у сніжній завії,
Зорею сіяє над смутком землі—

Марія.

Нехай у душі я святе погашу,
Нехай упаду в беззмістовній боротьбі я.—
Та слово останнє, що я напишу:

Марія.

М. Рильський.

БУКОВИНСЬКИЙ СПІВ.

(Наслідування).

Гайда в гори! Верховина
В світлі місяшнім стоїть,
Вже заснула полонина,
А потік шумить... шумить...

Любий шепче щось так щиро,
В вічі зорями зорить
Вже згоріла неймовірна—
Очі сплющились на мить.

Стій, ясна красна хвилина,
Ти не вернися колись!
...І не чулася дівчина,
Як уста в уста вплялись.

Гайда вище! Верховина
В світлі місяшнім стоїть,
Вже заснула полонина,
Лиш потік шумить... шумить...

Любий тисне палко груди,
Наче серце з їх вийма...
Чи ви тямите що, люди!
Над хвилину цю нема...

Ах, то знає полонина
Та чарівно-ясна ніч.
Що дала йому дівчина,
Що зробилось віч-на-віч...

.....

М. Шаповал.

МОЛДАВСЬКА СПІВАНКА.

Ой, ти, дівчино — очі, як рута,—
Вийди до мене, жду тебе тут.

Вийди до мене ти за ворота,—
З ніг мене звалить нудьга—гризота.

Ой, тій дівчині, очам тим, брате,
Не слід ніколи віри діяти—

Як присягнеться, скаже „їй-богу“,
То певно зрадить, май осто́рогу.

Зелені очі — зелена рута,
В них і утіха і горе-скрута!

Зелені листя має й кислиця...
Краще, мій брате, і не жениться!

Бо за кохання — тяжка расплата,
Невірні стали усі дівчата.

Що ожени́тись, я-б ожени́вся,
Т' але ж з поганою б не одружився,

Та й з уродливою не хочу братись —
Будуть до неї всі залицятись.

Бо уродливий не до кохання.
Їй аби пустоші та женихання.

Котра не годна вірно кохати,
Такій у батька й вік звікувати.

Котра зів'яла, як мак у цвіті—
Якого дідька й живе на світі?

В котрої-ж серце — пишная рожа,
Нехай шанується, то дівка гожа!

Чи ж двох, чи трьох я горнув до грудей?
Плакали тяжко за мною всюди.

Ой, пригорну ж яй тебе, побачиш,—
Колись за мною і ти заплачеш!

М. Вороний.

* * *

Тонкостеблі василечки,
І любисток, і шевлію
Коло хатнього крилечка
До схід сонця я посію;

А щоб дихали в кімнату
Ніжні пахощі в віконце,
Я посію руту-мяту,
Як за гори зайде сонце.

Чари викличуть кохання
І любисток, і шевлія
Приворотом спочування,
Як серденько обомліє.

Ну, а мята? Бережу я
Для сумного свята мяту..
Не скажу я, не скажу я,
Хто квітчає нею хату.

Не скажу я ні словечка
Про сумную ту годину,
Коли мята й василечки
Заквітчають... домовину.

Г. Чупринка.

БЕЗЩАСНА.

Не тобі, чорнявая селянко,
Думка ця складається моя;
Не тебе, розкішна панянка,
Щирим серцем привітаю я.
Еас лиш, вас, безщаснії дівчата,
Що в глухих невідомих кутках

Осудила доленька проклята
Має жити і гинути у сльозах.
Потом хліб селянка заробляє,
Вігці тратить цілі дні свої,
Так за те ж хоч волю серце має,
Так за те ж хоч ніч уся—її.
Цілий вік панянка розкошує,
Бо й на світ родилась панувати;
Йй не тяжко, бо вона й не чує,
Як ту розкіш гірко зароблять.
Ти ж, моя зозуле жалібнице,
Маєш батька, маєш всю сім'ю,
Що держать тебе, як пташку в клітці.
Доглядають молодість твою.
Сита ти і вдягнена, й обута,
Білі руки й личенько твоє,
Так же ж хліб, неправдою добутий,
Часом в горлі кісткою стає.
Вбога розкіш, що для тебе тато
Назбирав з нещасних земляків,
Вигляда з усіх куточків хати,
Серце рве на тисячі шматків.
Ти ж мовчиш, бо змалечку бездільна,
Не здолаєш хліба заробити,
Ти мовчиш, бо серденько безсильне
Не посміє клітки розломити,
Вьянеш ти без щастя і без діла,

Ні з ким думки поділить тобі,
І що року гартує, як в могилі,
Чесні думи, вірні, не одні.
Як зачерсне серце без любові,
Як із злості добро зміщаєш ти,
О, тоді всі раї, всі готові
„Люту бабу“ люту проклясти.
Я ж ту „лють“ добре розумію.
І з тебе, безснице моя,
Кепкують ніколи не посмію,
І тебе не винуватю я.

Дніпрова Чайка.

* * *
Ростьохкався ссоловейко
На калиноньці.
Щось не спиться серед ночі
Сиротиноньці.
Розвій, розвій, соловейку, Я
Мою тугоньку;
Чи забуду прикру людську
Я наругоньку?
Чи судилось міні мати
Свою квітоньку,

Чи тинятись вік по наймах
Серед світоньку?
Чи знайду я коли небудь
Власну доленьку,
Чи все тягти чуже ярмо
Та неволеньку?
Тьохка, плаче соловейко
На калиноньці,
Та не знає дати ради
Сиротиноньці...

П. Грабовський.

БУРЛАКА.

Бреде бурлак степом рано, —
На опашці свита,
Його шапка стара, драна
На бакирь ізбита.

Бреде бурлак, поспішає
В заброди до моря,
Та співає — степ лунає,
Нема йому й горя.

„Нащо міні, каже, доля
Готова із неба?

Все добуде своя воля,
Чого міні треба!

Нащо міні те багатство,
Червінці, дукати?
Вміє славнее бурлацто
Без них панувати!

Нащо міні і оселя,
Дружинонька мила?
Привіта мене і скеля,
Порадить могила!

Ой, скажи ти, стародавня
Козацькая нене,
Кому жити ще так славно
У світі за мене?

Вітрець тихо / росу ранню
З травиці здимає,
Бурлаковому ж питанню
Одмови немає...

І. Манджура

ВІТЕР.

Гуде вітер вельми в полі, реве, ліс ламає;
Плаче козак молоденький, долю прокли-
нає.

Гуде вітер вельми в полі, реве, ліс ламає;
Козак нудиться, сердешний, що робить —
не знає.

Гуде вітер вельми в полі, реве, ліс ламає;
Козак стогне, бідолаха, сам собі гадає:
„Ревеш, вітре, та не плачеш, бо тобі
не тяжко,

Ти не знаєш в світі горя, так тобі й не
важко.

Тобі все одно: чи в полі, чи де ліс ламаєш,
Чи по морю хвилю гониш, чи криші
здираєш

Солом'яні і залізні, яку де стрінеш;
Снігом людей замітаєш, в полі як
застигнеш...

Одірви ж од серця тугу! Рознеси по полю,
Щоб не плакався я, бідний, на нещасну
долю.

А коли цього не зробиш, мене кинь у
норе,

Нехай зі мною потоне, нехай моє горе!...”

В. Забіла.

ЛІРНИКИ.

На пекучім тротуарі,
В нерозлучній вірній парі.

Похилились,
Зажурились
Два старці,
Два сліпці.

Кожен з лірою в руці.
Тільки ж більше не голосять,
Не голосять і не просять,
Гимнів в небо не возносять,
Бо почули в шумі, в гамі,
Що не має натовп тями
До натхнених лір співучих,
До нудьги сердець горючих,

Що не знає

Поривання,

Що не має

Спочування

Цей байдужий натовп туш,
Натовп постатів без душ.

Більш не просять,
Не голосять,
Гимнів небу не возносять,
Похилившись сумно в парі
На пекучім тротуарі.

Г. Чупринка.

VAE VICTIS.

Я зменігся, згорів... Мое серце на попіл
зотліло,
Мою душу самотну пожерла гадюка нудьга,
І безсилий хилюсь я, хоч ще молоде мое
тіло...

Я знемігся, згорів.. Мое серце на попіл
зотліло,

В нім погасла снага.

Мов свобідний орел, моя думка в просто-
рах шугала,

І я, спраглий, схилявся і пив із криниці
знаття,

Ні, не марно я жив,—я боровся, шукав
ідеала.

Мов свобідний орел, моя думка в просто-
рах шугала —

В тих просторах життя!

І мов нагла мара мені світ весь од сонця
закрила...

У фонитві даремній минули найкращі літа,
Мрії гасли, як зорі, вломилися напружені
крила,

І, мов нагла мара, мені світ весь од сонця
закрила

Неминуча мета.

Я самотний стою. Наді мною реве хурто-
вина,

Зграї гарпій проклятих, що звуться „на-
віщо“, „куди“,

Мою душу жеруть... Як покинута в лісі
дитина,

Я самотний стою. Наді мною реве хурто-
вина,

Замітає сліди.

М. Вороний.

МОНОЛЬОГ.

Ви смієтесь, що п'яний я?..

Та байдуже міні!

Горить, болить душа моя,

І серце все в огні.
В горільці горе утопить
Нікому те не гріх.
А вам, звичайно, не болять—
Вам жарти, глум та сміх.
Од праці п'яний кожен з нас
У шахті пропадав,
А, може, й плакав там не раз —
Того ніхто не знав.
Та в свято, бач, напивсь,—і ви
Вже регіт ізняли:
„Чи йде той хміль із голови
У шахтаря коли?“
І чудно вам, як пельку він
Горілкою залле,
І підпирає, п'яний, тин
Або дружину б'є...
Тварюка він?! . Дурні, дурні!
Як вийде з голови
Колись той хміль, то—навісні! —
Заплачете і ви!..

С. Черкасенко.

ЧІЄ?

Чія то хатина обдерта схилилась,
Неначе бабуся стара?
Покрівля дірява, солома звалилась
І стіну кілок підпира?
А двір ото чий, без воріт і без тину,
Що вітру нічим не спиня?
І вие він вільно, мов пес без упину
Гнів з тлунка пустого зганя.
І діти чії, що обідрані, голі
І босі, заморені всі,
День цілий, мов ті поросята на волі,
В калюжах, пилу і в грязі?
Чія то шкапина—сама тільки шкура—
Вчепилась за стріху й гризе?
В голоблях стоїть безнадійно, понуро,
І віз з-під кійка не везе?
Чія то могила ввалилась у землю?
Чий давить й на тім світі стан?
Без знаку сьязого хреста—і над нею
Сама кропива та бурьян?
Не чути нікого, хто б плакав там дуже
І сльози пролив до землі—
Один тільки вітер невпинно все туже,
Та дощ поливає її...
Чія ж то обстава, нелюдська неначе?...
Убожество зле то чіє?..

Твоє то все, друже, бідахо сіряче—
З дигинства й по смерть—все твоє!

В. Залізняк.

* * *

Горді пальми... Думні лаври...

Манячливий кипарис...

Океан тропічних квітів...

Ще й цвіте цитринний ліс...

“Я хитнувся, бо наче впився

З аромату тих квіток.

Аж погляну—коло пальми

Простий житний колосок.

—„Гей, земляче!“—шепче колос,

Похилившись на стебло:

„Ми—чужі для цього раю,—

Що ж сюди нас принесло?“

А. Кримський.

СИРІТКА.

Мамунцю рідненька, мамунцю-серденько,
Устань, моя мамцю, проснись
І любо, і тихо, голубонько-ненько,
На мене ти знов подивись.
Мі холодно, мамцю, і страх обгортає,
Щось серце стискає міні,
Остання свічка вже геть догоряє,
І тіні трепочуть страшні.
Мамунцю ж, мамунцю, чи чуєш дитину,
Що плаче на грудях твоїх?
Устань же і доню свою ти єдину
Зігрій у обіймах своїх!
І плаче дитина, до мамці волає,
До лона її припада,
Її вона будить, і кличе, й благає,
І знову невпинно рида..
Ой, плач же, дитино, ой, плач, моя мила,
Ой, плач ти, нещасна моя,
Бо мамця навіки тебе залишила,
Бо мертва мамунця твоя!..

А. Метлінський.

ПЬЯНИЦЯ.

На улиці, в подраній свиті,
Без шапки, чобіт на ногах,
Підсинені очі, підбиті,
З плящиною „спирту“ в руках
Стояв у селі він весною;
Легенький вітрець подихав,
Невкритою гравсь головою;
Але він на те не зважав,
Задержши з плящиною руку,
Немов божевільний, зіпав:
— „Я випью... заллю свою муку!..
Тепер мене й кат би не визнав!
Я пан тепер... царь... ні, ще вище!
Я вільний козак — от і все!..
Нехай тепер земський посвище,
Коли його чорт принесе!
В кутузку п'яницю Юхима?
Хозяйство все з торгу продать?!
Продав-же! Он є ще дитина—
Візьми й ту, більш нічого взять!
Земельки пани не вділили,
Хоч був я їх раб—кріпосний;
Дружину — ту злидні вдавили,
Оселю—продав навісний!
Козак тепер я, їй-же Богу,
Ось тут, при плящині, я єсть!..

Втоплю у горільці знемогу!..
На чвертку за свиту хтось дасть...
А, може, не дасть, бо подрана?...
Ярміс тоді інший знайду:
Я красти полізу до пана,
У його всього попаду!
Ну-ж, випью, щоб сміливим бути...
Смашненький у біса спирток!
А-ну ще... о, любо ковтнути!
Іще хоч єдиний ковток!
Так славно!.. А де ти, донюсю?
Під тином, десь, бідне, здиха...
Нічого... Навчайся, Марусю,
Чим доля годує лиха!..
А то йди, дам спирту ковтнути,
На, ось на денці іще є!..
З ним голод, все можна забути...
Не йдеш? Ну й це буде моє!
Припав до плящини губами,
Послідок поцупив, ковтнув,
Хитнувся... упав під хлівами,
І міцно, сердяга, заснув.

Ф. Шелудько.

КОВАЛЬ.

„Нумо, ще раз, мій ковалю,
Вдарь по дзвінкій сталі сталлю!“
— „Ой, в руці вже сил нема,
Застеляє очі тьма“...
„Більш захоплюй грудьми духу,
Щоб окріпнути, та и бухай.
Дужче бий, хай жар вялить,
Хай од болю сталь сичить, —
З тої муки, з того болю
Ти скуєш вінець на волю;
Буде воля у вінці —
Оживуть тоді й старці“...
Метуться іскри, сяють
І гудуть-гудуть, співають,
Наче бжолі огняні...
Вже про сонце чути пісні...
А коваль кричить: „Вмираю!
Більше сили вже не маю!“ —
На ковадлі стигне сталь,
Під ковадлом. — сам коваль...
— „Ой вмираю!“ Та, кріз тугу,
Більш з ковадла чути другу
Річ веселу та нову:
„Ой, живу, живу, живу!“

Ф. Петрушенко.

ПЕРЕМОГА.

Довго я не хотіла коритись весні,
Не хотіла її вислухати;
Тії речі лагідні, знадні, чарівні
Я боялась до серця приймати.
„Ні, не клич мене, весно—казала я їй,—
Не чаруй і не ваб надаремне.
Що мені по красі тій веселій, ясній?
В мене серце і смутне, і темне“.
А весна гомоніла: „Послухай мене!
Все кориться міцній моїй владі:
Темний гай вже забув зімування сумне
І красує в зеленім наряді;
Темна хмара озвалася громом гучним,
Освітилась огнем блискавиці;
Вкрилась темна земля зіллям-рястом
дрібним,—

Все кориться мені, мов цариці.
Хай же й темнеє серце твоє оживе
І на спів мій веселий озветься,
Бо на нього озвалося все, що живе,
В тебе ж серце живе, бо ще б'ється“.
Тихо думка шепоче: „Не вірь тій весні...“
Та даремна її осторога,—
Вже прокинулись мрії і співи в мені...
Весно, весно, твоя перемога!

Леся Українка.

* * *

Пісня—то мрія про щастя майбутнєе,
Полумінь перших вогнів,—
Перше кохання во-вік незабутнєе,—
Пісня—то щастя зрадливе, облуднєе,
Повне привабливих снів.
Пісня—то голос страждання безмірного,
Першого смутку туман,—
Пісня—то стогін зітхання вечірнього,
Серця безсилового, серця покірного
Біль незагоєних ран.
Пісня—то спомини щастя колишнього,
Згадка надії і весни,
Відгомін серця сумного, невтішного,
Що серед галасу й реготу грішного
Снить незабутнії сни.

Д. Загул.

* * *

Алеються звуки тимпанів, тромбонів,
Алеються юрії поетів-божків.
Мов промінь сталевий, між жаху і сто-
гнів,

Розкинувся спів мій на віки віків.

Вже більш не спіткати знаряддів минулих,

Вже більш не зустрінуть минулих вражінь.

Я нові вражіння, для нервів заснулих,
Несу і буяю, й шматаю, як слін.

І далі ямчу — без шляху, без упину,
І повний утіхи мій хвильний антракт.
Еолю щосердно, в щодушу улину,
І світ закружляє зі мною у такт.

Алейтеся, звуки тимпанів, тромбонів,
Алейтеся, тіни поетів божків.
З'явився поет вам з надблискавок-громів,
Я кинув свій спів вам на віки віків.

М. Семенко.

ТАЙНИ НОЧІ.

Тихше, тихше! не диши!
Нас почують комиші...
Розлетяться, зникнуть чари,
І потонуть ненюфари.

Глянь сюди, — стрункий комиш
Осоку стиска міцніш
І, облесливий, шепоче
Про її літа дівочі.

Притулися! вглядять нас...
Чуєш? пісня полилась...
Ти не бачиш, хто виводе?
Не вставай: примітять води...

Зашуміла десь трава...
Ах! русалка виплива...
Вся в каміннях, в сріблі, в росах,
І лілеї білі в косах.

Тихше, тихше! не диши!..
Щоб не чули комиші,
Не розвіялися чари,
Не втонули ненюфари.

Краще стань лозою ти
І на березі рости,
Я ж в комиш перероблюся
І до берега схилюся...

Ти — лоза, а я комиш,
Будем дихати вільніш
І нікого не злякаєм
Більше в цім раю безкраїм.

О. Олесь.

ЩАСТЯ.

Якби щастя мое орлом вільним було
І під небом воно в високості жило,
Я пустив би стрілу всю в отруті лихій,
Я убив би його, таки був би він мій.
Якби щастя мое краса-квітка була,
І на скелі в горах десь та квітка цвіла,
Я поліз би туди, я дістав би її,
Таки б квітка-краса та дісталась мені.
Якби щастя мое срібні перли були
І у морі на дні оті перли росли,
Як русалка, вночі я б спустився на дно,
Та не вирвалось, ні, вже б одмене воно.
Якби щастя мое було в серці твоїм
І те серце жило лиш коханням самим,
Я б життя не жалів, я оддав би його,
Бо немає життя та без серця твого.

С. Мартос.

* * *

Ой, квіточка під росою нагинається;
Дівчинонька над козаком насміхається:
„Шкода тобі, козаченьку, залицятися!
Нам з тобою, моє серце, не побратися.
Геть-геть, далі, козаченьку, одчепись,
І до мене молодой не горнись!
Бо я зроду недолюків не люблю —
Свого віку за тобою не згублю...
В мене душа українська, щире серце
в грудях —

Мені щирий українець й дружиною буде,
Бо я донька України і не забуваю
Свою матір, щирим серцем її поважаю.
А ти, серце козаченку, хоч ти любий,
милий,

Забув еси свою матір, орле сизокрилий!
Мати плаче — в тебе ж серце не стогне,
не б'ється,

І до неї щирим словом воно не озветься.
Не допоможеш, не порадиш ти матір
старую, —

Ти не любиш, не шануєш правдоньку
святую;
Геть же, геть же, козаченьку, геть, моє
кохання!

Шкода, серце, марне буде твоє залицання!
М. Вербицький.

ДРАБИНКА КОХАННЯ.

(З Бальмонта).

Тільки б зустрічатись. Тільки-б оглядять.
Серцем заспівать. Нехотя признатись.
Раз поцілуватись. Ближче будь. Обнятись.
Сном одним згорать. Двом в одно
зіллється.

Без кінця зливатись. І не розставатись.
Разом і вмірать.

Д. Загул.

ФРАГМЕНТ.

...Там повії і вакханки.
Блиск. Квітки. Чарки вина.
Галас. Сміх. Танки до ранку,
Безупину, безустанку.
Між повіями — вона...
Пьяна-пьяна від вина.

Так. Війду в лахміттях. Стану
В бризках світла золотих.
Міцно стисну, здавлю рану...

Не заплачу. Не погляну.
Як почую її сміх.
Тільки близько... Поруч стану,

І не дивлючись, скажу
Глухо, тихо. Як крізь сон:
Ти... повії... тут не стріла,
Що в житті мені світила?
Ти не бачила? Не стріла?
Як крізь сон її скажу.

Засміється. Запитає:
Чом в лахміттях ти прийшов?
Пильно гляне...
Зломить руки, заридає...
І вже більше не спитає,
Чом в лахміттях я прийшов.

Я. Савченко.

НА ЗЕЛЕНИХ ГОРАХ.

XXII.

Де ти, Мавко, гуцулятко,
Немовлятко, янголятко,
В лісі темному знайшла?

Пригорнула, притулила,
Груди матері відкрила,
Повні нектару, тепла...

І завмерла молитовно...
Хоч в очах у тебе повно
Самоцвітної роси,

Хоч твої клянуться руки,
Що на холод, голод, муки
Ти дитину не даси.

Мавко, Мавко, близько люде...
Що як прийдуть?! горе буде!
О, тікай, тікай мерщій!

Ти не чуєш? Спиш ти може?
Ти холодна! Боже, Боже,
Ти замерзла! Боже мій!

Боже, Боже, що це з нею?
Мавко, Мавко, на кирею,
Вітер—кгулю принесе.

Але в відповідь—ні слова...
Мов статуя мармурова...
Гуцулятко груди ссе.

О. Олесь.

ФАНТАСТИЧНІ ДУМИ, ФАНТАСТИЧНІ МРІЇ.

Як-би знав я чари, що спиняють хмари,
Що два серця можуть ізвести до пари,
Що ламають пута, де душа закута,
Що в поживу ними зміниться й отрута,—
То тебе би, мила, обдала їх сила,
Всі в твоїм би серці іскри погасила,
Всі думки й бажання за одним ударом.
Лиш одна любов би вибухла пожаром,
Обняла б достоту всю твою істоту...

Мислі б всі пожерла, всю твою турботу...
Тільки мій там образ і ясніє, й гріє...
Фантастичні думи! фантастичні мрії...

Якби я був лицарь і мав панцирь доб-
рий,
І над всіх був сильний, і над всіх хо-
робрий,
Я би з перемоги—вороги під ноги,
Що мені до тебе не дають дороги!
Я б добувсь до тебе через мури й стіни,
Я побив би смоки, розметав руїни,
Я б здобув скарби всі, що їх криє море,
І до ніг твоїх би положив, о зоре!..
Де б тебе не скрито, я б зламав верії...
Фантастичні думи! фантастичні мрії!..

Як би я не дурень, що в думках лиш
кисне,
Що співа і плаче, як біль серце тисне,
Що майбутнє бачить людське і народне,
А в сучаснім блудить, як дитя голодне;
Що із неба ловить зорі золотії,
Але до дівчини приступить не вміє;
Ідеали бачить геть десь за горами,

А живеє щастя з рук пустив без тями;
Аж тепер, запізно, плаче та дуріє..
Фантастичні думи, фантастичні мрії!...

І. Франко.

С О Н.

Тихий сон по горах ходе,
За рученьку щастя воде.

І шумлять ліси все тихше,
Сон малі квітки колише.

Спіть, мої дзвіночки сині,
Дикі рожі в полонині!

Не шуміть, ліси зелені,
Спати йдіть, вітри студені!

Квітоньки хай сплять здорові,
Хай їм сняться сни чудові!

Аж на небі зазоріє—
Сонце їх малих зогріє;

І зогріє, поцілує,
І світами помандрує...

Тихий сон по горах ходе,
За рученьку щастя воде.

О. Маковей.

„Ю.“

Я схиляюсь на коліно
З рухом смілих перемог—
Хай акордить глум п'яніно
Над примарою трівог.

Я не знаю, чи реальність,
Чи оманливий то млин,—
Переміг я мрій сміяльність,
Несподіваний загин.

Повновладно і безкарно
До коліна світ схилю.
Пригадайте-но безхмарне
Сте клю влю плю

Скую

Ую

Ю.

М. Семенко.

ГІПАТІЯ.

Вона стояла в залі мармуровій
Вся в білому, прекрасна та бліда,
І слово правди, розуму ясного
Юрбі німій доводила во́на.

І слухали вони усі уважно
Її слова натхнені та палкі;
В той час здавалось: в неї за плечима
Зростають крила білі та легкі.

Вона про досвід чистий їм казала,
Про сили ті, що правлять світом всім,
Казала: люди знання і свободи
Досягнуть тільки розумом своїм

У глиб землі і в глиб не с ве-
личних

Сягне той розум сміливий людський,
Дізнається він першої причини
Усіх земних і світових подій,

Пізнає все — і без надій, без віри,
Та з певним знанням, вільний і міцний,
Він переробить все тоді, як схоче,
І світ йому відкриється новий.

Та тільки праці треба ще багато...
І кликала вона до неї всіх,
Хто чує в грудях силу і бажання,
Хто зрікся вже пересудів старих.

Вона замовкла, гордо і спокійно
Стулились пишні молоді уста,
Та довго ще, зворушена глибоко,
Мовчала вкруг уважна юрба.

Коли ж вона покинула ту залу,
За нею вслід і всі вони пішли
І лавр новий в вінок її славетний
Вони рукою вдячною вплели.

На другий день у світлі сонця яснім
Александрія пишно вся цвіла,
Та ранком тим пахущим і чудовим
Прокинулась Гіпатія смутна.

В задумі біле, дороге убрання
Вона оділа і в свої густі
Та темні коси квіти повплітала,
Щоб знов до праці любої іти.

І йшла вона по улиці знайомій,
Стаївши тугу в грудях молодих,
Та сумно їй усе навкруг здавалось,
Весь світ здавався у кольорах смутних.

І грізний гомін зразу їй почувся,
Її схопила дужая рука—
І так, як скошеная квітка пада,
Гіпатія упала молода.

І з реготом, з жорстокістю лихою
Її тягла озвірена юрба:

„Не вірила ти в вищії істоти,—
Вмирай за це, поганко чарівна!

Казала ти, що не істота вища
Од споконвіку світом править всім,
А що природи вічної закони
Керують смертю і життям земним.

Святої віри в серці ти не мала,
На розум тільки покладалась свій,
Вмирай тепер! Нехай тебе од смерти
Рятує той хвалений розум твій!“

Кепкуючи, жорстокі, темні люди
Гіпатію до храму притягли
І кинули скрівавлену, нечулу
На мармуровім білім вівтарі.

І хтось іще ціпком її ударив...
Останній стогін вирвався з грудей
І мертва вже вона тепер лежала

Серед отих озвірених людей.

Хоч мертва, та прекрасна, як і
завжди,

Покинута на білім вівтарі,
В шматованій, скрівавленій одежі
Вона лежала, наче у-ві сні.

Розкидалось поплутане волосся,
Квітки пом'яті, ще в йому цвіли,
А вкруг обличча мертвого проміння
Вінцем злотистим ніжно так лягли.

А ті, що так її убили люто,
Тепер стояли смутні і бліді.
І мимоволі з острахом і дивом
Дивились в очі мертвії її.

І чулось їм, що жертва та даремна.
Що вбито тільки тіло молоде,
А дух живий до віку буде жити
І слово правди людям доведе.

Г. Комарова.

НА ЦВИНТАРІ.

(З Прачовського).

На цвинтарь зайшло самотнє,
Плачучи, дитя,—

Квіти ярі з гробу рвало

Бідне сиротя.

— „Не зривай, дитинко, цвіту,

Що он там росте,

Бо мерлець по їх до тебе

Уночі прийде“..

В яснім усміху сирітка

Одповідь знайшла:

— „Я ж і хочу, щоб до мене

Матінка прийшла“!...

О. Луцький.

CONTRA SPEM SPERO!

Гетьте, думи, ви, хмари осінні!

То ж тепера весна золота!

Чи то так у жалю, в голосінні

Проминуть молодії літа?

Ні, я хочу крізь сльози сміятись,

Серед лиха співати пісні,

Без надії таки сподіватись,

Жити хочу! Геть думи сумні!

Я на вбогім сумнім перелозі

Буду сіять барвисті квітки,

Буду сіять квітки на морозі,
Буду лить на їх сльози гіркі.
Я на гору круту крем'яную
Буду камінь важенький здіймать
І, вагу несучи ту страшную,
Буду пісню веселу співать.
Я у темную нічку невидну
Не стулю й на хвилинку очей,
Все шукатиму зірку провідну,
І шукатиму безліч ночей.
Так!—я буду крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Буду жити! Геть, думи сумні!

Леся Українка.

* * *

Стогне вітер. Плаче дощик
Дрібненько, дрібненько.
Кажуть квіти: „Ми конаєм!“
Тихенько, тихенько.

Стогне вітер. Плачуть квіти:
„Ой, мамо!.. Ой, леле!
Чому доля, злая доля
В болото нас стеле?“

Стогне листя, все зелене:
„Конаєм, конаєм!..
За що вітре, за що буйний?
Скажи нам—благаєм“.

Стогне вітер, каже буйний:
„Караю, караю!“
„За що, вітре, за що любий?“
„Не знаю, не знаю!“...

І стинає, як косою,
Стинає, стинає...
Тільки хмара, тільки темна,
Схилившись ридає.

М. Жук.

ЧАРИ НОЧІ.

Сміються, плачуть солов'ї
І б'ють піснями в груди:
„Цілуй, цілуй, цілуй її,—
Знов молодість не буде!

Ти не дивись, що буде там,
Чи забуття, чи зрада:
Весна іде на зустріч вам,
Весна в сей час вам рада.

На мент єдиний залиши
Свій сум, думки і горе—
І струмень власної душі
Улий в шумляче море.

Лови летючу мить життя!
Чаруйсь, хміль, впивайся
І серед мрій і забуття
В роскошах закохайся.

Поглянь, уся земля тремтить
В палких обіймах ночі,

Лист квітці рвійно шелестить,
Траві струмок воркоче.

Відбилися зорі у воді,
Летять до хмар тумани...
Тут льються пахощі густі,
Там гнуться верби п'яні.

Як іскра ще в тобі горить
І згаснути не встигла,
Гори!—життя єдина мить,
Для смерті-ж вічність ціла.

Чому-ж стоїш без руху ти,
Коли весь світ співає?
Налагодь струни золоті:
Бенкет весна справляє,

І сміло йде під дзвін чарок
З вогнем, з піснями в гості,
На свято радісно квіток,
Кохання, слів і млости.

Загине все без вороття;
Що візьме час, що люде,

Погасне в серці багаття
І захолонуть груди.

І схочеш ти вернути собі,
Як Фауст, дні минулі.
Та знай: над нас—боги скупі,
Над нас—глухі й нечулі“...

.

Сміються, плачуть солов'ї
І б'ють піснями в груди:
„Цілуй, цілуй, цілуй її:
Знов молодість не буде“.

О. Олесь.

* * *

Так солодко, та... коротко
Цвів май для нас обох,
Так мало, мое золотко,
Кохались ми у-двох.

Лиш раз поцілувалися,
Однісінький разок...
І ждали,—не діждалися
Нездійснених казок.

І знову ми розлучені,
Далекі та чужі...
А спогади засмучені
Зісталися в душі.

І більше нічогісінько
На серця глибині,
Лиш пісенька однісінька
Зісталася мені.

Д. Загул.

* * *

Не дивися на мене з погордою,
Уперед ти мене запитай,
Як такою я стала, й тоді, як здолаєш,
Отоді ти мене докоряй!
Мені закиди робиш тяжкії
За байдужність мою до всього...
Чи спитав ти ж, хоч би ненароком,
Через що я дійшла до цього?

Не така я була колись, брате,
І ненавидить вміла, й любить,
Як і ти, колись рвалась до світла,
З сподіванням дивилась на світ...
Та не мати, а мачуха злая
Мені доля лукава була—
Молоду мою душу зсушила,
Кров гарячу із серця спила...
Боротися, кажеш, була я повинна...
Боротись... Розказувать добре тобі...
Чи я ж не боролась?! А хто подав руку
Мені, коли я знемоглась в боротьбі?
А, може, єдинеє слово співчуття
Мене б підтримало і сили влило
В утомлену душу, єдинеє слово
Може б мене од загину спасло?!
Та хто ж із вас, сильних, що силою тою
Пишаєтесь, слово мені те сказав,
Хто з вас, як останні я тратила сили,
Мене молоду в боротьбі підтримав?
Ніхто! то тепер же шкода докоряти—
Я гинула мовчки, боролась сама
Без помочі вашої, — тож, як пропала,
Мене докоряти в вас права нема!..

О. Козачка.

БЕЗ СЛУ.

I.

Десь лунає спів витворний.
Плюскіт річки. Ше́ т верб.
Морок сонний, морок чорний
Ріже саявом місяць—серп.

На просторі крапки—зорі,
Наче іскри, миготять;
Темну далеч метеори,
Мов ракети, золотять.

Сплять берези білокорі,
Порівнявшись в мрійний ряд;
В напів темнім млистім фльорі
Ледві мріють стіни хат.

Місяць вище... Зорі глибше...
В саяві шириться блакить.
Все, здається, спить і дише,
Все, здається, в сні тремтить.

II.

Тиходзвонний,
Спів витворний,
Давніх струн не воруши!

Морек сонний,
Морек чорний
Западай в глибінь душі,—
Всі самотні поривання,
Всі мої передчування
Заспокой і потуши!

III.

Я самотний
І скорботний
Знищу тугу навісну...
Згасни ж, промінь прудкольтний,—
Я засну!..

Г. Чупринка.

РАДІСТЬ РОЗЛУКИ.

Яблука допіли, яблука червоні!
Ми з тобою йдемо стежкою в саду.
Ти мене, кохана, проведеш до поля,
Я піду—і, може, більше не прийду.

Вже й любов допіла під промінням теплим,
І її зірвали радісні уста,—

А тепер у серці щось тремтить і грає,
Як тремтить на сонці гилка золота.

Гей, поля жовтіють і синіє небо!
Полугатирь у полі ледве маячить...
Поцілуй в'останнє, обніми в'останнє:
Вміє розставатись той, хто вмів любить.

М. Рильський.

ГЕЙ, НА ВЕСЛА!

Гей, на весла, щоб понесла
Буря човен на простір,
Де свавільний вітер вільний
Гонить хвилі вдовш і вшир!

Там на морі, на просторі,
Розігнавши млявий сон,
Виллем муки наші в згуки
Буйним вітрам в унісон.

Там на волі, на роздолі,
Де здіймаються горби,

Всю отруту нашу люту
Виллем в море без журби.

Виллем в море наше горе,
Нашу млявість, нашу лінь.
Гей, на весла, щоб понесла
Буря човен на глибінь.

Ми полинем соколиним
Вільним льотом з берегів,
Роздратуєм, загартуєм
Нашу міць для ворогів.

Гр. Чупринка.

ЕКСПРОМТ.

Гей, хто має міць
Грізних блискавиць,—
Той уміє з бою брати,
В саме серденько влучати
Молодих орлиць!

Гей, хто має дар
Викликать пожар
В душах піснею палкою,—
Той засяє над юрбою
Сонцем з-по-за хмар!

Гей, хто вільний світ
Любить з юних літ,—
Той зустріне всюди, всюди,
Де за волю бьются люди,
Ласку і привіт!

Гей, кому що-мить
Серденько болить
За народ, за край коханий,—
Той, робітник пожаданий,
Знає що робить!

М. В о р о н и й.

* * *

Чом в останні ясні дні
Не співала ти мені,
Чом речей ти не заводила,
Чом ти вчора не виходила?

Чом на згадках ясних літ
Від німих пожовклих віт
Ти очей своїх не зводила,
Чом ти вчора не виходила?

Як лунав веселий лан,
Як стрічав мене майдан,
Як вечірня зіходила,
Чом ти вчора не виходила?!

, М. Філянський.

* * *

Гей у лісі на орісі
Листячка не стало,
Гей у лісі на орісі
Пташенятко спало.

Зима вколо, доокола
Сніг і метелиця,
А пташині, небожині
Яр, веснонька сниться.

Б. Лепкий.

Ой ти, дівчино, з горіха зерня,
Чом твоє серденько — колюче терня?

Чом твої устоньки — молитва,
А твоє слово остре як бритва?

Чом твої очі сяють тим чаром,
Що то запалює серце пожаром?

Ох, тії очі темнійші ночі,
Хто в них задивиться, й сонця не хоче?

І чом твій усміх — для мене скрута,
Серце бентежить, як буря люта?

Ой ти, дівчино, ясная зоре!
Ти мої радощі, ти моє горе!

Тебе видаючи любити мушу,
Тебе кохаючи загублю душу.

Ів. Франко.

Цілуй мене, милий, в устенька червоні,
Я пестощів ждала давно;—
Твої поцілунки і ласки любовні
Солодчі, ніж царське вино.
Мені твоє ім'я—розлитеє миро,—
Впивається серце слабе...
Не дивно, що вірно, не дивно, що щиро
Кохають дівчата тебе.
Возьми нас у царські тереми з собою,
До пишних покоїв своїх,
Щоб нам любоватись твоєю красою,
Зазнати солодких утіх.
Що дня нас щось тягне в розкішні
палати,

Щоб з любим втішатися знов,
І вина, і масті твої вихваляти,
Твою і красу, і любов.

Д. Загул.

З ВІКНА.

Зімовий етюд.

Мов пушинки,
Порошинки,
На покрівлі,
На будівлі
Ніжно падають сніжинки.
Так легенько
Бьются, бьются,
Так тихенько
Вьються, вьються
В сніговій молошній млі,
Мов не хочуть пригорнутись,
Мов бояться доторкнутись
До змертвілої землі.
Там де квіти,
Первоцвіти,

Де лілеї,
Орхідеї
В світосяйнім колоріті
Пишно, ніжно
Розвивались
Під одчиненим вікном,
Там сніжинки,
Порошинки
Обгорнули всі билинки
Сріблом витканим рядном.

Г. Чупринка.

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

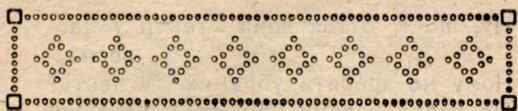
1000

1000

1000

III. САТИРА І ЮМОР.

III. CANTAB. I. JOMOP.

НІЯКОВО.

Дружинонько мила! не хочу тобі я
Перечити в справах твоїх;
Та тільки єсть певна у мене надія,
Що слів не одвернеш моїх,
Порад у дрібнотах, моя ж ти пташино!
От бачиш, наприклад, недавно якось
Я бачив: служниця з села, та Горпина,
Сиділа з тобою рядком... Те здалось
Мені не до ладу... Звичайно, нехай—
Єднання з народом,—ся річ не псує...
Та треба, голубко, зважать на звичай:
Ніяково, серце моє!
Або хоч би й це, моя рибочко мила:
Обідав у нас хтось чужий...
Видимую ж прикрість ти гостю вчинила,
Крививсь він на вбір твій чудний...
Народне убрання, це річ пречудесна!
Тут навіть і думка хороша єсть...

Ну, що-ж, оттак дома — тепер у нас
весна, —

Чому не зробити убранню ту честь?
Це добре часами убір твій сільський,
І так закраша він обличча твоє!

Та треба зважати, як хтось в чужий:
Ніяково, серце моє!

От мова синочка теж трохи клопоче
Мене, як на її я спинюсь...

Звичайно, мале ще й навчиться, як схоче,
По всякому — тим не журюсь...

Скажу: навіть мило, як тее малятко
Народнюю пісеньку втішно співа,
Чи казку про „вову“ прокаже, „зайчатко“,
Чи „татком“ пестливо мене назива, —
А все-ж воно якимсь... здається чудним!..
Між людьми у вуха б то бє...

Бо знаєш: вважають у нас те смішним...
Ніяково, серце моє!

О. Пчілка.

ЦИГАН ТА СВІГ.

Всю ніч Великодня розумний циган ждав...
Вже він давно пісникував.

І сумно в животі було у його,
Та й сало пахне ще до того,
А циган так його любив,
Що він би сало з салом їв!..
Так без кінця йому та ніч тяглася,
Одна за три здалася:
До досвітку діждав, та трохи не
здурів!

А далі вже, не можучи терпіти,
Гука на жінку й діти:
— „А ну, стара, ну, діти клич!
Давайте паску розрішати,
Бо вже не буде день світати,
А тільки буде ніч та й ніч“!

Ви знаєте, що циган помилився,
Бо після ночі день ізнову засвітився.

Чого-ж це наші земляки
Собі цього не візьмуть у тямки?

Б Грінченко.

ЦАРІ.

Циган, Русин, третій Лях
Про те говорили,
Як би царство хто їм дав,
Що б вони робили?

Циган каже: „Як би так
Мое царство було,
То такого б вже царя
На світі не було.

„Я б по шию в салі жив,
В сало б одягався,
Сало їв, на салі спав,
Салом укривався“.

— „Ну, не диво такий царь“!
Русин промовляє:
„Кому сало в голові,
Той сала бажає.

„А як би я був царем
Та мав царську волю,
Я би панів скасував,
Всіх пустив на волю“.

— Ет! Дурні ви! — каже лях, —
„Не вмієте жити!
А як би я був царем —
Знав би що зробити:

„Я би тільки захопив
Царську скарбівницю
Та ще б таки того дня
Драпнув за границю“!

С. Руданський.

ТРОЯНДА.

Цвіла Троянда у садочку,
А недалечко, у куточку,
Між бур'яном, бренів Будяк.
І каже він Троянді так:
„На що се ти колючок начепляла?“
— „А ти на що?“ — вона його спитала.
„Я? — обізвавсь Будяк! —
„Я, серденько, не проста штука,
Я — степовий козак!
Мені колючка, як шаблюка,
Щоб ворогів страшить,
Щоб всім було спокійно жити.
Вам більш нема ніякої роботи —
Цвісти, пахтїть, а не колотїть“.
— „Не все-ж колоть і Будякам“.
Троянда каже: „треба й нам.

Щоб Крученії Паничі боялись
І до Троянди не чіплялись.
Сунеться який біс—
Йому колючка в ніс,
Щоб не забувся,
Як слід Троянду шанувать,
А не зничев'я обвивать".
„Хіба!“ сказав Будяк і усміхнувся.

Скомпонував я сей примір
Для наших любих дочок:
Нехай вони його змотають у клубочок,
Як кажуть панночки, на-сувенір.
Л. Глібов.

ЕЛЬДОРАДО.

Десь далеко єсть країна
Пишна, вільна, щастям горда,
Кожний там живе щасливо...
Держиморда, держиморда.

В тій країні люблять волю,
Всі к її шука по змозі
І про неї розмовляє...
У острозі, у острозі.

Там усяк говоре правду
Непідкупними устами.
Там за правду щира дяка...
Батогами, батогами.

Там уряд глядить законів,
Дба про всіх, немов про рідних,
За провинности ж карає...
Тільки бідних, тільки бідних.

Суд там скорий: як ти винен,
То зашлють „без проволочки“,
А не винен, то й одпустят'...
Без сорочки, без сорочки.

Там тверезість у повазі,
Видно скрізь тверезу спілку,
Всі там пють самую воду...
Та горілку, та горілку.

Там всі люде роботящі,
Там нарівні з мужиками
Всі пани працюють щиро...
Язиками, язиками.

Там велика воля слову:
Кожний пише все, що знає.

А цензура ліберальна...
Все черкає, все черкає.

Там письменникам за працю
Сам уряд складає дяку
І з тріумфом їх проводить...
В Сібіряку, в Сібіряку.

Там говорять по французькі
Не то значні, а й лакеї,
А пани всі мови знають...
Крім своєї, крім своєї.

Там зібрались всі народи:
Москалі, „хахли“, поляки,
І живуть вони так дружно..
Як собаки, як собаки.

Там живе племін усяких
Престрашенна мішанина,
І за те той край зоветься —
Русь єдина, Русь єдина...

В. Сивенький.

КОМУ ЧОГО БРАКУЄ.

Було тісно під Москвою.

Просять козаків:

„Поможіте, Запорожці,

Збити ворогів“!

— „Заплатіте, добрі люди“,

Кажуть козаки,—

„То виб'ємо Москву вашу

З вражої руки“.

— „То ви б'єтесь зза копійки“?

Кажуть Москалі:

„А ми б'ємось ізза чести,

Як Господь велів“!

— „Та кому чого бракує“!

Кажуть козаки!

„Знать, у вас на честь посуха,

В нас—на копійки“!

С. Руданський.

ПАННА КЛАРА.

З ГЕЙНЕ.

У саду доби нічної
Гарна панночка гуляє,
А в світлицях у палаці
Там музика плаче-грає.
„Вже мені обридли танці
І заучена розмова
Лицарів, що тільки вміють
Погляд мій рівнять до сонця.
Скрізь існі так прикро, смутно
З того часу, як до мене
Під вікно прийшов раз лицарь—
Лютню мав він із собою—
Сміливий, ставний та гордий,
Очі—ніби в небі зорі,
А лице—бліде та гарне,
Як у Юрія святого“.
Мріяла так панна Клара
І дивилась у садочок;
Тільки зирк—той самий лицарь
Знову став поперед неї.
І рука з рукою, тихо
Йшли вони; тремтіли зорі,
Вітерець згинав листочки,
Любо коливали рожі.
— „Глянь-но, коливають рожі,

Гарні, ясні, як кохання...
Та скажи мені, чого це
Ти, кохана, счервоніла?..
— „Комарі мене напали;
Не люблю я їх так само,
Як жидів отих поганих
Довгоносую породу“.—
— „Киньмо комарів з жидами“,
Сміючись говорить лицарь,—
„Подивися—он мигдальний
Цвіт із дерева злітає.
Цвіт мигдальний все повітря
Сповнив чистим ароматом.
Та скажи мені, кохана:
Щиро ти мене кохаєш?“
— „Я тебе кохаю, милий,
І кохати присягаюсь
Тим, кого народ жидівський
Заквітчав вінком терновим“.—
— „Позабудьмо про жидів ми“,
Сміючись говорить лицарь:
„Глянь лиш: у траві, як мрії,
Скрізь тремтять лілеї білі;
Скрізь тремтять лілеї білі,
Зорі ллють на їх проміння...
Та скажи, мій друже ясний,
Не обманюєш мене ти?“
— „Ні, нема в мені обману,

Я в своїх не маю жилах
Ані маврської я крові,
Ні жидівської мутної“.—
— „Кіньмо маврів ми з жидами“.
Сміючись говорить лицарь
І у захист по-під мирти
Він веде дочку алькада.
Він її кохання словом,
Ніби сіткою, обплутав,—
Стало менше чути мови,
Тільки більше поцілунків...
Соловейка співи ллються,
Ніби ті пісні весільні,
Світляки скрізь у травиці
Світять, як огні в палаці.
І у захисті під листям
Тихо стало... Тільки чути,
Як шепочуть мирти гарні
Та квітки рожеві пахнуть...
Тільки враз музика гучно
У палаці щось заграла;
Клара вирвалась з обіймив
І до лицаря говорить:
— „Чуєш? грає—зве музика!
Та у час розлуки цеї,
Як зовуть тебе, скажи ти!..
Чом я раньш того не знала!“—

Лицарь дивиться лукаво
І у панночки цілує
Губки, рученьки та чоло
І одказує нарешті:
— „Панночко, я, ваш коханок,—
Син розумного старого
Рабина у Сарагоссі:
Люди звуть його Ізраель“.

М. Славинський

* * *

Без свободи тяжко жити—
Кажуть в нашому повіті...
—Буде, буде всім свобода
На тім світі, на тім світі...

І без сонця трудно жити:
Наші школи—під замками...
—Не журись:—прийдем вас вчити...
Канчуками, канчуками.

Де та правда, де та воля,
Хто сховав? який оратор?
Хто покаже правду в світі?
—Провокатор, провокатор!..

Хоч топись—нема де дітись:
Всюди погані, мов хмари...
Що робить?—Чимало місця—
На цвинтарі, на цвинтарі...

Я голодний, босий голий...
Пропадай хоч по-під плотом...
—Сором, друже: треба бути
Патріотом, патріотом...

В. Тарноградський.

ЛЮБІТЕ СВОІХ ВОРОГІВ.

Які то недобрі бувають ті люде!
Учора полаявсь з одним,
То він вже, диви, позиватися буде,
Лякає мене мировим...
А я, так прощаю,—щастя йому, доле!

Бо скоро минає мій гнів.
Святеє писаніє також глаголе:

„Любіте своїх ворогів“.

„Не пий ти горілки — то ворог наш лютий“,

Мені пан отець наш казав,

„Дивися, який ти: невмитий, роздутий,

Під тином всю ніченьку спав.

Що мав, то пропив ти, і тіло он голе,

Ба, певно, сьогодні й не їв“...

Горілка наш ворог? Писання глаголе:

„Любіте своїх ворогів“.

Стара за куму мене чисто заїла:

„Гляди ти, сякий та такий!

Кума наше щастя й життя отруїла,

Кума то наш ворог лихий.

Не смій ти ходити до неї ніколи!

З кумасиних брів ти здурів“!

Мій ворог кума? А писання глаголе:

„Любіте своїх ворогів“.

А то ні за віщо та збила раз бучу

Моя невгомона стара,

Що я її ворог, що я її мучу,

Що мов би не знає добра...
А я тільки вдаривсь руками об поли,
І тихо на те одповів:
„Як ворог я твій, то писання глаголе:
„Любіте своїх ворогів“.

П. Річицький.

МАЛЬОВАНИЙ СТОВБ.

Обридла днів суєта людська,
Спустився він спочити в темноті.
І нічка тихая, мов чарівниця тая,
Прибралася у зорі золоті.
Широкий шлях замовк; ні пішки, ні на возі
Ніхто його не турбував;
Заснули верби на облозі
І вітер задрімав.
Що-ж то таке між вербами біліє?
То Стовб мальований стоїть,
Стоїть і журиться, і серце кам'яніє,
І сумно він у степ глядить.
Чи світ не той, чи доля відцуралась?
Все глухо там, нічого не чутно.
Десь над болотцем чайка обізвалась,

Як обзивалася колись давно...
Згадалася йому щаслива година,
Як був він деревом, шумів і зеленів,
Як усміхалася червона калина
І степ широкий серце веселив...
І причувається — деś пісня за горою
Лунає: „Ой, гук, мамо, гук!“...
І сльози капають холодною росою...
Кругом його гуде безсонний жук.

На сей раз вибачайте, люде!
Се баєчка не вам;
Нехай вона не спомин буде
Мальованим Стівбам.

Л. Глібов.

ПРОСЬБА.

Раз писали мужики
До свого владика:
„Архирею,“ — пишуть, — „наш!
Ясний та великий!

„Церква наша з давніх літ
Перейшла ні нащо.
Кілько є у нас святих —
Всі стали ледащо.

„Матір Божа на дошках
Згорбилась, зігнулась,
Апостоли розійшлись,
А Варвара здулась.

„Миколай від хробаків
Порохном узявся.
Сам Спаситель на вратах
Повздовж порепався.

„Миколая нам позволь
На-ново зробити,
Матір Божую з боків
Клинцями забити.

„Апостолів всіх у ряд
Дручками зігнати.
Спасителя на вратах
Щоб на шпуги взяти.

„А з Варварою уже
Нічого робити:
Коли вона здулась так,
То кажи закрити“.

С. Руданський.

ЖВАВИЙ ХЛОПЧИК.

Був собі Хлопчик дуже жвавий,
Моторний і цікавий;

До всього придивлявся

І пильно прислухавсь;

Що між собою скажуть люде —

Почує, довго не забуде,

Наслухавсь він, що дуже довгий світ,
Куди не глянь — все світ, ні тина, ні воріт.

От, як діждали літа,

Придумав він побачить того світа
І на комору зліз; як глянув — аж зрадив.

„От, думає, як би я полетів

Далеко, аж у степ... І! добре б нагулявся

До вечера-б до-дому не вертався;

Літав-би я туди що-дня“...

Де не взялась Свиня

І стала чухать об драбину

Багном обляпаную спину,

Та так-же тре, аж снасть тріщить.

А Хлопчик на Свиню „чу-чу, чу-чу!“,
кричить...

Посунулась драбина і упала;

Свиня захрюкала і драла,

А Хлопчик на весь двір заголосив,

Як крейда побілів,

Забув і довгий світ, забув і степ широкий;

Страшний йому зробився дах високий...
Хотів уже скакати—
Була-б тоді нахаба!
На щастя вийшла з хати Баба
І кинулася рятувати.
„І як ти тут, питає, опинився?“
За Бабу Хлопчик ухопився.
„Я, каже зліз,—драбина тут була.
А чорная Свиня прийшла
І чухаться тут заходилась,
Драбина хить—і повалилась,
Зоставсь я горі... перелякавсь"...
— „Ох, мій голубчику маленький!
Ще добре, що zostавсь!
От, якби впав, і був-би неживенький,
І горенько-б тоді було...
Чого-ж тебе туди знесло?“
— „Бабусю!“—каже він,— „хотів я поди-
виться,
Чи дуже довгий світ“.
— „Гай, гай! дивився-б із воріт,
А лізти високо малому не годиться.
Ти, може, й світ хотів би облітати?..
Тепер минулося, а вдруге не минеться;
Бач, в грудях сердечко, неначе пташка,
б'ється
І рученьки, і ніженьки тремтять“.

Скажу я вам, не тільки що дитині,
Як мудрий дід мовляв мені колись,
Що вік живи, учися, стережись
І памятай, що є на світі Свині.

Л. Глібов.

ВОВК ТА ЯГНЯ.

На світі вже давно ведеться,
Що нижчий перед вищим гнеться,
А більший меншого кусає та ще й б'є,—
Затим, що сила є...
Примір не довго показати,
Та—цур йому!—нащо чіпать...
А щоб кінці як небудь поховать,
Я хочу байку розказать.

Улітку, саме серед дня,
Пустуючи, дурне ягня
Само забилося до річки,
Напитися водички.
От, чи пило, чи ні,—глядить—
Аж суне вовк—такий страшенний
Та здоровенний!

Та так прями́сінько й біжить
До бідного ягнати.
Ягнати нікуди тікати;
Стоїть, сердешне, та дріжить...
А вовк, неначе комисар, кричить
(Він, щоб присікаться, знайшов причину):
„Нащо це ти, собачий сину,
Тут каламутиш берег мій,
Та квапиш ніс поганий свій
У чистую оцю воду?
Та я тобі за цю шкоду,
Ти знаєш, що зроблю?—
Як муху задавлю!“
— „Ні, паночку,—ягня йому мовляє,—
Водиці я не сколотив,
Бо ще й не пив;
А хоч би й пив, то шкоди в тім немає,
Бо я стою зовсім не там,
Де треба пити вам,
Та ще й вода од вас сюди збігає.“
„Так це б то я брешу?“—тут вовк йому
гукнув.
„Чи бач! ще і базікать стало...
Такого ще поганьця не бувало!...
Здається, ти й позаторік тут був
Та капості міні робив?... Тривай же!
Ти думаєш, що я забув?“

— „Помилуйте!“ — йому ягнятко каже:
„На світі я ще й году не прожив.“
— „Так брат твій був...“ — „Нема
братів.“ —

„Так, може, батько,
Коли не дядько,
Або ж хто-небудь з ваших був...
Хіба не знаю я, не чув,
Що ви мене б іззіли,

Якби вловили?
Собаки й вівчарі твої,
Усі ви — вороги мої:
Од вас міні життя немає...
Ще мало я терпів?“

— „Так чим же я вам досадив?“ —
Ягнятко, плачучи, питає.

— „Цить, капосне, либонь не знає...
Ще й огризається, щеня!
Що ти за птиця?! ти ягня!
Як сміло ти мене питати?
Вовк, може, їсти захотів!...
Не вам про тее дурням знати!“

І вовк ягнятко задавив...
Нащо йому про тее знати.

Що, може, плаче бідна мати
Та побивається, як рибонька об лід:
Він—вовк, він—пан, — йому не слід...

Л. Глібов.

ВАРВАРА.

Перепродав раз кацап
Усе серед Бару,
І на продаж тільки мав
Ідну Варвару.

Аж приходить наш мужик,
Шапку поправляє.
„Чи є у вас Миколай“?—
Кацапа питає.

— „Нету, братец, — каже той, —
Тільки зараз будя“.
Та Варвару живо зняв
Тай до халабуди.

І кісткою раз мазнув, —
І чаша закрилась,

Мазнув іще кілька раз,
І митра вродилась.

Ще мазнув раз,—і обруч
Обвів наокола
І бігцем до мужика:
— „Вот тебе Микола“.

Але мужик собі став,
Під боки узявся:
Як поглянув на лице—
Так і засміявся.

„Що Микола то вже так,
Правдива Микола!..
Щоби тобі волосок!..
Вся борода гола!“

— „Нешто хочеш баради?—
І барада будя“!
І з Варварою мерщій
Знов до халабуди.

Вибігає, кругом глип,—
Мужика й ні пари!
А тут баба, як на злість,
Питає Варвари.

Прокляв кацап мужика
І бабу до лиха.
Ставить образ на стілець
Та й промовив стиха:

— „Не требуй он баради,
Єнтакая харя!—
І ещо би била раз
З Міколи Варвара“.

С. Руданський.

ПРИТЧА ПРИ КРАСУ.

Аристотель мудрець Оле сандра навчав
І такий йому вірш у альбом написав:

Більш ніж меч і вогонь і стріла і коса
Небезпечне оружа—жіночка краса.

Тільки мудрість, наука і старші літа
Подають проти неї міцного щита“.

Аристотель мудрець по садочку гуля,
Бач Аглая іде і очима стріля!

Та Аглая, котрої надземна краса
Звеселяє людей і самі небеса;

Та їдких її слів і шпаркого ума
Всі боялися, навіть цариця сама.

Ариостятель дівчині гаразд придививсь,
Як повз нього ішла, низько їй поклонивсь

І промовив: „Аглая, благаю, молю!
Над всю мудрість, над сонце тебе я люблю.

На часок—волосок вволи волю мою,—
Чого хоч зажадай, я для тебе зроблю!“

Усміхнулась Аглая: „Се ж почесть мені,
Що на мні зупинив свої очі ясні

Той мудрець, що пишаєсь ним Греція вся:
Що умом обняв землю, зглубив небеса,

Я твоя, що захочеш, зо мною чини,
Лиш одну мою просьбу в тій хвилі сповни

По саду тім, де вьються доріжки круті,
Пів години мене провози на хребті“.

Усміхнувся мудрець. Дивні примхи в
дівчат!
Та дарма! Обіцявсь, то вже годі бурчать,

І хламиду він зняв, і ручкує піском,
Його очі Аглая закрила платком
І сидить на хребті й поганяє прутком.

Так заїхали враз аж на площу садка,
Де під тінню дерев, край малого ставка,

Олександр сидів, його мати й ввесь
двір, —
Срібний сміх там лунав і пісні й
бренькіт лір.

І Аглая кричить: „Ну, мій ослику, ну!
Ще хвилиночки дві, ще хвилинку одну!“

Аж у круг двораків його дівка пуста
Завела і зіскочила живо з хребта,

І платок із очей поспішила ізнять....
Що там сміху було, то й пером не
списать!

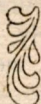
Аристотель мудрець Олександра навчав
І такий у альбом, йому вірш написав:

„Більш ніж мечь і вогонь і стріла і коса
Небезпечне оружжя — жіноча краса.

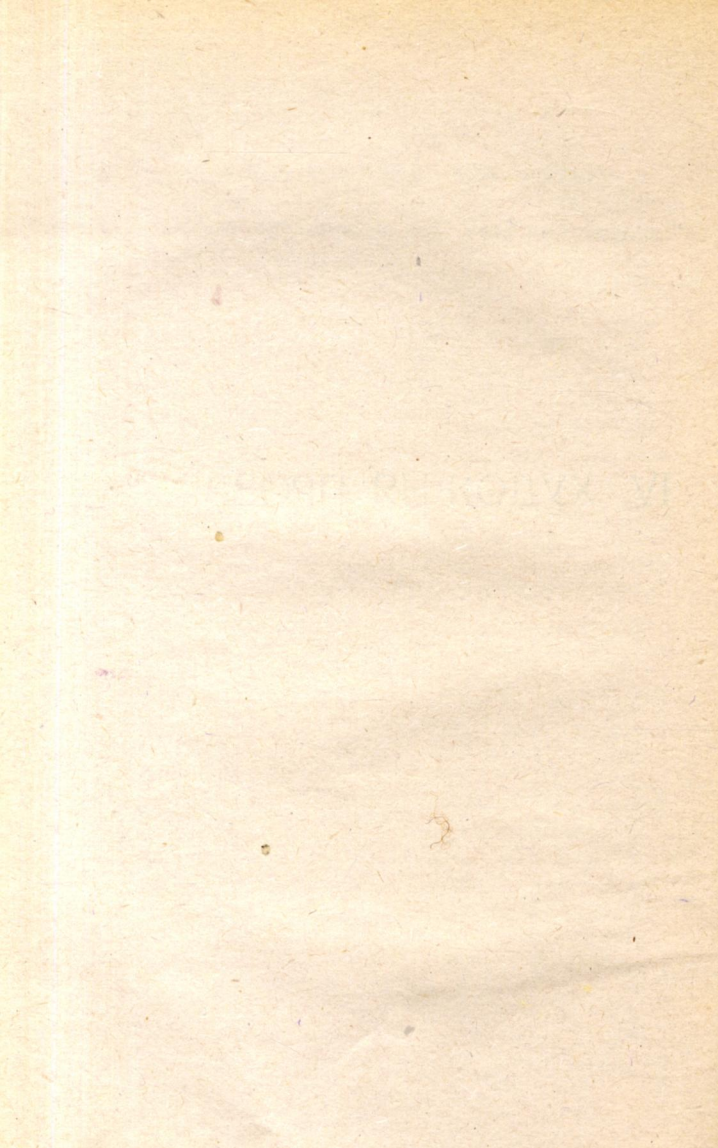
А ні мудрість, наука, ні старчі літа
Не дають проти неї міцного щита.

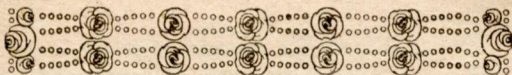
Це я сам досвідивсь: лиш мертвець
та сліпець
Може быть проти неї надійний борець!“

І. Франко.

IV. ХУДОЖНЯ ПРОЗА

АЙША ТА МОХАММЕД.

Садок у Мохаммедовій оселі. Айша в малій виноградній альтанці сидить і їсть солодощі, лівиво відкинувшись на низенькому ослоні, вкритому великим килимом. Мохаммед проходить і мовчки сідає коло її ніг край килима.

Айша. Коханий, глянь на мене.
(Мохаммед мовчки переводить погляд з простору в той бік, де Айша).

Айша. Глянь на мене!

Мохаммед. Та я ж дивлюсь.

Айша. Ти дивишся й не бачиш!

Так дивляться на дерево, на камінь, на стіну, на колоду... Я не знаю, ще там на що, але не на дружину, не на свою кохану!

Мохаммед. Я не знаю, чого ти хочеш, Айше.

А й ш а. Ти не знаєш?!
Я хочу, щоб мене любив Мохаммед!
Мохаммед. Хіба ж я не люблю?

А й ш а *(не слухає.)* Мене любив і більш нікого.

Мохаммед. На що бажання?
То все одно, якби ти забажала,
щоб лиш тобі самій світило сонце,
тобі самій служив вогонь. Від того
не стало ж би тобі ані ясніше,
ані тепліше, ніж тепер, як мусиш
ти те добро з усім живим створінням
на рівні поділяти, тільки иншим
було б від того в світі жити гірше.
А й ш а Ти першій милій не казав та-
кого,

Хедіджа слів таких не вислухала.

Мохаммед *(опанувавши збентеження)*.

Ну, щож. се правда, я їй не казав
сих слів, так се тому, що...

А й ш а. Що любив ти
її безмірно більше, ніж мене!

Мохаммед *(провадить не вважаючи на її вибух)*.

... так се тому, що й сонце перший
промінь

чомусь одному завжди віддає,
найпершому, що стрінеть ся.

А й ш а. Неправда!

Не перший промінь, все своє про-
міння
ти їй віддав, мені лишив ся від-
блиск

тьмянний, холодний...

М о х а м м е д. Айше! І не сором
тобі таке казати? Я холодний
до тебе? Що ж би ти на те сказала,
колиб тебе я пестив тільки так,
як першую дружину, ту Хедіджу,
що ти їй заздриш так?

А й ш а. Того не знаю.
але я бачу добре, що ніколи
ти не любив мене так, як її,
не любиш і тепер, тай не полюбиш, —
ніколи я її не переважу
в твоєму серці.

М о х а м м е д. Не годить ся, Айше,
так мертвим заздрити. Хедіджа вмерла,
і шкодити тобі нічим не може.

А й ш а. О, якби дав Аллах, що б не
вмірала,

то може б я її перемогла.

М о х а м м е д. Я глузду в сих твоїх
словах не тямлю.

А й ш а. Скажи по правді, де ти був
сьогодня?

М о х а м м е д. Та що тобі? Хіба не все
одно?

А й ш а. Ти був на кладовищі! на мо-
гилі

Хедіджиній! Я зараз те пізнала!

По очах бачу. Не одуриш, ні!

М о х а м м е д. Навіщо б мав дурити?

Так, я був там.

Хіба се гріх—пошанувати пам'ять
людини, що була мені жоною?

А й ш а. І я тобі жона, проте не будеш
вчащати так до мене на могилу.

М о х а м м е д. Не спокушай Аллаха.

Невідомо,

хто з нас до кого прийде на могилу,
одно відомо—я від тебе старший
і на багато літ.

А й ш а. Либонь настільки,
як старшою була твоя Хедіджа
від тебе?

М о х а м м е д. Так, щось коло того
певне.

А й ш а. Ти взяв її таки зовсім старою?

М о х а м м е д (*похмуро*)

Я вже тобі не раз проте казав,
та ти й сама незгірше знаєш.

А й ш а. Дивно,
чому про се не можна споминати?
Хіба не все одно тепер для неї?
Стара чи молода, бридка чи гарна
була вона, коли за тебе йшла—
однаково ж її нема на світі,
М о х а м м е д. Се гріх—радіти так з
чужої смерті.

А й ш а. Я не радію... А скажи по
правді,—

вона була коли хоч трошки краща,
чи все така була, як отоді,
коли вже я її пізнала?

М о х а м м е д. Айше,
навіщо се питання?

А й ш а. Ну, скажи,
була вона коли така, як я? (*Нахи-
ляється до Мохаммеда*).

М о х а м м е д (*глянув на Айшу*).
Найкраща ти з усіх жінок на світі
живих і мертвих і ненарождених!

А й ш а. Ти завжди думав так?

М о х а м м е д. Як тільки вглядів.

А й ш а. А чом же ти мене тоді не
взяв?

І я ж тебе одразу покохала.

(*Мохаммед мовчить*).

А й ш а. Тоді жила Хедіджа!.. Ну скажи,

чому при ній не міг ти взяти другу?
Вона була богата,—через те?
Мохаммед. В той час я вже багат-
ший був від неї.

І ти не думай, що вона купила
мою прихильність грішми.

А й ш а. Ох якби
могла я думать се!.. Але за гроші
нікого так не люблять у могилі!
Таж ти три троки жив у самотині
по смерті жінки першої, а потім,
як тільки взяв мене, взяв десять ин-
ших...

Як і завіщо можна так любити
стару, негарну, навіть мертву жінку?
і зневажати гарну, молоду,
кохану і закохану, живу?

Мохаммед. Не рвися, люба, і не
рви мене.

Є таємниці в Бога,—їх збагнути
не важмо ся.

А й ш а. Кажи! Я хочу знати!

Мохаммед. Якби ж я сам те звав..
(Подумавши).

От ти сказала:
стару, негарну... І в моїх очах
вона ні гарною, ні молодою
ніколи не здавалась. Не скажу я,

що я не бачив і не завважав
того нічого: я злічив всі зморшки
у неї на обличчі... Літ її
мені й сусідки не дали б забути...
але в ній щось було... щось вічне,
Айше...

Мені здається, що воно живе,
і дивиться на мене крізь могилу,
і голосом таємним промовляє,
і всі мої слова та думку чує...

А й ш а. А тее вічне є в мені, коха-
ний?...

Є чи нема? Скажи! (*Мохаммед мов-
чить*).

Що ж ти мовчиш?
(*Мохаммед мовчки встає і йде з аль-
танки геть, Айша падає до долу на
килим і ридає в безсилій лютості.*)

Л. Українка.

МОЄ СЛОВО.

Білими губами у-півголос буду вам
казати за себе. Ні скарги, ні смутку,
ні радості в слові не чуйте!

Я пішов од мами у біленькій сорочці, сам білий.

З білої сорочки сміялися. Кривдили мене і ранили.

І я ходив тихенько, як біленький кіт.

Я чув свою підлість за тихий хід і кров моя дитяча з серця капала.

А спав я у наймленій хаті посеред брудних туловищ, сплєтених распустою.

Листочок білої берези на сміттю.

.....

Я скинув мамину сорочку. Мій дитячий світ і далеко покоління мужицьке лишилося за мною.

Переді мною стояв новий світ, новий і чорний.

Я ловився за його поли, а він згідно глядів на мене.

Як жебрак маленький...

Я зацікавився із болю. І мовчав я довгі, довгі роки.

Мої слова невимовлені, мій плач недоплаканий, мій сміх недосміяний!..

Лягли ви на мене, як лягає чорне каміння зламаного хреста на могилу в чужині!

.....

Я знайшов товаришів.

Вони погодилися з новим світом.
Я говорив їм про мій покинений і про новий, що кривдив нас.

Казали, що брешу.

А я рвався і падав у болото із зне-
силля, і не уступав.

Сказали, що я брехун іще раз.
І покинули мене.

А як я плакав, то мама ридала:
— Ти сам з собою будь, бо пани тебе
не приймуть.

Не покидати було мене.

І лишився, як корч лугу серед поля.

.

Я сидів посеред піль.

Мої думки снувалися довгими ски-
бами плодючої ріллі. Ссали землю і го-
дували мене самотою.

Іще приносили солоний піт і тихі
пісні, що снувалися за орачем, за плу-
гом і за погоничем. І поїли мене тим
спокоєм, що мріє над ярмами волів у
плузі.

Бачив я ще маленькі огники між
маленькими пастухами і вівці по полю.

Я тут буду, як буйний вітер, пану-
вати, заспіваю свою пісню!

.
Я сотворив собі свій світ.

Праворуч мене сине поле і чорні
скиби, і білий плуг, і пісня, і піт со-
лоний.

Ліворуч чорна машина, що з черво-
ного рота прокльоном стогне.

А в серці моїм мій світ шовком
тканий, сріблом білим мережаний і пер-
лами обкинений.

У своїм царстві.

.
Буду свій світ різьбити, як камінь.

Слово своє буду гсстрити, як кре-
мені моєї душі і намочене в труті-зіллю
пускати буду наліво.

І слово своє ламати буду на ясні
соняшні промінчики і замочу його в
кожній річці, і пускати буду направо.

А свій камінь буду різьбити все,
все! Аж на могилу свою його покладу,
як мертву красу.

А вишня в моїх головах візьме всі
мої болі на свій цвіт...

.
А в своїм світі я живу, живу!

Як безумний, бреду хмарою своєї
фантазії.

Сто раз розпускаю сили своєї душі,
щоб далекими світами одшукати мені
щастя моє...

По тихому ставу моєї минувшини
пливуть неводи сердечних моїх бажань,
щоб виявити всі ясні хвилі життя мого.

Але неводи рвуться і не годні ні-
чого зловити.

Вертають до мене помучені і без
нічого, як мужики з лану.

І я смутний дрімаю на хмарах.

А як грім трісне, то я здіймаю чоло
вгору наново.

І лечу, лечу на чорних хмарах.

Золотою стрілою прорізую світляні
висоти.

В чорний чупер ховаються звізди,
як у горну хмару.

Студені хмари од моїх очей теплим
дощем спускаються на землю.

Але сонця дійти я не годен.

І падаю з високости в долину.

Як старий жовняр деревляними но-
гами блукає, так я блукаю.

А крила гояться і я знову лечу до
сонця, до щастя...

І знов ріжу зводи небесні і падаю.

.....

Я був щасливий.

Коли я глядів дитиною на мамини очі, як по їх сūнулися пречисті хмарки щастя—я був щасливий

А тепер на ті очі смерть долоню поклала.

А я шукаю щастя під небом і падаю...

Василь Стефаник.

КАІН.

Каїн голос до тебе здійсмає, Ісусе розіп'ятий...

Каїн перед тобою—слухай, Ісусе!

Каїн страждає, страждає безмірно більше від усіх розіп'ятих—усіх мучеників світа.

Тих мордували люде,—його—Дух...

Ті захист знайшли в раю,—цьому ж нікуди сховатись—від себе самого нікуди втекти...

Каїн голос до тебе здійсмає, Ісусе замордований—

Ти щасливий, ти багатирь!

Ти тільки хрест свій двигав...
Тебе тільки по обличчю били і сікли,
і терном вінчали...

Ти тільки вмер!..

А душа твоя, ясна і тиха, йшла
поперед тебе, саявом оточена...

І тіло твоє чужі ноги топтали—
чужою слиною запльовано очі твої...

Ти безвинний...

Ти радісно вмірав за друзі свої.—

О, багатирю! Ситий, щасливий багатирю!..

.
А я брата мого, я кохання своє
вбив булавою!..

І мене за те не били, не сікли, не
розпинали...

Чи чуєш ти—як страшно се! . . .

Мене не розіп'яли на хресті. Я живу — я не можу вмерти!..

І брат мій не клене мене...

Він не чує! Він мене не бачить!

Він—мертвий!..

Його очі скляні, помутніли...

Гидкі, зелені мухи червлять в них!..

Тіло його холодне, синє...

Повзе гад і віпнеться в його мертве
серце, заслинить його і закаляє...

Се тіло,—що я його зробив мертвим!..
Се живе, молоде, рожеве, радісне
тіло, що я його вдарив булавою...

Він не чує мене—він мене не знає...

Він—не живий!..

Він щасливо всміхається мертвими
устами...

Він... спить!

Чуєш? Він спить, коли черва повзе
по йому?!

Він осміхається, коли галич чорна
лопоче над ним смердючими крильми...

Він болізно кривиться, коли розпач
мій торсає його й підіймає!

І хилиться та бідна, мертва та
кохана голова розбита,—така немічна,
така страшна...

.

Ісусе! Щасливий, замордований Ісусе!

Ніколи ти не вив так,—ніколи так
не страждав!..

Ти не розумієш мене, ти мене не
чуєш, так як і брат мій не чує мене...

Ви мертвяки! ви трупи, ви щасливі!

.

.

Ісусе! ти творив чуда... Ти воскрешав?

Я тобі не вірю!

Ти не воскрешав ніколи, бо ти не
здібен знати мук убійника!

Ти ж воскрешав померлих—але
забитих не воскресив!...

Безсилий, нікчемний своїм малень-
ким стражданням, Ісусе!

Я погорджую тобою! Я—Каїн...

Ти, облуднику, що вдаєш смерть,
щоби воскреснути потім в гордині і ра-
дощах!..

Ти ніколи не страждав, бо страж-
дав ти по добрій волі, бо страждав ти
за других—не за себе!..

Твоє страждання—то милостиня,
кинута од столу багатого голоті!.. Се
крихти твого щасливого бенкету...

Ти не відаєш—ти не знаєш, ти не
годен пізнати Каїнової муки!

О, благословенний! о, спасителю!
Ти, ще нікого не вбив, не скалічив, не
покривдив...

Ти прощаєш убійників? А спитав
ти, чи простять їх забиті ними?..

Мертві уста скажуть болізним
усміхом:

„Одійди брате! Прощаю тобі мою
смерть...”

„Одійди... Лиши мене в супокою...
одійди...

„Вже ти непотрібний, чужий—не цікавий...

„Одійди—прощаю тобі“...

.

А чи спаде черва, що точить трупа?
Чи зворухнуться груди—засміються
очи?..

Чи оживе він і встане після акту
пробачення?..

Ісусе! ти не відчуеш того, ти ніколи
не пізнаєш того, щасливий Ісусе!

Бо якби зрозумів ти—само існування
твое стало би абсурдом, безглуздою
нікчемною комедією...

Ти б сконав, ти б захлинувся у
соромі, ще перед народженням своїм! . .

О, мученику!

Ти обіцяв розбишакам, що вийдуть
з тобою в рай,—а обіцяв ти їм, що
воскресиш забитих ними?..

Сироту ти втішаєш ласощами, не
воскресивши мами!..

.

А, може, ти, задивившись у власну
муку свою, не помітив того, що плюнув

у душу убійника, обіцяючи йому рай без
воскрешення забитих?..

Може, ти воскрешати вмієш?..

Отсе я, Каїн—більший своїм страж-
данням від усіх хрестів світа...

Отсе я—Каїн—велитенським своїм
тілом, що знає тільки біль та погорду,
що ніколи не кориться, не благає,—до
твоїх цвяхами пробитих ніг припадаю...

Ось я, принижений, качаю голову
свою шалену в пилюці...

Воскреси замордованих!—невинно
забитих!!

Не треба нікчемних слів пробачення!

Треба життя!!

Гору убийства зіпхнути треба з
грудей...

Ісусе!!!

Замордований!!!

Чи чуєш?..

Сава Крилач.

З „INTERMEZZO“.

*

*

*

Ми таки стрілись на ниві і мовчки
стояли хвилину—я і людина. То був

звичайний мужик. Не знаю, яким я йому здався, а крізь нього я раптом побачив купу чорних солом'яних стріх, затертих нивами, дівчат у хмарі пилу, що вертають з чужої роботи, брудних, негарних, з обвислими грудьми, кіслявими спинами.. блідих жінок у чорних подертих запасах, що схилились, як тіні над коноплями... пранцюватих дітей в суміш з голодними псами... Все, на що дивився й чого неначе не бачив. Він був для мене наче палічка дирижера, що викликає раптом з мертвої тиші цілу хуртовину звуків.

Я не тікав; навпаки, ми навіть почали розмову, наче давні знайомі.

Він говорив про речі, повні жаху для мене, так просто й спокійно, як жайворонок кидав на поле пісню, а я стояв та слухав і щось тремтіло в мені.

Ага, людське горе, ти таки ловиш мене? І я не тікаю? Вже натяглися ослаблені струни, вже чуже горе може грати на них!

Говори, говори...

Що говорити? У сім зеленім морі він має тільки краплину. До кого прийшла гарячка та подушила діти, тому

ще легше. На иншого зглянеться Бог...
А в нього аж п'ять років, як вітряків,
щось треба кинуть на жорна.

„П'ятеро діток голодних чомусь не
забрала гарячка“.

Говори, говори...

Люде хотіли голіруч землю узяти,
а тепер мають: хто їсть сиру, хто ко-
пає її в Сибірі... Йому ще нічого: рік
лупив воші в тюрмі, а тепер раз на
тиждень становий б'є йому морду...

„Раз на тиждень б'ють людину в
лице“.

Говори, говори!

Як тільки неділя—люде до церкви,
а він „на явку“ до станового. А все
таки менша образа, як від своїх. Боїся
слово сказати. Був тобі приятель і одно-
думець, а тепер може продає тебе ни-
шком. Відірвеш слово, як шматок серця,
а він кине його собакам.

„Найблизша людина готова продати“.

Говори, говори...

Ходиш між людьми, як між вовками.
Одне—стережешся. Скрізь насторожені
вуха. Скрізь простягнені руки. Бідний
в убогого тягне сорочку із плота, сусід
у сусіда, батько у сина.

„Між людьми, як між вовками“.

Говори, говори...

Людей їдять пранці, нужда, горілка,
а вони в темноті жруть один одного.
Як нам світить ще сонце і не погасне?
Як можемо жити?

Говори, говори. Розпечи гнівом не-
бесну баню. Покрий її хмарами твого
горя, щоб була блискавка й грім. Освіти
небо і землю. Погаси сонце і засвіти
друге в небі. Говори, говори...

М. Коцюбинський.

ДВА ШУМИ.

Ліс шумить...

Скажеш собі сі два слова і де-б не
був ти, що-б не стояло перед твоєю ду-
шею—сих два слова овіють тебе чарами,
почувеш лоскіт вітра на щоці, зазвучать
якісь голоси невидимі, і серце затужить
чогось, і стане зимно трошки і трошки
лячно.

Осьпіваний шум, прекрасний шум!
Вічно скорботний, вічно зовущий і пла-
чущий вічно і всепокоряючий. От день

ясний, украшений сонцем, просяяний гострими стрілками променів звучащих. День, коли все здається щасливим, зачарованим в radoцax, мов відбувається безконечне весілля, заворожене навіки, коли сьвяткує сама природа—здається, хто в силі побороти се море радости, замути ти сірістю небо?

А зашумить ліс, заговорить тисячею голосів, заплаче тисячею плачів—і бездонна печаль розкриє перед тобою чорні очі свої, прокричить зловіщим карканем глибина передвічного суму і зваляться на душу твою всі не виплакані сльози... То сльози сьвіта цілого випило сонце і наситило ними потім кождий говорящий листок. То вітер збирав цьвіти скорби по далеких осінніх полях, по пустинях сонцем палених, по морях забутих, по всіх закутинах, де живе і плаче чоловік. Зібрав—і на крилах приніс тут, розкидав розпорошив по всьому лісовому простору і торкає тепер тужні струни тужної арфи.

І яку б найпустотливійшу радість не кинув ти сюди в темно-зелену глибину сього шуму—вона заплаче тут, а сьміх твій розільється безцільно, як вода в пустині, не збудивши до сьміху нікого; ве-

селий звук потоне, мов камінь у морі, а той, хто хотів роздуватися, сяде на мохом поросший камінь і великими зажуреними очима буде глядати в лісі причини своєї тоски. І питати буде тіней лісових, богів пущі, владик борів і нетрів непроходимих—що я вам зробив, що ви серце мое тугою наповнили? Звідки сі сльози на очах, чому воскресають поховані спомини і мучать і крають душу?..

І притулиться до громом розбитого пня і заплаче. І заплачуть з ним берези самотні, заблукана верба, мов невістка в чужім краю серед людей чужих. Хтось застогне у лісі далеко, потім ближче... Стріпоче птиця крильми, хрусне гилка, а потім потоне все в могутнім хоралі, в шумі віковичнім.

Вслухайся тепер.

Чи не чуєш в тім морі своєрідної струни? Вслухайся.

Вплітається тонкою, безперервною ниткою, але так само невпинно і вічно звучить, так само рівно стелить свою стежечку до небес.

То лісові ручаї шумлять.

Веселі, радісні, тихомельодийні і дають ноту радости в музику лісових шу-

мів. І сьміється і вьється тонесенький голосочок, завиває-обвиває мов туманом пахущим, прозористим, осьвітленим. Ти сячу слів наговорить тобі в одну хвилю, як дівча що прибігло у хату з китицею оброшених цьвітів і одразу хоче оповісти усе: і як черевичок у воду упав, і як скакали вівці з гори, а сонце сьвітило поміж гиллям груші. І о чім не думав би ти, ідучи до сьвітлих шумів—однаково заслухаєшся і усьміхнешся мимоволі.

Пташина скочила до води. Верть-верть хвостиком. Верть-верть... Стрибнула на каміньчик, повернулася туду-сюда, знов стрибнула. Дзьобнула водиці. Раз, два. Задерла головоньку—і нараз пурхнула. Сіла на ближчу гилочку, цьвірінькнула—і щезла в гущавині. Нема пташки. Лиш етрумочок жу-жу-жу. А сусідній жу-жу-жу. А там далі жу-жу-жу. І ще далі жу-жу-жу. Жу-жу-жу та й жу-жу-жу. З каміння острів зроблять, з калюжки озеро, зелене зеркало.

І не телепають тут козлоногі лісовики, трави притопчуючи, а лиш ельфи веселі водять беззвучні танки і росу пьють з похилених квіток. Власною красою зачаровані глядяться в воду нарциси і не

зводять очей зі своїх очей. Добрі феї
ранками миють сніжнобілі свої шати, а
вечорами хором сьпівають нечутні мо-
литви невидимим своїм богам. Поет тут
лісню складає своєму серцю, ростить свою
душу і крильми возноситься. Сам Бог тут
спочиває натомленим людською гризотою
оком і благословить усьміхом зелений
моріжок і срібну нитку струмкову і шу-
мик тонесенький.

Шумику, шумику... милий мій
шумику...

Г. Хоткевич.

НА РОСКОШІ.

I.

Край села—чепурненька, нова, але
бідна хатка в маленькому подвіррі; за
двором—грядка городу, а далі—рівний
степ. За хатою—маленький, молодий
вишняк.

По двору пораяється господарь—за-
палений та закурений. Випряг коня, зтяг
плуга, походив по двору, прибіраючи

все до місця, далі потягнувся і став біля тину. Постояв трохи, послухав чогось, підвівши голову, далі підступив ближче й схилився на тин.

— Панасе! йди вже, а то діти поснуть... та й куліш прохолоне! — гукнула з порогу молодиця. Потім помалу підійшла до чоловіка.

— Чого ти слухаєш тут, Панасе? — привітно й цікаво спитала вона, кутаючи плечі в хустку.

— Чуєш? — кивнув Панас головою в той бік, де за яром манячів панський густий сад, обнесений мережаним та мальованим штахетом.

— А що? — стала прислухатись молодиця.

— Соловей...

— О... я ще сьогодні вдосвіта чула, — промовила жінка. Далі схилилась на тин поруч із чоловіком, щільно притулилась до нього плечем і стала слухати.

Зразу з її обличчя спливали, мов водою змиті, хатні невсипущі клопоти, а в очах замість буденної турботи засяяло на хвилину щось дівоче, жартовливе.

— А знаєш, що я скажу тобі,—про-
мовив з опаскою Панас,—це—наш.

— Е, ні!—не згожувалась молодиця,—
наш прилітає пізніше, коли вже вишні
одцвітуть. Та в цього й мова не така,—
додала вона, прислухаючись до солов'я,—
наш, пестунчик тихенький, співає—як
у сопілочку грає, ніжно, тендітно, а це
бач який горлатий!

— Отже завіряю, що це наш!—уперто
стояв чоловік,—ти прислухайся краще.

Замовкли обое, слухають.

Соловей двічі задирливо тьохнув і,
не переводячи духу, зашабарчав щось
довге-довге.

Здавалось, крутив швидко срібними
та золотими голками, вплітаючи ніжне,
тонке як павутина мережево, заплутане,
довге та хитре. От-от, здається, увірве
нитку, зіб'ється—так ні: викрутить таки,
виведе кінці, ще й радо-весело тьохне
на останку, мов засміється. Далеко й
лунко оддавався голос солов'я, і бре-
ніла в йому пиха й погорда пестуна й
улюбленця густого та буйного парку.
Проте і чоловік, і жінка вчували в йому
привичним вухом знайомі трелі і впізна-

вали гутірку свого давнього приятеля, сусіду-співуна.

— Гм... а може й наш,—не вірить уже собі жінка.

— Та наш!—з легеньким жалем завіряє Панас,—я його де хоч пізнаю. В панському саду просторіше то й голос оддається дужче.

— Ах ти ж, вражий соловейку,—шкодувала тихо молодиця.—Це, бач, викорчували старий вишнячок, а в молодняку не схотів.. погордував...

— Вони вередливі, я тобі скажу, ці солов'ї.

— Ходім лиш до вечері,—промовила вона зітхнувши.

— Я довго й боявся—таки переманили вражі пани!—зітхнув і Панас, підводячись із тину.

Глянув ще раз на панський сад, на село: по селу дрібненькі, рідкі та низенькі садки, як бур'яни; у панів—як на вибір: дерево густе та кучеряве, як ліс. Здавалось, що й дерево позлазилось із усього села на панські роскоші.

Панас похитав головою:

— Та й де оте ти бачила, щоб він

тут остався, коли під боком таке царство й панство. .

II.

В темній гущавині сада розсипаються тихі, меланхолійні згуки рояля і разом із духом коханих троянд вилітають за сад, що глибоким ровом одгороджено од селянських хат. Під садом товпляться темні силуети селян, вільно гомонять у вечірній тиші.

— То й довго прогостює він у вас?— питає цікавий чоловічий голос у жінки, що, згорнувши на грудях руки, стоїть серед гурту.

— Не можна йому довго,—діловито, але з схованим легеньким смутком казала жінка,—оце завтра поїде до панів у Боровики, пробуде там, казав, днів зо три, а там заїде додому, візьме свої пакунки, та й на станцію поїде.

— Приїхав до матері в гості, а мати, мабуть, мало й бачила його?—допитувався той же голос.—Чи днів же хоч зо три був він дома, чи може тільки вночі, як спить—тоді тільки й бачила його?

— Чого ж не бачила?.. бачила, дякувати Богові,—якось ображено одповіла жінка. Далі перегода додала з погордою:— не цураються люде, то й слава Богу.

— Звісно—у нього своє діло, а в нас своє,—устряв у розмову інший голос.— Чого він не бачив тут у селі, щоб день-у-день сидіти тут? Одрізану скибку хліба скільки не тули, кажуть,—вже не приросте.

Жінка хотіла щось одповісти, але тільки зітхнула й замовкла.

— А чи правда, тітко, що вашому Семенові дарували в городі золоті та срібні дарунки?—спитав хтось. Далі з усіх боків жінку почали сіпати запитуваннями: чи правда, що Семена сам царь слухав? що він, як виходить співати—надіває золоту одєжу? що платять йому за кожную пісню по сто карбованців?

Жінка повеселішала, мов оджила. Вона охоче розповідала про все, що вдалося випитати од сина. Смуток, що спливав часом у неї в очах, ховався й лице сяяло гордощами.

Високо над садом, здавалось, під саме небо жайворонком, шугнув із зелення чистий, як криця, викоханий та випещений, оперний тенор і високо над хатами села полинула якась арія.

Розмова під садом увірвалась, усі замовкли.

... Тебѣ одной я посвятилъ

Разсвѣтъ печальный жизни бурной...

Чужим, далеким смутком розстелявся голос, тремтів невідомими сльозами-искрами.

Стоїть мати в гурті, не ворухнеться,—очі широко відкрилися, лице напружене: здається—хоче щось упіймати ухом знайоме, рідне.

Але згуки, такі лагідні й привітні до когось, линули кудись мимо, до неї суворі й німі.

„Ольга, я тебе любив“—механично шепчуть її губи перехоплені слова, сама кліпає очима, з мукою шукає якогось таємного в цих словах змісту.

— Молодчина Семен!.. от так Семен!.. січе й руба—не вважає на панів,—хвалили артиста, коли після кількох арій замовк його голос в саду...

— От коли б до нього та чабана Микиту! Тоді хай би послушали!

— Таке ти й скажеш!—промовив другий голос,—що ж він співав би з Микитою? хіба—„Ой-по горі вівчар вівці зганяє“?

Всі засміялись.

— Ну що ж?—огризався перший голос,—а то співає щось таке, що чорт в ньому й толку добре.

— Попрохай, Гаврило, хай він тобі заспіває твоєї—жартували з ним.

— Чого ж,—коли б заплатив сто карбованців, заспівав би й по моему!—уперто доводив своє перший.

— То чого ж—продай, Гаврило, волики та найми Семена, хай і тобі заспіває.

Гаврило сердито плюнув у темряві.

Панський гомін у саду затих, забринчав знову стиха рояль і незабаром приєднався до нього Семенів голос. Мотив був якийсь знайомий, хоч слів пісні не можна було зразу впіймати.

Всі замовкли, прислухаються.

...Та й із розуму збився,

Вороному коню

Гей, та й на гриву схилився.

Здавалось, через сад з панського будинку хтось свій рідний подавав до людей голос.

Шелест пішов поміж людьми.

— Нашої! по нашому!..—зашуміли радісно і через рівчак один по одному шугнули в сад; зашелестіли поміж кущами і змовкли, притаїлись.

Мати заздро подивилась їм у слід, але сама не пішла—було чогось ніяково.

А голос рідний, бадьорий, немов розірвавши якісь пута над собою, струсивши, скинувши якусь вагу, вирвався могутній і вільний і соколом полинув над рідними полями.

Стоїть мати одна на майдані, радіє—впізнала:

— Ти ж мій голубчику!.. Ти ж мій соловеечку, синочку мій коханий, дорогий!..—стиха приказує вона сама собі і сміється й радісно руки ламає, і витирає рукавом сльозу, що котиться, як горошина, по зморщеному лицю.

Як поїхав козаченько

Та й у чистеє поле...

Гей!.. аж там бідна дівчинонька

Пшениченьку поле...

І здавалось, проясніло поле за селом, привітно осміхнулись хатки—підсунулись ближче...

Тріснула гилка, в саду щось гупнуло; забубонів стиха чийсь сердитий голос. У різних кінцях саду загавкали собаки й трохи згодом лунав чийсь грубий голос:

— Чого поналазили сюди? Чого не бачили?..

Зашуміли трава й лист у саду, затріщало сухе гилля і з темряви тікали назад люде з ясними обличчями й задуманим осміхом. В усіх до одного поблискували в очах однакові дрібненькі іскорки, як дорогі камінчики. Здавалось—навмисне бігали вони в панський сад за цими іскорками-перлинами і були раді, що хоч по маленькому довелося вкрати.

Довго після того гомоніли люде, пригадували молодощі, співи, парубоцтво і довго сяяв—не гасився в очах у їх той крадений у панському саду дорогий блиск...

С. Васильченко.

СОЦЬКИЙ.

На сходах ганку станової кватири сидів, дожидаючися, соцький Головатий. Становий не виходив у канцелярію.

Весняний поранок був погожий, теплий. На вулиці гралися діти. Їх веселий галас нагнав сумних думок Головатому.

Так і його Івась грався, бувало, галасував, вовтузився; така ж сама білявенька головка, замашена, задріпана сорочечка, високо підперезана жичкою... Нема—умер...

— Кара Божа!

— Соцький!—гукнув хтось із канцелярії. Головатий зірвався і кинувся туди.

Становий, здоровенний, гладкий стояв серед кімнати і кутив грубу цигарку, підкручуючи довгого рудого вуса.

— Ну, що скажеш доброго?—спитав він.

— Троє вмерло, одинадцятро слабих,—одповів соцький.

— Гм... Василевський, дайте-но мені рапорт фершала, що прислали з волости!

Один із канцеляристів, худий, цибатий, застромивши перо за вухо, скочив до поставця, добув якогось паперу і подав. Становий глянув у рапорт.

— Брешеш, сучий сину?—grimнув він на соцького.

— Ні, ваше благородіє, справедливо...

— Справедливо?! Називай усіх!

— Циганчука Корній... Бугацького двоє—Ганна і Каленик...

— Ну?!

— Слабих одинадцятиро...

Гучно ляснуло у канцелярії: становий на розмаш затопив соцького по лиці.

— А Головатий Іван? сучий ти сину!—grimнув він гучно.

Соцькому світ закрутився, в очах стемніло.

— Це мій.. Івась... Вибачайте, забув..

М. Левицький.

В СЛЮЗАХ МОЯ ДУША.

Переклад з Д. Айзама.

В слюзах моя душа.

Живу. Сміюсь. Година за годиною
минає в роботі напруженій, тяжкій, і
думкою своєю я далеко лину у ті ясні
краї, де так привільно їй, де вільно так
вона ширяє, привиди стрічаючи, і тіні,
яких не побачиш на землі,—

в слюзах душа моя.

Я в гніві задихаюсь, од лютости
безмежної тремчу і, мов шаленний, ки-
даю прокльони. Кипить усе в мені, я,
мов в огні, горю, і нема вже сили жить.
Загинуть був би радий, щезнути на вік,
зійти зі світу—я вважав би щастям..

Минув безщастний час. Пройшли
роспуки хвилі, і полум'я ненависти по-
гасло,—

в слюзах душа моя

Побіди прийде день.— я знаю! І
весь мій рідний край залле проміння
сонця. І квітчаний квітками, заспіва
він світосайний гімн Усмішкою веселою
засяє країна рідная і радістю всі спо-
вняться серця. А все таки сумую я і
все

в сльозах душа моя..

А ті, що згинули за нас?..

В безсмертя я не вірю і в рай не вірю я,—що ж ті, котрі загинули за нас?!..

В сльозах моя душа, в сльозах моя душа...

М. Верховинський.

МУДРЕЦЬ.

Елінська казка В. Дорошевича.

Беотієць Акселос, елінського роду і варвар душою, був по справах в Ате-нах.

Оглянув Акрополь.

— Акрополь, як Акрополь. Високо стоїть.

Був в театрі Діониса.

— Хороший театр. Білим мармуром оздоблений.

Слухав кращих промовців на агора:

— Балакають багато.

І побажав поговорити з Сократом.

— Бути в Атенах й не погомоніти з Сократом! На що ж тоді й язик у людини?

Перехожий атенець показав йому під піддашшям Академії маленького чоловіка з миршавим лицем, що прогулювавсь в задумі.

— Це Сократ.

— Така славетна людина могла б бути вищою й показніщою. Проте, мудреці про це не турбуються!—подумав беотієць.

Він пішов назустріч Сократові і низенько йому вклонився.

Сократ шляхетно відповів на уклін і пройшов мимо.

Беотієць знову забіг наперед і вклонився.

Сократ усміхнувся, вклонився і гуляв далі.

Тоді беотієць знову забіг наперед і сказав:

— Уклін тобі, із смертних наймудрійший!

Сократ спинився, всміхнувся очима й сказав:

— Чи ж бачив ти усіх людей на світі?

— Н-ні!

— Коли ти їх не бачив, то не міг і балакати з усіма людьми на світі. Чи не так?

— Цілком так.

— Звідки ж ти, в такому разі, знаєш, що я мудрійший за всіх людей на світі? Чи не певніше з твого боку було-б сказати: „Мені здається, що ти найрозумніший між людей“?

— Та мабуть що так було би розумніш.

— Але, коли ти не знаєш, оскільки мудрі на світі інші люде, така твоя думка не має ніяких підстав. Чи не так?

— Виходить, що так.

— Переконують в чому небудь, не маючи на те ніяких підстав, або шахраї або дурні. Чи не правда?

— Т...так!..

— Чи хотів ти мене обманити, кажучи, що я наймудрійший між людьми?

— Ні.

— Значить ти не шахрай. Хто ж ти в такому разі? Скажи сам!

„Оце!“ — подумав беотієць і сказав:

— Що-ж мені було робити, коли ти нічого не говориш! На що троянда, коли вона не пахне, й мудрець, коли він не говорить?

Сократ усміхнувся.

— Чудово. Скажи: чи властиво коневі ржати?

— Я гадаю!

— А воліві ревти?

— Ще й як!

— Баранові мекекать?

- Ще б пак!
- Що-ж, кін ірже без перерви?
- Для чого-ж!
- І віл не реве без перерви?
- Звичайно, ні!
- То, може-ж хоч баран мекека без перерви?
- Ні.
- Чи бачив ти, щоб кінь іржав побачивши корову?
- Не бувало.
- Або віл заревів, побачивши вівцю, або баран замекекав побачивши коня?
- Так.
- Одним словом, ми можемо сказати, кінь ірже, віл реве і баран мекека тільки тоді, коли баче подібних до себе?
- Чому не сказать? Сказать можна!
- І з того, що цьому правиліві підлягають і кінь, і віл, і баран—чи не повинні ми знати, що це закон природи?
- Про мене, мусімо.

— Скажи-ж, чи мудрець стане йти проти законів природи?

— Не думаю.

— І добре робиш. Тепер скажи мені ще на одне питання.

— Хоч на тисячу тисяч.

— Чи не думаєш ти, що мудрецеві так само властиво говорити розумні речі, як коневі ржати, волів ревти і баранові мекекати?

— Я так і думаю.

— Чудово! Коли кінь ірже, віл реве, а баран мекека при зустрічі з подібними до себе, то, значить, і мудрець мусить говорити тільки з такими, як сам. Які-ж підстави, друже, мав я, щоб заговорити з тобою?

І подивившись на нього приязно Сократ пішов далі.

„А най мене розірве Цербер!— крикнув Акселос,—щоби людину двічі зряду примусили самого себе назвати дурнем! Це може статися лише з беотійцем, та й то в Атенах“.

Раптово, одначе, він подумав:

„А мудрість, виявляється, зовсім не така тяжка річ!“

І щоб розважитись після неприємної балачки, пішов до гетер.

Гетера Хрізіс лежала на вікні своєї хати, з розмальованим лицем,—так вимагала її праця,—і вбрана в розкішну одіж, чого її праця не вимагала зовсім.

— Іди, красунь, сміліш!—гукнула вона Аксіоса, коли той спинився коло її порога.

Беотієць хитро усміхнувся.

— За що тобі платять гроші?—спитав він.

Гетера здивовано оглянула його з ніг до голови.

— За те, що я жінка!

— Але не всім же жінкам платять гроші. Ти мусиш відповісти: за те, що я гарна.

— Так що в коханні платять і за красу?

— Платять і за красу...

— Чекай, чекай! Не забігай. А то нічого не вийде. Ти згодна: за красу?

— Най буде по твоєму.

— Ти кличеш мене до кохання?

— За чим же іншим буде кликати до себе гетера?

— Кажи: так чи ні?

— Так, так, так!

— Так от, позаяк ти назвала мене красуньом, а при коханні платять за красу, то, значить, ти кличеш мене за для того, щоб платить мені гроші!

Гетера розсміялась так, що ледві не впала з вікна.

Беотієць дививсь на неї, задоволено усміхаючись.

— Ось бачиш тепер сама, що ти або шахрайка або дурна!

— Що?

Гетера схватилась.

— В Атенах ображають жінку? Та ще яку жінку?! Котра нікому нічого окрім

задоволення не дала? Люде! Візьміть цього чужинця, цього варвара, і киньте його подалі од моєї хати.

Два раби, нубійці, з м'язами, котрі, як товсті гадюки, пробігли по їхніх руках, схопили беотійця, однесли до найблизчого перехрестя і кинули, як юнаки кидають списа.

„Одначе, філософія до добра не доводить!“—подумав Акселос, встаючи і потираючи лікті, коліна та лице.

І сумним пішов додому.

На слідуєчий день він почув на майдані, що Сократа арештовано, вночі його судили і присудили до смерти.

— Все за його філософію.

— Одначе я ще за дешево одкрився!—подумав беотієць, згадуючи вчорашній випадок з гетерою.

І поспішив з міста, де робляться такі дивні речі, до Фів.

Друзі-фів'яне зібралися до нього в хату послухати про диковини Атен.

Він розповідав їм про величність Акрополя, мудрість промовців і шляхетність атенських гетер.

— А чи встиг же ти побачити Сократа? Акселос зробив сумним лице.

— Друзі мої! Сократ говорив зо мною останнім перед тим, як його взяли, перед смертю побажав навчити мене своїй мудрості!

Всі дивились на нього з побожністю.

— Учень Сократа!

— Не знаю, як для кого, а для мене це було зовсім легко. Я зразу зрозумів усе.

— Сократ знав, кого обрати!

— Акселос!—з усіх боків почали прохати його з палаючими очима.—Передай і нам мудрість Сократа! Поговори, як Сократ!

Акселос підняв палець!

— Цсь!.. Друзі мої! Ви знаєте, що сталось з Сократом? Ви й для мене хотіли б того самого?

З жахом всі переглянулись:

— Він, справді, мудрець!

З того часу Акселос говорив самі звичайні речі, але всі дивились на нього побожно.

— Коли б він захтів поговорити, як Сократ! Але Елада не для Сократів!

Слава про мовчазливого мудреця швидко поширилась по Еівах, по всій Беотії і по всій Греції.

Звідусіль приїздили люде подивитись на славного мовчазливого фіванського мудреця.

Він мовчав, з усмішкою дивлючись на приходячих, і найбільш упертим, що молили у нього слово, хоч одне слово мудрости, тільки казав:

— Згадайте долю Сократа!

Утворився звичай.

Кожний, хто чув щось розумне, думав:

— Це сказав, напевне, Акселос.

І незабаром Греція була повною думок мовчазливого мудреця.

їх збирали і переписували і дорого продавали:

— Думки фіванського мудреця.

Фіви пишались ним.

І коли, досягши глибокої старости, він умер,—на його домовині написали:

Акселос,

великий мудрець,

учень Сократа.

По цій епітафії він попав до Елізію.

Сам Мінос, з пошаною вставши, показав туди шлях його тіні.

Там, в алеї з мірт, освітлений блідим, ніби місяшним, сяйвом, тінь беотійця Акселоса побачила межі блукаючими по дві й по три вкупі тінями самотню тінь маленького, непоказного чоловіка.

— Мое вшанування тому, хто був Сократом!—сказав Акселос.

— Пошана й тобі; дивлючись по місцеві, де ти є, тінь мудреця!—відповів

Сократ.—Голос твій нагадує мені землю, і мені здається, що з здивався з тобою в Атенах.

— Ну, а як же! Ти зустрівся зо мною під піддашам Академії. В той самий день, як тебе взяли по наказові архонтів. Памятаєш?

Тінь Сократа ледві усміхнулась, як усміхаються тіні.

— Я памятую і те і инше. Але як же ти попав сюди, тінь приبلудна?

— По намогильній епітафії мудреця.

— Як зветься те місто щасливе, що вважає тебе мудрецом?

— Өіви.

— Але що-ж ти говорив, що тебе вважали за мудрого?

— Я мовчав.

— Все життя?

— Так.

— Тоді зрозуміло усе!—сказала тінь Сократова,—і дурень мудрий, коли він мовчить. Ти мудрий дурень!

І тінь Акселоса гуляла миртовими полями Елізія з повним правом.

Переклав І. в. Азовський.

СЛІПЕЦЬ.

Я осліп.

Через що саме—не варто й казати.
Все таки найстрашніше те, що я осліп.

А зо мною разом у лікарні сидів і другий такий темний, як я. Нам було добре, як нас разом лишали.

— Бачиш хоча трохи сонця?—питав я иноді нещасного товариша свого.

— Ні,—каже він,—а ти?

— І я ні.

Потім змовкли. Наші душі піднімалися в нас і потопали одна в другу обопільно.

І чому ж було нам у наших горю вдвох добре?

Потім мого товариша випустили на волю. Він побачив одного дня сонце і його випустили. Його забрали люде хутко між себе, а мене пустили, бо порішили, що дали мені костур на дальше життя.

І я ходжу по світу.

Я тільки хотів сказати, що рушаюся з місця на місце. І хоч мені відомо, що я ніколи більше сонця в житті не побачу, я силкуюся все таки його бачити.

Я росплющую очі так широко... так широко, товариші мої дорогі, в надії, що хоч мрію... що хоч крапельку... що хоч... хоч—ет! що хоч миготіння проміннячка святого сонця побачу—і ні! Не бачу.

Коли йду з місця на місце, я чомусь руки наперед себе простягаю, розкарячую пальці, піднімаю голову... Зда-

ється мені—ось-ось сонце вловлю. Хоч я знаю, що сонця не можна вловити, бо ж воно сонце! Гадаю—ось-ось до сонця доторкнуся, а раптом доторкаюся до милостини.

Я затуляю очі, бо з них слеза виринула—добра, вдячна, покірна,—за милостину.

Сама виринула. Я її не посилав. У мене душа вже темна, хоч широко розкрита, як от очі мої... Я напружую своє ухо, здається мені... щось соняшного проб'ється для мене з руху життя. Я схиляю безрадно голову на груди, понуряюся у душу свою, щоб ухом сонця і світла схопити, хоч я знаю, що ще ніякий сліпець світла душею не спіймав, то й я не спіймаю!

Сонце...

Тепер я тебе кличу. Думай собі, що се не голос людський, а голос сліпця тебе кличе! Воно світить усім. Деревині, людям. А он десь там і калюжа буде, і воно і на неї блисне. Але се давній звичай сонця—сліпим воно ніколи не світить.

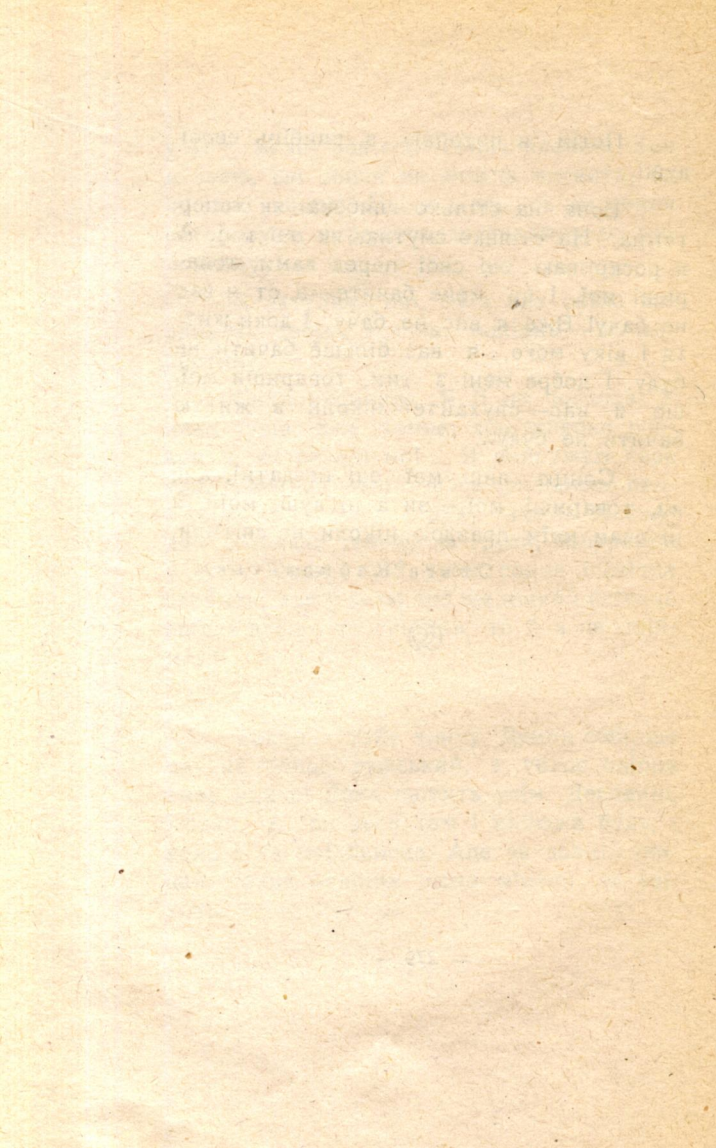
Потім я потопая в глибинь своєї душі.

Вона на стільки глибока, як тепер темна. На стільки смутна, як очі мої. А я розкриваю очі свої перед вами, товариші мої. І ви мене бачите—а от я вас не бачу! Вже я вас не бачу, і доки життя і віку мого, я вас більше бачити не буду. І добре мені з тим, товариши мої, що я вас—слухайте—ніколи в життю бачити не буду...

Сонцю лиш мої очі нездатні, але ви, товариші мої,—ви а ні душі моїй, а ні очам моїм правдою ніколи не світили.

Ольга Кабилянська.

ЗМІСТ:

Стр.

Епіграф.

Ів. Франко.

У долині село лежить 3

За Україну, за її долю.

Будяк Юрій.

Веселий марш 81

Воробкевич С.

Рідна мова 74

Вороний М.

На свято пам'ятника Івана Котляревського 70

Привид 86

Ти не моя 48

Галка О.

Паничеві 77

Грінченко Б.

До праці 15

Кохання 68

Неначе 50

Смутнії картини 78

Хлібороб 95

Жарко Я.

Балала 20

Кобець О.

А ось там 74

Комарівна Г.

Тарас Шевченко 55

<i>Кониський О.</i>	
Не призывайте всує Бога	61
Ой, поля, ви поля	97
Я не боюсь тюрми	19
<i>Маковей О.</i>	
Хрест	28
<i>Мальований В.</i>	
Не потурай	91
<i>Мова В.</i>	
Козачий кістяк	32
<i>Огієнко І.</i>	
Не питай	43
<i>Олесь О.</i>	
О, правда, мій народ смішний	22
О, слово рідне	44
Прокляття, розпач і ганьба	90
<i>Руданський С.</i>	
Гей, бики	79
<i>Самійленко В.</i>	
Людскість	75
Українська мова	23
<i>Старицький М.</i>	
До молоді	36
<i>Старицька Черняхівська Л.</i>	
Сповідь Наливайка	8
<i>Стах П.</i>	
Хто се збройний	58
<i>Українка Л.</i>	
Так, ми раби	51
<i>Федькович О.</i>	
Воскресни, Бояне!	62
<i>Франко Ів.</i>	
Каменярі	16
На рім Вавилонській	26

На суді	59
Не пора	30
<i>Чернявський М.</i>	
Богданова слава	83
Кінець Дорошенка	37
Наші села	64
<i>Чубинський П.</i>	
Ще не вмерла Україна	7
<i>Чупринка Г.</i>	
Гімн	98
Рідний край	29
<i>Шаповал М.</i>	
Мій рідний край	14
<i>Шевченко Т.</i>	
Гомоніла Україна	24
О, люде, люде небораки	31
Осії глава XIV	52
Світе ясний	85
Холодний Яр	11
Як би ви знали, паничі	92
Юродивий	45
<i>Шелухин С.</i>	
Коли б мені голос	66

VII. Лірика.

<i>Вербицький М.</i>	
Ой, квіточка під росю	162
<i>Вороний М.</i>	
Vae victis	148
Де ви, сні уміряні	115
Експромт	185
Молдавська співанка	139
Скрипонька	103

<i>Грабовський П.</i>	
Ростюхався соловейко	143
<i>Дніпрова Чайка.</i>	
Безшасна	141
<i>Жук М.</i>	
Стогне вітер	175
<i>Забіла В.</i>	
Вітер	146
<i>Загуд Д.</i>	
Гей, на гори!	120
Драбинка кохання	163
Пісня—то мрія	158
Так солодко, га.. коротко	179
Цілуй мене, милий	189
<i>Залізник В.</i>	
Чіє?	151
<i>Капельгородський П.</i>	
Хмари	118
<i>Козачка О.</i>	
Не дивися на мене	180
<i>Комарівна Г.</i>	
Гіпатія	170
<i>Кримський А.</i>	
Горді пальми	152
Далека царівна	136
Ох, кохання	134
<i>Ленкий Б.</i>	
Гей, у лісі	187
<i>Луцький О.</i>	
На цвинтарі	173
<i>Маковей О.</i>	
Сон	168
<i>Манджура І.</i>	
Бурлака	144

<i>Мартос С.</i>	
Щастя	161
<i>Метлинський А.</i>	
Сирітка	153
<i>Олесь О.</i>	
Казка ночі	117
Косять коси	125
На зелених горах	165
Тайни ночі	159
Чари ночі	177
<i>Петрушенко Ф.</i>	
Коваль	156
<i>Рильський М.</i>	
Марія	137
Радість розлуки	185
<i>Романович О.</i>	
У сповідальні	121
<i>Руданський С.</i>	
До дуба	132
<i>Савченко Я.</i>	
Фрагмент	153
<i>Самійленко В.</i>	
Орел	123
<i>Семенко М.</i>	
Алеються звуки	158
„Ю“	169
<i>Старицький М.</i>	
Двері, двері замкніть!	131
<i>Стах П.</i>	
Усміх міста	109
<i>Тичина П.</i>	
В гаю, в маю	127
З кохання плакав я	128
Не дивися так привітно	106

<i>Українка Л.</i>	
Contra spem spero!	174
Перемога	157
<i>Філянський М.</i>	
Думкою останньою	107
Чом в останні ясні дні	187
<i>Франко Ів.</i>	
Ой, ти дівчино	188
Причина	114
Фантастичні думи	166
<i>Черкасенко С.</i>	
Монольоґ	149
<i>Чуприкня Г.</i>	
Без сну	182
В нічку беззоряну	125
Гей, на весла	184
З вікна	190
Лірники	147
Тонкостеблі василечки	125
<i>Шаповал М.</i>	
Буковинський спів	137
Як ховали Гриця	116
<i>Шелудько Ф.</i>	
П'яниця	154
<i>Щоголів Я.</i>	
До чарівниці	129

III. Сатира і юмор.

<i>Глібов Л.</i>	
Вовк та ягня	215
Жвавий хлопчик	213
Мальований стовб	210
Троянда	199

<i>Грінченко Б.</i>	
Циган та світ	196
<i>Пчілка О.</i>	
Ніяково	195
<i>Річицький П.</i>	
Любіте своїх ворогів	208
<i>Рудацький С.</i>	
Варвара	218
Кому чого бракує	203
Просьба	211
Царі	197
<i>Сивенький В.</i>	
Ельпородо	200
<i>Славинський М.</i>	
Панна Клара	204
<i>Тарноградський В.</i>	
Без свободи	207
<i>Франко І.</i>	
Притча про красу	220

IV. Художня проза.

<i>Айзак Д.</i>	
В сльозах моя душа	262
<i>Васильченко С.</i>	
На роскоші	250
<i>Дорошевич В.</i>	
Мудрець	263
<i>Кобил'янська О.</i>	
Сліпечь	276

8.64
(1986)

РА

9

Коцюбинський М.	
З „Intermezzo“	243
Крилич Сава.	
Каїн	238
Левицький М.	
Соцький	260
Стефаник Б.	
Мое слово	233
Українка Л.	
Айша та Мохаммед	227
Хоткевич Г.	
Два шуми	246

РА - 009

Ів. Азовський^У

Ясна

Зброя